AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Mazlum Kayalar
Yeni Nizam

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl 6, Cilt : XVIII, Sayı: 300

Yazı işleri ;
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel : 15221

*

İstanbul Bürosu
Cağaloğlu, Tütkocağı C. Gürsoy Han
Tel: 27 12 07

Başyazar
Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı itlerini fiilen idare eden mes'ul müdür
Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe:
Doğan Klişe

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

*

Abone şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	52.00 lira

*

İlan şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 750 lira
(Han münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

*

İlan işleri :
Telefon : 15221

*

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Telefon : 15221
Basıklığı Tarih: 26 4.1960
Fiyatı 125 Kuruş

Kapak resmimiz
Mazlum Kayalar
D. P. 1960

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

"Bu hafta mecmuanın tertibinde gene bazı değişikliklerle karsınıza çıkıyoruz. Değişikliklerin sebebi bir izaha lüzum hissettirmeyecek kadar açıktır. Meclis Tahkikat Encümeninin yasakları devam etmektedir. AKİS gecen sayısında da belirttiği gibi bu yasakların haricinde kalan her mevzuu tıpkı eskisi gibi yazmakta devam edecek, fakat yasak bölgeye girmeyecektir. Üç ay sonra, ümit ederiz ki zeka ışığına lüzum kalmaksızın da hâdiselerin anlatılması yeniden kaabil hale gelecektir. O zamana kadar aktüalitenin icabı olarak sayfaların tanziminde görülecek farkların hiç kimseyi yadırgatmamasını rica ederiz.

Nitekim bu hafta, dünyanın en alâka çekici hâdiseleri haline gelmiş bulunan Güney Kore hadiselerini mecmuanın başında veriyoruz. Bu yüzden DÜNYADA OLUP BİTENLER, kısmımız dördüncü sayfadan başlamaktadır. Doğrusu istenilirse Türk basını bu "yasak devri"nde Güney Koreye hakikaten minnettardır! Onlar olmasa manşetler neyle alakalı bulunacaktı, fıkralarda neden bahsedilecekti, makale muharrirleri ne yazacaklardı bilinmez. Böylece Güney Kore milleti kendisi için döktüğümüz kanların bedelini Ödemiştir. Hele milleti tarafından sevilerek ve seçimle iş başına getirilmiş bir adamın memleket idare etmekteki beceriksizliğini, ehliyetsizliğini baskı rejimine baş vurmak suretiyle örtbas etme gayretlerinin fiyaskoyla neticelenmesi dünyanın dört tarafında geniş alâka uyandırmış, ibret ve ders yerine geçmiştir. "Güney Kore" başlığım taşıyan yazımızda sadece Güney Koredeki son hâdiseler değil, Syngman Rhee'nin hikâyesi de anlatılmakta ve bu zatın memleketini oniki sene içinde nereden nereye getirdiği, bu işi nasıl, kimlerin hareketsizliğine, ataletine, hattâ alçaklığına dayanarak yapabildiği AKİS'in kendisine has üslûbu içinde nakledilmektedir. "Haftanın içinden" yazımız da bu defa DÜNYADA OLUP BİTENLER kısmımızda kaldığından o da Güney Kereye vâki Amerikan müdahalesi karşısında mecmuanın görüşünü aksettirmektedir. Amerikanın "Çirkin Amerikalı"ların elinden kurtulup "Güzel Amerikalı"ların eline geçmesi AKİS'i ciddî surette sevindirmektedir. Zira AKİS, herkes bilir ki, Amerikaya karşı dostluğun dünyadaki başlıca taraftarlarından biridir ve bu gerçek Demokrasiye karşı bir takım "Çirkin Amerikalı" lar yüzünden dört bir tarafta antipati doğmasını üzücü bir hâdise olarak karşılamaktadır. Ümit edilir ki Herter'in verdiği, dersi diktatörlerin dostu, onların desteği bir çok Amerikan temsilcisi anlayacak, bulundukları memlekette Muhalefete karşı gösterdikleri ihtiyatı -eğer milletin nefretini Amerika üzerine çekmek istemiyorlarsa. İktidara ve onun temayülü kati surette belli olmuş başlarına da göstermeleri lüzumunu göreceklerdir. Güney Korede dün öyle davranan -ve ıslıklanan-- Amerikalıların bugün böyle davrandıkları -ve alkışlandıkları- unutulmamalıdır.

Tamamiyle dış hâdiseleri anlatan bu kısım mutad veçhile üç sayfadan ibarettir ve "Haftanın İçinden" ile birlikte yedinci sayfada sona ermektedir. YURTTA OLUP BİTENLER kısmımız bu hafta sekizinci sayfadan başlamaktadır. AKİS, elinizde tuttuğunuz sayısı için "Kapak Adamı" olarak D. P. Grup Başkanı Mazlum Kayaları seçmiştir. D. P. içindeki yeni zihniyetin başlıca temsilcilerinden biri haline girmiş bulunan Mazlum Kayalar bizim yaptığımız seçimden sonra eşinin İsmet İnönüye çektiği bağlılık ve iyi dilek telgrafı üzerine aktüalitenin daha da ön safına geçmiştir. "D. P." başlıklı yazımızda Mazlum Kayaların kendisine müracaat eden AKİS muhabirine söylediklerini, alâka uyandırıcı hayat hikâyesini, fikirlerini ve tutumunu bulacak, ayrıca bu vesileyle D. P. içindeki kaynaşmanın iç yüzünü de öğreneceksiniz. İktidar partisindeki cereyanlar son hafta zarfında muhtelif istikametler göstermiş ve Menderesin o sahada pek rahat bulunmadığını ortaya çıkarmıştır. AKİS'in bilinen istihbarat kuvvetiyle elde edilen ciddi malûmat, hâdiselerin seyrini takip etmek isteyenler için bir ışık yerine geçecektir. Ancak bir bölge gene karanlıkta bırakılmakta, o mevzuda hiç bir şey söylerim emektedir: Meclis Tahkikat Encümeninin faaliyeti ve akisleri! Bilindiği gibi Encümen o bölgeyi "yasak bölge" ilân etmiştir.

Saygılarımızla

AKİS

Cilt: XVIII, Sayı. 300

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

27 NİSAN 1960

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Güney Kore

Diktatörün sonu

Geçen haftanın son günü, Kore radyolarında konuşan titrek bir ses "derin bir teessür ve ruhi buhran içinde" bulunduğunu açıklıyor, par-; tisinin Genel Başkanlığından istifa ettiğini bildiriyor, o zamana kadar ağzına almaya tenezzül etmediği tatlı sözler söylüyor, vaadlerde bulunuyordu. Konuşan, Güney Korenin daha bir hafta önce mutlak kudrete . sahip görünen "Kuvvetli Adamı" Syngman Rhee idi. Radyolarını dinlemekte olan Güney Koreliler dehşetli Cumhurbaşkanının süngüsünün ne derece düşmüş olduğunu, dudaklarında istihfaf, müşahadeden kendilerini alamadılar. Aman yarabbi, bu diktatörler kendilerini kuvvetli hissettiklerinde nasıl da çalım satıyorlar, fakat ,milletin şamarı suratlarına indiğinde ne zavallı mahlûklar haline geliyorlardı. Rhee daha bir hafta önce polislerini hürriyet istemekten başka suçları bulunmayan genç üniversiteliler üzerine merhametsizce saldırtmış, idealindeki basla rejimini zorla kabul ettirebileceği hayali içinde fütursuzluğun son haddine varmıştı. Şimdi ise Liberal Parti Başkanlığından çekildiğini, iadece Devlet Başkam olarak kalmağa razı olduğunu ve memleketi fiilen idare mesuliyetinin artık Meclis karşısında sorumlu bir (Başbakana verilmesini kabul ettiğini bildiriyordu. Aynı gün, yeni seçilen Başkan Yardımcısı Li Kim Pong da bu vazifesinden ve Ağustos sonuna kadar muhafaza edebileceği Meclis Başkanlığından istifa etmişti. Açık başlı ve gülmez yüzlü Rhee, ayrıca, geçen hafta başında Seulde halk üzerine ateş açıp 125 kişinin ölümüne ve 777 kişinin ağır surette yaralanmasına sebep olan polislerin cezalandırılacağını bildiriyordu. Anlaşılıyordu ki kanunsuz emirlere riayet suçunu' işlemiş • bulunan ihtiyatsız devlet memurları ihtiyatsızlıklarının bedelini katil suçundan yargınlanmak suretiyle ödiyeceklerdi. İşin en acıklı tarafı kendilerini mahkûm eden adamın, bir hafta önce bu emri bizzat vermiş adam olmasıydı!

Syngman Rhee
Hüvelbaki

Dağlara kar yağınca

Güney Korede talih, geçen haftanın ortalarında döndü, Halk Syngman Rhee'nin baskı rejimine karşı ayaklanmışta. Bilhassa Üniversiteli gençler sokaklara dökülmüşler, nümayiş yapıyorlardı. Buna rağmen haftanın başında 85 lik Cumhurbaşkanı azminden ve cüretinden bir şey kaybetmemişti. Yok etmek istediği Muhalefeti Amerika - Güney Kore dostluğunu bozmak suçuyla itham etmemiş miydi ? Elbette ki buna kArşılık Amerika kendisini destekler, Amerika Büyük Elçisi refakatine girip yurt dahilinde Kalkınma turnelerine çıkar, kendisi de memleketinin düşmanlarına karşı savaşması için Amerikanın verdiği paralarla kurduğu ordusu ve polisiyle gafil halin hakkından gelirdi. Ama Syngman Rhee'nin hayalleri fazla uzun sürmedi ve ihtiyar Başkan dağlara kar yağdığını farketmekte gecikmedi. Zaten hadise farkedilmiyecek gibi de değildi. Amerika Dışişleri Bakam Herter son derece açık bir beyanat yapmış ve Amerikanın "Syngman Rhee tarafından alınan demokrasi aleyhtarı tedbirleri asla tasvip etmediğini" bildirmişti. Bu, ihtiyar diktatörün ölüm fermanı oldu. Syngman Rhee Herter'in ihtarının hemen akabinde etrafının boşalıverdigini dehşetle gördü. Evvelâ kabinesi toplu halde istifasını verdi, ondan sonra partisinin Genel Kurulu vazifeli terketti. Diktatör mağlûp olmuştu. Her diktatör için mukadder olan akıbet gelip çatmıştı.

Nereden nereye

Syngman Rhee, bundan 12 yıl önce Meclis tarafından Kore Cumhurbaşkanlığına seçildiği vakit bütün Korelilerin taptığı bir insandı. Hayatı Japon müstevliye karşı savaşmakla geçmişti. Japonların Koreyi zaptettikleri sırada Doğan Güneş İmparatorluğu Ordularına 'karşı kahramanca savaşanlar arasında o da vardı. Kore, kuvvetli komşusu tarafından ilhak edilince o Çine kaçmış Ve Çungkingte büyük Kore mücahidi Kim Koo tarafından kurulmuş olan Hür Kore Hükümetinde vazife almıştı. Syngman Rhee daha sonra Amerikaya gitmişti. Zaten Harvard ve Princeton Üniversitelerinden mezundu. Amerika onun için hürriyet ve istiklâl idealinin timsâliydi. Amerikada yıllarca Kore milliyetçilerinin mücadelesini teşkilâtlandırdı. Çang Kay Şek Hükümetiyle anlaşan Kim Koo, General Lee Bum Suk'un komutasında bir Milli Kore Ordusu kurmuştu. Syngman Rhee, Amerikada bu Orduya silâh temini için uğraşıyor ve büyük başarı gösteriyordu. Nihayet, beklenen günler geldi. Hiroşimada patlayan ilk atom bombası Doğan Güneş İmparatorluğunu General Mac Arthur'ün ellerine teslim etti. Koreye Güneyden Amerikan Orduşu, Kuzeyden Sovyet Ordusu girmiş, Korenin hiç değilse yarısı hürriyetine kavuşmuştu. Syngman Rhee derhal Koreye döndü. Kore o zaman, millî bir idareden mahrumdu. Bütün memur sınıfı Japonlarla işbirliği yapmış olduğu için tasfiyeye uğratılmıştı. Halk sefalet içinde, mahalli politikacıların kavgalarına oyuncak oluyordu. 1945 sonunda memlekette 54 tane siyasi parti vardı. Bu miktar

Güzel Amerikalı

Köprülerin altından sular mütemadiyen akıp gidiyor ve zamanla mefhumlar mana değiştiriyor. Belirli şartlar altında belirli mâna ifade eden mefhumlar o şartların yerine yenilerinin gelmesiyle bambaşka mahiyet alıyor. Devlet mefhumu, istiklâl mefhumu, memleketlerin birbirlerinin iç işlerine karışmaması mefhumu da bunların arasındadır. Gözlerinizin önüne 19. asrı ve o devirde yaşayan siyaset adamlarının yabancı müdahalesi karşısındaki titizliğini getiriniz. Bir de milletlerarası camlanın bugünkü şekline ve memleketlerin karşılıklı münasebetlerine, içiçe yaşayışlarına, hattâ birbirlerinin parasıyla ayakta kalmalarına bakınız. Fark, yirminci asrın başında giyilen deniz kıyafetiyle bugünün bikinisi arasındaki fark kadar muazzamdır. İnsanların böylesine göze çarpan bir farkı hiç yadırgamaması telâkkilerin de tamamiyle değişmiş olması neticesidir. Artık garipsenen, sanki şartlar aynıymış gibi bir takım korkulukların ayakta tutulması ve onların arkasına saklanılmaya çalışılmasıdır.

Nazari hukuk prensiplerine itibar edilirse Güney Kore hâdiseleri karşısında Amerikanın aldığı vaziyeti "başka bir memleketin iç işlerine müdâhale'' tâbirinden başka bir tâbirle ifade etmenin imkânı yoktur. Amerikan Dışişleri Bakanı Herter Güney Korenin Washington'daki elçisini makamına celbederek pekâlâ ültimatom mahiyeti taşıyan bir ihtarda bulunmuş, hemen hemen aynı esnada Seuldaki Amerika Büyük Elçisi Güney Kore Başkanını ziyaret ederek hükümetinin notasını tekrarlamıştır. Amerika Güney Kore Başkanının Demokrasiye aykırı tedbirlerini tasvip etmemektedir. ve Güney Kore hükümetinin bu yolu terketmesini istemektedir. Talep, alâkalılar tarafından itiraz sesi yükseltilmeden kabul olunmuş, nazari hukuk prensipleri ağıza dahi alınmamış, zılgıtı yiyen zat "Ne hakla?" diye soramamış, bilâkis boyunlar, eğilmiştir. Zira hâdiselerin bu dış görünüşü arkasında bir de hakiki veçhesi

Güney Korenin iç politikasında belli başlı unsurlardan biri olarak Amerikayı ilk kullanan Syngman Rhee'nin kendisi olmuştur. İhtiyar Başkan, şahsında Amerikan milletinin Güney Kore milletine karşı dostluğunu temsil ediyormuş gibi bir hava takınmış ve basiretsiz bir takım Amerikan memurlarının kendisine zamanında dur dememesi sayesinde işleri bugünkü hale getirmiştir. Amerikan parası, Amerikan malzemesi. Amerikan yiyeceği, hattâ Amerikan askeri Syngman Rhee'nin kurduğu idarenin desteğini teşkil etmiştir. İhtiyar Başkan, Komünizm heyulasını şahsi politikasının yürütülmesinde başarıyla kullanmış, Güney Korenin jeopolitik ve stratejik durumunun sağladığı nezaketi mükemmel istismar etmiştir. Bîr zamanlar Amerikan dış politikasını idare edenlerin sanki hakiki istikrar hürriyetsizlikle telif edilebilirmiş gibi "istikrar mı, hürriyet mi?''sualine "fütursuzca ''istikrar" cevabını vermeleri Syngman Rhee'nin işini kolaylaştırmıştır. Zayıf devlet adamı vasıflarını ve memleket idaresindeki ehliyetsizliğini Güney Korenin Demokrasiye lâyık olmadığı bahanesiyle örtmeğe" Çalışan, artık memleketinde hiç bir serbest, hattâ yarı serbest seçimi kazanamıyacak hale düştüğünden iktidarda kalmanın yolunu baskı rejiminde arayan ihtiyar Başkan Washlngton'dakl zihniyet değişikliğini hesaplayamadığından falso yapmıştır. Sana para veren, sâna malzeme veren, sâna yiyecek gönderen, seni savunan ve yarın savunacak olan devletin temsilcisini yanına al, halka görün! Bu, baskı idaresinin devam için o devleti memleketin iç işlerine zaten karıştırmak değil midir? Seninle bir Demokraside en tabii mücadele sayılan iktidar mücadelesi yapan rakiplerini, yani Muhalefeti Amerikan dostluğunu haleldar etmek,- Amerikan düşmanlığını yaymak suçuyla lekelemeye ve bu yoldan onu yok etmeye çalış! Bunu yaparken de sanki Amerika senin usullerini tasvip ediyor, destekliyormuş ve sen bu marifetleri onunla istişare ederek beceriyormuşsun intibaını milletine ver! Elbette ki asıl bu bir yabancı devleti Güney Korenin iç işlerine karıştırmaktır ve asıl bu Güney Korede Amerikan dostluğunu tamir kabul etmez tarzda zedelemek, yaralamak, hattâ öldürmektir. Amerika, Herter'in ağzından işte buna hayır demiştir.

Güney Korede milleti İktidardan daha selâhiyetle temsil ettiği açıkça ortaya çıkan Muhalefet Syngman Rhee'nin yeni rejimini asla ' tanımayacağım resmen ilân ettikten ve milletin kendisi bunu fiilen gösterdikten sonra Amerika hareketsiz kalamazdı. Syngman Rhee Muhalefeti yok etme teşebbüsüne Amerikayı bir defa bulaştırdığına göre Amerikanın "Güney Korenin iç İşlerine karışmama" kalkanının arkasına sığınıp beklemesi iki neticeden 'birini kabulünü gerektirirdi. Ta Syngman Rhee'nin kuvveti yeni rejimi Güney Koreye zorla tatbike yetecekti ve o zaman tıpkı eski Iraktaki Amerika rejimin dostu, milletin düşmanı haline gelecekti. Ya milletin kuvveti Syngman Rhee'yi alaşağı etmeye yetecekti ve o zaman tıpkı bugünkü Iraktaki gibi Amerika kendi tabiriyle- bir "vacuum = boşluk" ile karşı karşıya kalmaktı. Herter, Syngman Rhee'nin kendisini de, usullerini de tasvip etmediğini açıkça bildirmek suretiyle sadece Amerikayı o iki birbirinden berbat neticeden kurtarmamış, Güney Korelilerle beraber. Amerikada Jefferson'un Amerikasını arayan milyonlar ve milyonlarla insanı da hayal sükûtundan kurtarmıştır. Washington'da Çirkin Amerikalıların yerlerini Güzel Amerikalılara bıraktığını görmek elbette ki Amerikaya parası için değil, İnsan Haklarına olan aşkı ve saygısı dolayısıyla bağlanmış kimseleri tarifsiz şekilde* sevindirmiştir.

Eğer mutlaka bir noktaya takılmak gerekirse, şunu söylemek icap eder: Amerika, yüzlerce Korelinin hürriyet ve demokrasi uğrunda sokaklarda can vermesinden önce bu hakikatleri görebilirdi. Zira hâdiselerin isitkameti son derece açıktı. Üstelik Koredeki Amerikan temsilcilerinin gözlerinin açılmasına pek çok Koreli aydın çalışmıştı. O zaman yüzlerce Koreli hayatta olurdu ve vaktinde yapılmış bir ihtar, basit bir kaş çatması, Amerikanın tutumunu belli eden bir politik gösteri, Güney Kore milletine Amerikanın Muhalefeti Syngman Rhee'nin gözüyle görmediğinin açık ifadesi Washington'u bugünkü sert tutuma mecbur bırakmazdı.

Bu, Amerika için bir ders teşkil ederse yüzlerce genç, aydın Koreli sokaklarda boşuna ölmüş olmayacaktı.

1943 başında **400** e baalig olmuştu. Syhgman Rhee ile Kim Koo, General Mac Arthur'le birlikte üç yıl çalıştılar. İlk Kore idarecilerini yavaş yavaş iş başına getirdiler ve dağınık siyasi teşekkülleri bir araya toplaİnağa çalıştılar. Nihayet, 1943 Mayısında İlk Meclis seçimleri yapıldı ve Rhee Cumhurbaşkanlığına seçildi.

Fakat Syngman Rhee, çok kısa laman içinde hakiki niyetlerini açığa vurmağa başladı. Japon müstevliye karşı millî mücadeleyi idare etmiş olan Kini Koo muhalefetteydi. 1949 Temmuzunda Kim Koo, bir teğmen tarafından öldürülünce Syngman Rhee rakipsiz kaldığı ümidine kapıldı. Fakat, 1950 Mayısında yapılan seçimler Rhee'yi tekzip etti. Seçimlerde, ciddi surette teşkilâtlanmış bir Muhalefet olmamasına rağmen müstakil adaylar hem Rhee'yi destekleyen partilere, hem de mefluç hale gelmiş olan Muhalefete karşı önemli kazançlar sağladılar. Meclis 1900 Kasımı sonunda Başbakanlığa, Rhee'yi destekliyen gruba mensup olmakla beraber Cumhurbaşkanının kâfi derecede muti saymadığı için istemediği bir Katolik lideri, eski **Was**hington Büyükelçisi Dr. John Chang'ı tâyin etti. Bu sırada, Güney Kore Kuzeyden komünist tecavüzüne mâruz kalmıştı. Bir buçuk sene müddetle Güney Koreliler iç mücadelelerini unuttular ve yabancı diktatörlükle savaşmak için Syngman Rhee'nin ve John Chang'ın ardında birleştiler. Fakat, harp daha bitmemişti ki Syngman Rhee'nin şahsî idare hevesleri yine tepti. Dr. Chang sıhhi sebeplerden dolayı istifa etmişti. Rhee onun yerine kendisine körü kö**rüne** sâdık adamlardan Chay Paik Sang'ı tâyin etti. Anayasayı değiştirmek istiyordu. Maksadı, Ameri kada olduğu gibi Cumhurbaşkanını doğrudan doğruya halka seçtirtmek, Başbakanlığı lâğvedip bütün icra yetkilerini kendi elinde toplamak ve Meclisin geçirdiği kanunlara karşı veto hakkına sahip olmaktı. Fakat Meclis, Rhee'nin bu yetkileri şahsi idaresini devam ettirmek için istediğini pek âlâ anlamıştı. Bunun lazerine 1952 Mayısının sonunda Rhee Örfi İdare ilân etti ve 12 milletvekilini tesrii masuniyetlerini kaldırma--a lüzum bile görmeksizin tevkif ettirdi. Haziran sonunda yeni Meclis seçimleri yapılacaktı. Rhee, gelecek yani Meclisten emin olamıyordu. Bu maksatla, mevcut Meclisi ne yapıp ,'edip dize getirmek ve şahsi İdaresini hukuki bir kisveye bürümek emelindeydi. Meclis, Rhee'nin Anayasa dışı tasarruflarını protesto etmek alâmetini gösterince diktatörün cevabı şu oldu: "Meclisin Millet aleyhine olun faaliyetine daha fazla müsamaha edemem. Bu faaliyet, daha, da devam ettiği takdirde ilk işim Meclisi dağıtmak olacaktır." Rhee'nin hakiki niyetleri artık ayan beyan ortaya çıkmıştı. Bir hafta sonra Cumhurbaşkanı Yardımcısı, eski arkadaşı Kim Sung Soo Rhee idaresini "bürokratlık, diktatörlük ve ahlâk bozulukluğuyla" itham ederek istifa etti.

Gaflet, dalâlet, hiyanet

Kim Sung Soo İstifada çok geç kalmıştı. Fakat sadece bu istifa bile Syngman Rhee'nin Demokrasiden Diktatörlüğe kimlerin gafleti, dalâleti veya hiyaneti sayesinde geçebildiğin göstermektedir. Kim, Rhee'nin idâresinin mahiyetini ve eski arkadaşının hırsızlarla sarıldığını görmüştür. Buna rağmen uzun müddet o idareyi desteklemiş. Muhalefetin de hakikaten çok müfrit hareketlerde bulunduğuna kendisini inandırmış, memleketteki buhranı ona yüklemeyi tercih etmiştir. Kim ve onun gibi düşünenler Sygman Rhee'yi iyiniyetli saymakta devam etmişler, onu doğru yola sokabileceklerini düşünmüşlerdir. Halbuki kurnaz Rhee onlardaki bu zehabı ustalıkla . beslemiş, gittikçe kuvvetlenmiş, dişlerini adamakıllı bilemiştir. Nitekim Kim ve arkadaşları ayılıpta Rhee ile mücadele etme zaruretini gördüklerinde çok geç kalmış olduklarım anlamışlardır.

Syngman Rhee'nin diktatörlük teşebbüsleri, Korede demokrasi uğruna kan dökmüş milletlerde büyük bir infial uyandırdı. Başkan Truman 4 Haziran 1962 günü Rhee'yi şiddetle protesto etti. İngiltere ve Yeni Zelanda Hükümetleri de hu protestoya katıldılar. Protestolar üzerine Rhee, biraz daha kapalı metodlarla hâreket etmeği tercih etti. Fakat, ne olsa ortada bir harp hâli. vardı. Ordu herşeye hâkimdi ve başka , bazı yerlerde kinin aksine Ordu Korede diktatöre sâdıktı. Rhee, Meclisin ağzına, bir parmak bal çalmağı da ihmal etmedi. Başbakanlığı kaldırmaktan vazgeçti. Hatta, Meclisin bir yıl sonra Başbakanı düşürmesini bile kabul etti. Buna karşılık Meclis de Cumhurbaşkanıyla Yardımcısının doğrudan doğruya halk tarafından Seçilmesine rıza gösterdi. Cephede savaş devam ederken yapılan seçimler esnasında Rhee, zayıf Terakkiperver Partinin namzedi Cho Bohg Ama karşı seçimi kolaylıkla ' kazandı. Rhee. 1953 yılını kuvvetli Ve kendisine bağlı bir polis teşkilâtı kurmağa hasretti. Bu arada, Koreye Amerikan dolarları akıyordu. Gerçi Rheenin, şahsi iktidarını takviye için sarfettiği zamanın çokluğundan memleketin iktisadi ve sosyal davalarıyla uğraşmaya ayıracak vakti olmuyordu. Bir takım gösteriş yatırımları yapıyor ve hol bol para basıyordu. Fakat Amerikan dolarları İktisadî durumun büsbütün kötüleşmesini yine de bir dereceye kadar önliyebiliyordu. Bu arada, Amerikada Truman'ın yerine Ike geçmişti. Amerikan dış politikasına Haçlı Dulles Cenapları tamamiyle hâkimdi. Rhee, Dulles'ın gözünde istikrarı temin eden adamdı. Korede hürriyetin olup olmaması Dulles için o kadar mühim değildi. Kuvvetli diktatör, Kuzeyden sızacak komünist ajanlara mâni olmak için tek çareydi. Hem,

Korede gençler nümayiş yapıyorlar
Coşkun su, seti mutlaka yıkar

Kore pek tecrübesiz bir memleketti. Burada demokrasiden bahsetmek biraz da hayal oluyordu. Dâva, Koreyi herşeyden önce komünistlerin elinden kurtarmaktı. Ve Amerika, Rhee'yi kayıtsız şartsız tutmağa başladı.

1954 Mayısında milletvekilleri secimi yapıldı. Rhee'nin liberal Partisi seçimlerde 74 müstakile ve 15 -muhalif- Milli Demokrata karşı 109 milletvekilliği kazandı. Fakat, bu kadarlık bir çoğunluk Rhee'ye Anayasayı değiştirmek imkanını vermiyordu. Rhee, muhakkak surette Başbakanlığı kaldırmak ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerine her defasında katılmak, imkânını sağlamak istiyordu. Bir ay soma, Yüksek Seçim Komisyonu -hepsi Rhee'nin adamlarıydı reylerin çok daha "esaslı bir sayım"ı neticesinde. Liberal Partinin 109 değil, 136 milletvekili kazandığını açıklayıverdi! Böylece Rhee Anayasada İstediği değişiklikleri yaptı. Rhee, bu arada Amerikayı resmen ziyarete davet edildi. Büyük merasimle karşılandı. Kore istiklâlinin timsali diye Amerikan Kongresi huzurunda bir de nutuk verdi.

Rhee Amerikanın desteğini sağladığından tamamiyle emindi. Şahsi iktidarını kurmakta dışarda ve içerde ona artık kimse mâni olamazdı. Fakat, tam o sırada cereyan eden bir olay Rhee'nin talihindeki ilk dönemeç oldu: Eski Başbakan Dr. John Chang, uzun bir sükût devresinden sonra nihayet vicdanının sesine uydu ve 35 milletvekiliyle birlikte Liberal Partiden istifa ederek Millî Demokratlarla birlikte Demokratik' Partiyi kurdu. Demokratik Parti demokrasi prensiplerine hakikaten bağlıydı ve Rhee'nin diktatürlüğüyle sonuna kadar mücadeleye kararlıydı. O sırada Rhee'nin vazife müddeti sona erdi. Rhee, güya tekrar ' namzet olmak istemiyordu. Fakat, el altından Rhee'nin desteğini haiz olan dalkavukları bütün Korede tekrar namzet olması için nümayişler tertiplediler ve Rhee bu büyük sevgi gösterilerine • dayanamayıp seçimlere lütfen katıldı! Demokratik Parti, Cumhurbaşkanlığına Rhee'nin eski arkadaşlarından Shinicky'yi namzet göstermişti. Terakkiperver Partinin adayı ise yine Cho Bong Am'dı Seçimler, Rhee için pek parlak cereyan etmiyordu. Fakat, talih Rhee'ye yaver oldu: Shinicky kalp durmasından öldü. Bunun üzerine Rhee 1956 Mayısında tekrar Cumhurbaşkanı * seçildi. Fakat, başına bir de belâ almıştı. Halk Demokratik Parti lideri Dr. John Chang'ı büyük bir çoğunlukla Başkan Yardımcılığına seçmisti. Rhee, iki yıl müddetle Dr. John Chang-'!a mücadele etti ve onu Devlet işlerinden fiilen uzakta tutmağa muvaffak oldu. Kalkınma, sosyal dertler ye maarif yine • ihmale uğruyordu. Liberal Partinin bütün derdi -Amerikan dolarlarına, sırtını dayamıştı ya!- Milletvekillerini kandırmak, parti transferleri sağlamak, polisini kuvvetlendirmek, yalan radyo yayınları tertiplemek ve köylerde halka baskı yapmaktı. Bu arada, mahalli Liberal Parti başkanları ile merkezdeki patronları keselerini şişirmekle meşguldüler. Fakat millet uyanmağa başlamıştı. 1958 Mayısında yapılanı Meclis seçimlerinde Liberal Partinin 61 kişilik çoğunluğu 13 e düşüverdi. Böylece Rhee'nin Anayasayı değiştirip Cumhurbaşkanı Yardımcılığını kaldırmak ve herhalde Yardımcısının kendi yerine geçmesini önlemek Ümitleri suya düştü. Fakat. Liberal Parti bütün gayretini polisi kuvvetlendirmeğe ve seçim hilelerini planlamağa vermişti. Son seçimlerde, büyük hileler sonunda Chang Cumhurbaşkan Yardımcılığını kaybetti. Rhee ise, yeni Demokratik rakibi Chang Pyovng Ok'un da ölmesi sayesinde seçimi kazandı. Bu arada 1959 yazında Terakkiperver Parti lideri Cho Bang Am -kendisi çok eskiden Komünistti fakat sonra hakikati görüp ayrılmış ve Times bile onun sosyal-demokrasi uğruna komünistlerle yaptığı mücadeleyi övmüştü- Kuzey Kareyle işbirliği yapmakla itham edilip idam olunmuştu. Buna rağmen halk, hilelere karşı ayaklandı. Güney Kore bir ay müddetle nümayişlere sahne oldu. Nihayet, geçen haftanın başında Seul Üniversitesi talebeleri Saraya karşı taarruza geçtiler. Talebeler ilk parmakllığı aşmışlardı ki polis üzerlerine ateş açtı ve 125 talebeyi yere ser* di. Fakat, nümayişler durmamıştı, Halk isyan etmek üzereydi. Muhalefet, -Rhee kadar komünist aleyhtarıdır- istikrarı iade etmek için Rhee'nin istifasını ve yeni seçimlere gidilmesini talep ediyordu. Bu arada Kuzey Kore, Komünist Çin ve Sovyet Rusya radyoları durmadan halkı Kuzey Koreyle birleşmeğe davet ediyorlar ve seçim hilelerini en mükemmel şekilde anlatıyorlardı. Durum çok nâzikti.

Yaralanan Koreliler

Hürriyetin kefareti

Son perde

Amerika, nihayet meseleye ilgi gösterdi. Yıllar yılı Rhee, istikrar uğruna Amerikanın desteğine mazhar olmuştu. Fakat, Amerika nihayet demokrasiyi ayaklar altına alanlar sayesinde istikrar kurulamıyacağım, hürriyetin tadını, tadan bir memlekette hürriyetsiz istikrarın bahis mevzuu olamıyacağını anlamışti. Amerikan Dışişleri Bakanı Herter, Rhee'nin Washington'daki Büyükelçisini nezdine çağırdı ve demokratik hürriyetlerin hemen iadesini istedi. Aynı zamanda Seuldeki Amerikan Büyükelçisi de Rhee'yi görüyor ve talebi yazılı olarak tekrarlıyordu. Büyükelçi, Üniversite talebeleri ve kahraman oğullarının kahpe kurşunlarla katledilmesine ağlayan ihtiyar analara hitaben yaptığı konuşmada Amerikanın Korede hakiki demokrasiyi istediğini bildirdi.

Rhee için artık her şey bitmişti. Halkın sevgisini kaybetmişti. Halkın sevgisini kaybetmesine rağmen Amerikan dolarları sayesinde iktidarda kalabileceğini sanmıştı. Üstelik, Güney Korede Amerikan Ordusu da vardı. G. 1. lar herhalde bir isyana karşı onu korurlardı. Fakat, Rhee'nin bütün hayalleri Herter'in müdahalesiyle buhar oldu, uçtu gitti. Amerikan Senatosu Dış Münasebetler Komisyonu bir raporunda demokrasiyi ayaklar altına alan bir hükümete Amerikanın iktisadi yardımda bulunmasının faydasız olduğu hakikatini artık görmek icap ettiğini bildiriyordu. Amerika Kore halkının olgunluğu, haysiyetini ve hürriyetlerini kanı pahasına korumağa hazır olması sayesinde- nihayet aklım başına almıştı. Diktatör artık Amerikanın desteğine mazhar olamıyacak-

Korede halk kazanmış, diktatör yenilmişti.

YURTTA OLUP BİTENLER

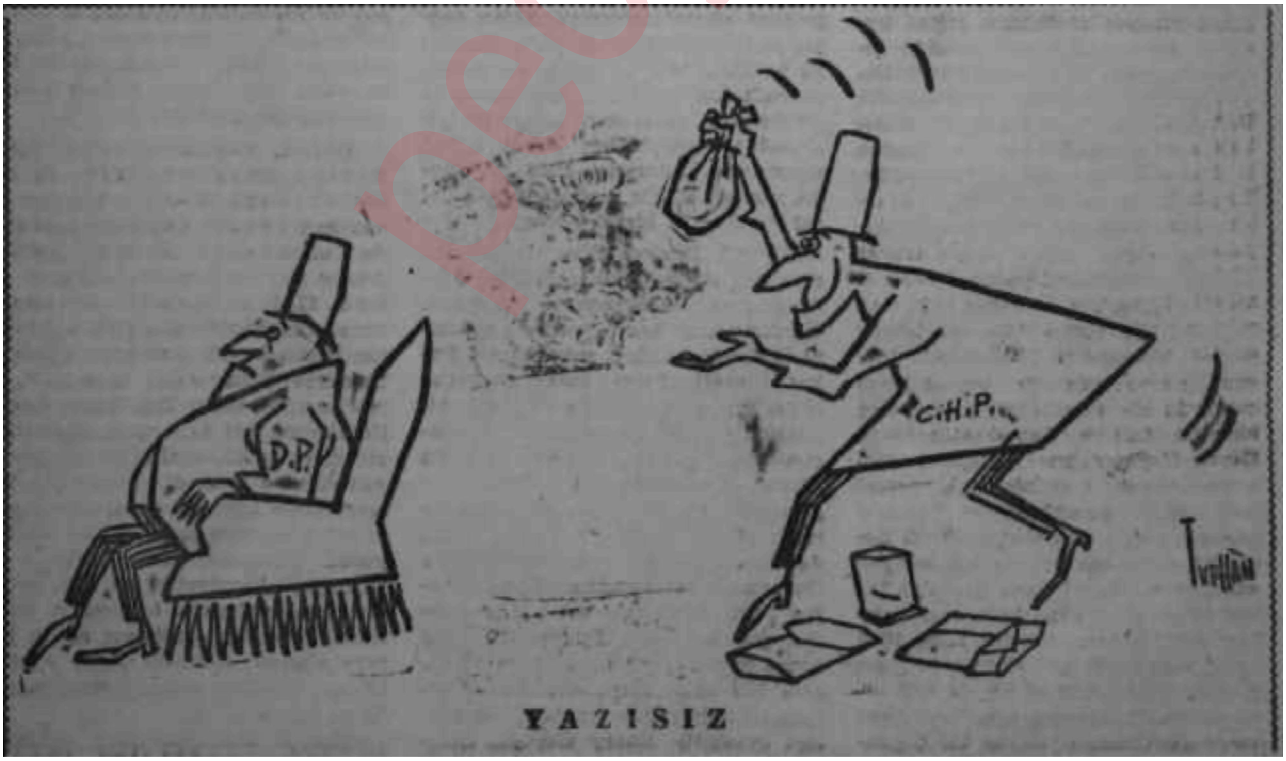
D.P .

2X2 = 5

(Kapaktaki politikacı)

"Bu haftanın başındaki pazartesi günü, öğleden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisinin, koridorları ve komisyon odaları garip bir kovalamaca oyununa sahne oldu. Kovalat yanlar muhalefete kovalayanlar İktidara mensup milletvekili eriydi. Muhalifler Meclise sunulmuş, hattâ kurulan karma komisyona umumi heyet tarafından., havale edilmiş bir kanun teklifinin peşindeydiler. Teklif dört muteber D. P. milletvekilinin İmzasını taşıyordu;, Muzaffer Ünal (Rize), Hüseyin Ortakçıoglu (Çorum), Reşat Akşemseddinoğlu (Bolu), Sefer Eronat (Tozgat). Fakat ne hikmetse, tasa rı gizli tutuluyordu. Komisyon iki C. H. P. linin -Atalay Akan ve Aslan, Bora- dışında sadece D. P. mensubu,' hem de D. P. nin zihniyetleriyle şah-, retli mensubu milletvekillerinden te-, eekkül etmişti. Böyle bir hâdise Cumhuriyet tarihinde ilk defa, cereyan ediyordu. Meclise bir kanun teklifi getiriliyor, teklif komisyona, havale ediliyor, fakat bir kısım mil letvekillerinden saklanıyor! Nitekim. İkisi de Rizeli, fakat biri C. H. P. li -Hasan Tez-, Öteki D. P. li -Osman Kavrakoğra- aracındaki **yarış Tezin** Kavrakoğluyu **ala** geçirmesiyle neticelendiğinden şöhretli D. P. li hazırlanmasına yardım ettiği metni vermedi. Sadece öğrenirsiniz canım, öğrenirsiniz.." demekle İktifa etti. Hakikaten akşam vakti muhalifler tasarının esaslarım öğrendiler, öğrendiler ve ağızları bir karış açık kaldı. "İstim arkadan gelsin" tertibi, bu tasarıyla Meclis Tahkikat Encümenleri görülmemiş ve İnanılmaz selâhiyetlerle teçhiz ediliyorlardı. Gazete, hatta matbaa kapatmaktan sorgusuz sualsiz adam tevkifine kadar.. Üstelik teklifte, encümenlerin kahırlarının hiçbir itiraz merdi bulunmadığı tasrih olunuyordu. Buna mukabil, söylentilerin aksine tesrii masuniyet müessesesiyle alâkalı bir madde tasanda yer almamıştı. İhtimal tertibin plâncıları milletvekillerini -C. H. P. li ve D. P. li- şimdilik tedirgin etmeği doğru bulmamışlar, bir defa bu yetkileri Tahkikat Encümenlerine verdikten sonra nasıl olsa kendi taraftarlarım teşrii masuniyet müessesesinden de fedakârlıkta bulunmaya ikna edebileceklerini hesaplamışlardı. Zira açık şekilde ortadaydı ve herkes gibi Yeni Nizamın şampiyonları da biliyorlardı ki üç işi birden ve kusursuz yapmadıkça alınan her tedbir gülüne olmaya, netice sağlamamaya mahkûmdur:1) İnönü tevkif olunacaktır,2)C.H P. kapatılacaktır, 3) 180 muhalif mil letveklli Meclisten kapı dışarı edecektir! Bunlardan diğer ikisini yapmaksızın birini gerçekleştirmek hattâ birine cüret etmeksizin ikisini karar altına almak dünyayı derhal ba--a yıkmanın en tesirli yolunu teşkil etmektedir. D. P. büyükleri şevket tirdikleri - yeni tasarıyla sadece bir küçük adım daha attıklarım, fakat hedeflerinden hâlâ pek uzak bulun» duklarını mükemmelen müdriktiler.

Ama haftanın tam başındaki gün, Meclis koridorlarındaki garip kovalamaca devam ederken Mesut Azınlık'a dahil bulunmayan pek çok D.P. milletvekili bunun farkında görünmüyorlar, teşrii masuniyet! müessesesini şimdilik kurtarmış .olmayı! başanların en büyüğü sayıyorlardı. Böylece zorla kaptırılmış oldukları bir havanın içinde yuvarlanıp gidiyorlardı. Buna mukabil bahis mev zuu havayı yaratanlar son derece tertipli, derli toplu çalışıyorlar, adımlarını ölçerek atıyorlar, cüretkâr davrandıklarından az kalabalıkla çok gürültü çıkarıyorlar,- başka işlerde iltifat etmedikleri plâna da, programa da bu gayretlerinde sahip görünüyorlardı. Fakat geçen haftanın sonundaki gün bu klikin başlıca temsilcilerinden, hatta idarecilerinden biri evdeki hesabın çarşıya de-

YAZISIZ

ğil, de, çarşıdaki hesabın eve pek uymadığını acı şekilde görmek mevkiinde kaldı. Hakikati kendi nefsinde deneyen talihsiz, bizzat D. P. Meclis Grubunun yeni seçilmiş başkanı Mazlum Kayalar oldu ye bir muayyen politikanın şampiyonluğunu yapanların bırakınız memleketi, en yakın muhitleri içinde hangi gözle görüldüklerini hiç bir tereddüde mahal kalmayacak tarzda anladı.

Bir adam vardı...

Zannedilebilir ki Mazlum Kayaların, bu hafta kendisinden en çok bahsedilen D.P. linin hikayesi geçen haftanın sonunda eşi Melahat Kayaların annesiyle birlikte İsmet İnönüye çektikleri telgrafla başladı. Bu telgrafta Melahat Kayalar ve annesi İnönüye bağlılıklarını bildiriyorlar, "ellerinden öperiz" diyorlardı.Halbuki aslında iyi ve mert bir insanın, namuslu ve dürüst bir hukukçunun, kendini bilen, çocuklarına, misal olmanın lüzumunu anlamış bir aile reisinin politika girdabına kapıldığından beri kendisini kaybetmiş olması Mazlum Kayaların hikâyesinin başını teşkil ediyordu. Nitekim politika girdabına kendisini böylesine kaptırmış adam bu haftanın başında eşinin telgrafları mevzuunda kendisiyle görüşen gazetecilere övünmek için bir tek sebep zikretti: İnönüye "sayın" diye hitap etmezmiş! Melahat Kayalar annesiyle birlikte İnönüye telgraf çektiği günün akabinde eşinin "yukarıya" çağırıldığını, orada kendisine gazete kupürleri gösterildiğini öğrenmişti. Ailesine hakim olamayan bir insan, nasıl olur da koca D.P. Grubuna hakim olabilirdi? D.P. Grubunun yeni Başkam bu hislerle sabaha karşı evine gelmiş, eşiyle dramatik bir görüşme yapmıştı. Bu görüşmeyi takip eden gün radyolar, öğle neşriyatlarında Melahat Kayaların C.H.P. den istifa ettiğini bildirmiş ve buna sebep Olarak da sebeplerin en gülüncünü, İnönüye çekilen telgrafın basın tarafından duyulmuş olmasını göstermişti. Radyoya, göre memleketin bugünkü durumunda bir açık telgrafla İnönüye hislerini ifade etmekten çekinmeyen Bayan Kayalar, bu telgrafının Ulus tarafından da değil, İstanbul basım tarafından öğrenilmiş olmasından pek alınmıştı! Pazar günü, radyoların bu son derece inanılır haberi vermelerini takiben Milliyetin Ankaradaki becerikli . muhabiri tarafından fikri sorulan Mazlum Kayalar eşinin kendi zoruyla C.H.P. den istifa ettiği yolundaki rivayeti "ahlâksızlık" olarak vasıflandırmış, eğer böyle olsaydı istifa telgrafını da kendisinin

Av. Mazlum Kayalar

Ah nerede o günler!

kaleme alacağını bildirmiş, halbuki telgrafta İnönüye "sayın" dendiğini, kendisinin ise İnönüye asla "sayın" demeyeceğini delil olarak göstermişti. Bunu marifet sayan, bunu iftihar -veya göze girme- vesilesi addeden, bununla övünen bir adam!.

Aslına bakılırsa Mazlum Kayaların sinirleri yeni bozulmamıştı. Bundan bir hafta kadar önce AKİSin yazı işleri müdürü kendisine telefon edip te mecmuanın "Kapak Adamı" seçildiğini bildirdiğinde ve bir görüşme talep -ettiğinden son derece asabi tarzda "Ne isterseniz yazın.. Hayatımı nasıl olsa ezecek, büzecek, tahriş edeceksiniz. Benim size verecek malûmatım yok.. Hele sizinle kaybedecek vaktim! Hiç.. Öğrenin, yazın" diye haykırmıştı. Mazlum Kayalar, partisinin yüksek başlarının havasına pek Uygun şekilde artık yeminli bir basın düşmanı, muhalefet düşmanı, İnönü düşmanıydı. Hattâ bazen öylesine kendini kaybediyordu ki muhaliflere sille tokat hücum ediyor, sonra yaptığı hareketten evvelâ bizzat mahcup olarak kendi kendisini yiyor, yiyor, yiyordu.

Bir hayat hikâyesi

Demokrasi rejimimizin tarihine meşhur 1960 baharında D.P. Meclis Grubuna başkanlık ettiği ve bir takım takrirlerin altına imza bastığı için geçecek olan Bursa milletvekili Mazlum Kayalar şimdi Yunanistana ait Kayalar kasabasında 1910 yılında dünyaya gelmiştir. Bu temiz giyinen, saçları arkaya doğru taranmış tıknaz, orta boylu ve Menderes hayranı eski avukat soyadını doğduğu ve çocukluğunun ilk yıllarını geçirdiği kasabadan almıştır. Küçük Mazlumun çocukluk yılları şerefli bir insan olan babası Cemal beyin siyasi mücadelesine şahit olmakla geçti. Sonra ailece Türkiyeye mübadil olarak geldiler. Ancak Cemal ,beyin hayatında bu mubadele malî bir sıkış? ti tevlit etmedi. Gene hali vakti yerinde bir aile halinde Bursada yaşamaya devam ettiler.

Mazlum, çok küçük yaşta babasını kaybetti. Annesi ve kardeşleriyle birlikte yapayalnız kalan Kayalar okuması, adam olması gerektiğine iman etmişti. İlk tahsilini Hocazade ilk okulunda yaptı. Sonra Bursa Lisesinin orta kısmına devam etti. 1931 yılında da aynı liseden mezun oldu. Vasat bir talebeydi. Arkadaşlarına daha o zamandan hükmetmesini biliyor, onları kendi düşünceleri etrafında topluyordu. Bir hayli hırsın olduğundan arkadaşlarının sevgisinin yanında kinlerini de kazanıyordu.

Kayalar liseyi bitirince İstanbul Hukuk Fakültesine girdi. İçindeki yükselme ihtirasını ancak serbest meslek sahibi olmakla giderebilecek; ti. Bu yüzdendir ki Kayaların fakülte hayatı amansız bir çalışma içinde geçti. 1934 yılında Fakülteyi çok iyi dereceyle bitirdi.

Kayaların ilk memuriyeti Bursa Hakim muavinliğidir. Bu vazifeyi Çanakkale savcılığı takip etmiştir. Devlet memuriyetinin bu küçük çaptaki vazifeleri Kayaların ihtirasını tatmin etmemiş olmalı ki bir hamle yapmak lüzumunu hissetmiş ve 1938 yılında Maliye Bakanlığı hazine avukatlığına atlayıvermiştir.

Mazlum Kayaların bu bir hayli avantajlı memuriyeti 1947 yılına kadar devam etti. Ne var ki Kayalar bu sırada iki mesut hadiseyle hayatına yeni bir istikamet verdi. Evvelâ son derece aklı başında ve kültürlü bir kızla, Melahat Derin ile bir baloda tanıştı. Dil-Tarihin İngiliz Filolojisi mezunu bu zarif hanımla hayatını birleştirdi. İzdivacının meyvası olarak iki oğula sahip oldu. İkinci mesut hadise Kayaların o zamanlar yeni kurulan D.P. ye intisap etmesidir! Ancak, Kayaların asıl, siyasi karileri muhakkak ki, Beyfendiyle tanıştıktan sonra başlamıştır.

Kayalar kasabasının mazlum çocuğunu 1947 den sonra memuriyet sıkmaya başlamıştı. Yükselmek, dâima yükselmek azmindeydi. Frenleyemediği ihtirası onu rahat işinden istifaya zorladı. Serbest avukatlık yılları Mazlum Kayalar için maddi bakımdan en verimli yıllar olmuştur.

Nitekim, hayatının en mesut tesadüflerinden biri de bu serbest avukatlık yıllarına rastlar. Atıf Benderlioğlunun tavassutuyla Menderesle tanışması ve onun sayesinde mühim davalar alması ömrünün en önemli hadiselerini teşkil etmiştir. Menderesi yakinen tanıdıktan ve mahremiyetine girdikten sonra Kayalarda bir Menderes meclubiyeti başladı.

Buna rağmen Kayalar, 1957 yılına kadar politikanın resmen dışında kalabildi. Menderesin vekâletnamesini haizdi ve onun hukuki işlerini takip ediyordu. Tabii "devr-i demokrasi" de Menderesin avukatı olmanın sağladığı büyük avantajlar vardı. Ancak D.P. Genel Başkanı 1957 de kurulan Mecliste kendisine bağlı, hayran, meclup kimselere muhtaçtı. O yüzden Mazlum Kayaları en sağlam bölgelerden biri olan Bursadan adaylığını koymaya razı etti. Eski avukat, milletvekili sıfatıyla Meclise girdi. Artık politikanın içindeydi. Ancak talihsizliği, aynı devre içinde D. P. nin herkese son derece antipatik gelen bir politika takip etmesi oldu. O kadar ki Menderesin bu yakın adamı en yakın Çevresinde bu antipatiyi hissediyordu. Yalnız eşi değil, çocukları Cemal ve Çelik de koyu bir İnönü sevdalısıydılar. Odaları C.H.P. Genel Başkanının daha doğrusu Milli Kahramanın ve 1 numaralı Demokrasi temsilcisinin- poz poz resimleriyle doluydu. M. Kayalar ömrünün son üç yılını dışarda şiddet politikasının şampiyonluğunu yaparken içerde bu muhitte geçirdi. Sadece Radyo Gazetesinin neşriyatının değil, kendi sözlerinin de hiç kimseyi ikna etmediğini görerek sinirli, asabi mizaçlı bir insan haline geldi, her yerde düşmanlar, fesat yuvası görmeye başladı. İyi bir aile babası olduğu muhakkaktı. Ama evindeki -artık her ev böyle değil midir? (C.H.P. barikadını aşamadığından üzülüyordu İçkiye düşkünlüğü yoktu. Buna rağmen ara sıra bir iki kadeh rakı içmekten hoşlanır hale geldi. Ama gece hayati olmadı. Üstelik, mesleki mevzuların dışında okumayı da pek sevmiyordu. Mazlum Kayalar haksız davalara en yakınlarını dahi inandıramamanın azabını haksızlıklar arttıkça ve kendisi bunların müdafaasını, hatta fikriyatını yaptıkça daha kuvvetle hissetmeye başladı. Buna mukabil parti hiyerarşisinde mevkii yükseliyordu. Evvelâ Grup Başkan vekili, arkasından -Meclisteki hemen her konuşması bir fiyasko teşkil etmesine rağmen- Grup Başkanı oldu. Bakanlık yolu, Kayalar kasabasının bu eski mazlum çocuğu için açılmıştı. Fakat öyle bir bedel ödüyordu ki..

Grupta kaynaşmalar

Ne var ki bu haftanın başında, bilhassa meşhur tasarı üzerine D.P. Grubunda herkes bir Mazlum Kayalar olmaktan çıktı ve pazartesi akşamı D.P. milletvekiileri muhtelif evlerde toplanarak memleketin nereye götürülmek istendiği mevzuunu kendi aralarında görüştüler. Bir çok D.P. milletvekili tasarının manasını, başka arkadaşlarının aksine anlamışlardı. Bunlar zaten son zamanlarda bilhassa Dr. Namık Gedikin şahsında D.P. deki Yeni Nizam cereyanlarına karşı cephe almışlardı. Bu, çıkar yol değildi. "Kızılay hadiseleri" şiddet cephesinin 1 numaralı temsilcisi Dr. Gedikin vazifesini büyük bir başarıyla yapamadığının açık delilini teşkil etmişti. Sonra, yeni şiddet tedbirlerini D.P. hangi kuvvetle tatbik edecekti ve kütle halinde tevkiflere mecbur kalmak acaba lehte mi olacaktı, aleyhte mi? D.P. nin bir çok yüksek başı son girişilen hareketlerin bile bir çıkmaz teşkil ettiğinde, D.P. nin başını belaya soktuğunda, en İyi hal çaresinin bir kurtuluş yolu aramak olduğunda müttefikti. Gerçi Menderes, yüksek çevrelerden gelen tesirlerle "Bunları kabul etmezseniz, ben bırakıp giderim" diyor ve bu söz üzerine akan sular şimdilik duruyordu ama basiretler ne zamana kadar bağlı kalacaktı, pek belli değildi. Nitekim, geçen haftanın ortasındaki D.P. Grup toplantısından sonra D.P. milletvekillerinin Anadolu Klübündeki veya Ankara Palastaki konuşmalarını duyanlar herkesin basının bir deve kuşu gibi kumda gömülü olmadığını anlamakta zorluk çekmediler. Meselâ bir Kemal Özçoban, meselâ bir Sıtkı Yırcalı, meselâ bir Mahmut Goloğlu hattâ bakan olmasına rağmen bir Şemi Ergin fikirlerini açık açık söylüyorlar ve söyledikleri hakikat olduğundan tasviple karşılanıyorlardı.

Hüseyin Ortakçıoğlu

«Dörtlü Takrir"

Dünyanın başka taraflarında ibret verici hadiseler cereyan ediyordu ve milletin nabzını yoklanması insanı bambaşka neticelere götürüyordu. Haftanın başında D.P. Grubunun miktar itibariyle belki mahdut, ama sürükleme kabiliyeti bakımından kuvvetli bir hizbi hakikatleri mükemmelen görüyor ve yeni teşebbüslere karşı koymaya azimli bulunuyordu. Aslına bakılırsa şiddet taraftarı onlardan da azdı ve D. P. grubunun büyük kitlesi ortadaydı. Ancak bunlar, tabiatları icabı, kuvvetli sandıklan tarafa meylediyorlardı.

Bu yüzdendir ki 1960 modeli "Dörtlü Takrir" İstenilenden bambaşka tepkilere yol açtı. Bundan 15 sene evvel D.P. hangi "Dörtlü Takrir'' ile kurulmuştu, bugün aynı partinin milletvekilleri hangi "Dörtlü Takrire rey vermeye icbar olunuyorlardı! Gelen tasarının mahiyeti anlaşılınca aleyhinde vaziyet alanların adedi süratle arttı. Pazartesi gecesi Ankara ile İstanbul arasında telefonlar bu yüzden pek meşgul kaldı ve hatlar Menderese hiç de parlak haberler taşımadı. Hakikaten o akşam karma komisyon tasarıyı derhal müzakere etmek için toplanmıştı. Komisyonun başkanı Osman Kavrâkoğlunun niyeti teklif i bir olup bittiye getirerek hemen geçirmek ve Meclisin çarşamba günkü gündemine yetiştirmekti. Fakat evdeki pazar çarşıya uymadı. Komisyon odasına çok sayıda milletvekili dolmuştu. Atalay Akan tasarının tetkiki için mehil verilmesini istedi. Bu talebe D. P milletvekillerinden bazıları da katılınca Kavrakoğlu 24 saatlik bir mehdi vermeye mecbur kaldı. Durum acele İstanbuldaki Başbakana bildirildi.

Pazartesi gecesi saat 20.50 de Yeşilköyden kalkan bir uçak Menderesi palas pandıras Ankaraya getiriyordu. Yanında ' "en yakın Bakan'ı Medeni Berk ve dış politika mütehassısı Fatih Rüştü Zorlu vardı. Menderes hayatından hiç te memnun görünmüyordu. O gün Teknik Üniversitedeki bir törene katılmak hatasını işlemiş ve buz gibi bir havayla karşılanmıştı. D. P. Genel Başkanı Ankaraya gelir gelmez derhal D. P. grubundaki cereyanlar üzerine eğildi. Bu yüzdendir ki tasarının kanunlaştırılması D.P. Genel Başkanının Tahrana yapacağı seyahatin sonuna bırakıldı.

Koraltan Konuştu

Demokrat iktidarın Türk fatihine hediye ettiği büyük devlet adamı Refik Koraltan 23 Nisan bayramı münasebetiyle çocuklardan müteşekkil 'bir heyeti kabul etmiş ve kendilerine hitaben bir nutuk irad etmiştir. Devlet radyoları 23 Nisan günü tu nutkun tam metnini saat 19 dahi Haberler Bülteninde okumuş, saat 20.30 da nutuk bizzat büyük devlet adam Koral tanın sesiyle Türk milletine dinletilmiş, daha sonra da kabule ait bir röportaj yayınla itmiştir. Ertesi gün D.P. nin sözcüsü gazeteler konuşmayı aynen neşretmişlerdir. Gerek radyonun, gerekse D.P. sözcüsü gazetelerin bilhassa belirttiklerine göre hitabe "coşkun ve sürekli alkışlar arasında" sona ermiştir. Demokrat İktidarın böylesine ehemmiyet verdiği "Koraltanın 23 Nisan nutku" şudur:

Sevgili yavrular,

Yıllardanberi bu güzel bayramınızda Ve burada sizlerle sevinç içinde böylece karşılaştığım zaman hepinize şu şekilde hitap etmenin zevk ve heyecanını duyarım. Gönül bahçelerinin çiçekleri, bir bahar günündeyiz, tabiat yemyeşil, her taraf renkli, her yer çiçekli, şu anda burası da renkli, çiçekli Ve siz yavruların varlığı ile yepyeni bir neşe ile dolu bir an.

Koraltan çocuklarla

Tabiat, bir bahar günü neş'esini, bütün kuvvetiyle yaşatır ve onu dile getirir de, o tabiatı canlandıran, şenlendiren, hatta cıvıldaşan seslerinizle sanki hor daldan bülbül gibi her yuvanın sesini bir araya toplayıp, mânalandıran sizlerle, sizin bu şen bayramınızda karşılaşmak bilseniz, ana, babalar için, yuvanız için, milletiniz için ne mesut, ne sevinçli anlar yarat r. Mes'ut anlar dedim. Onu belki siz, şu mini mini yaşınızla kâfi derecede, yeter derecede anlamazsınız. Sizin anlayacağınız tek şey var: O da, biz babalarınızın, büyüklerinizin, yüzünde, gözünde, sizlere karşı, size karşı sevginin, şefkatin, ümit ışığının parıldayışı. Siz, sa--ece onu görüyorsunuz ve bahtiyarsınız. Bahtiyarsınız. Hakikaten, sükûn cinde, huzur içinde yuvalarınızdan başlayarak dalga dalga bütün yurt içinde tertemiz bir yıl gelirdiniz. O yıl, şu andan itibaren, bugünden itibaren, dün doldu. Yarın, gelecek yıllar da öylece hayatın akışı içinde eski bir yıl, geçen bir yıl, ömrün sur 'atle akışı içinde sadece bir hayal olup kalacak. Bunu sizler şimdi kâfi derecede anlanazsınız. Sizin şimdi bileceğiniz tok şey var; Mini mini arkadaşlarınızla bir arada ve böyle bir bahar içinde ter--emiz bir sükûn ve saadet içinde yaşamak...

Bayramın on açık manası, en mes'ud mânası budur. Bir gün, o da bugün olacak. O da yarın olacak, Geçen ve akıp giden hayatınız ile de bir zaman mes'ud yaşınızın, sıhhatle geçen, neş'e ile geçen mes'ud ömürleriniz içinde sizler de böyle bir varlık içinde bulunduğunuz zaman, "Biz de bir tarihte mini mini birer yavru idik, böylece bir araya toplanıp o güzel günü, çocuk bayramını kutlulardık" diye o güzel hatıraları duyacaksınız ve duyduğunuz o güzel hatıraları elbette sizin de sahip olacağınız şen bir âlemin, şen bir Türk dünyasının varlığı içerisinde bütün zevkle, neşe ile, sevinçle göreceksiniz. İşte o zaman, hatırlıyacaksınız, vaktiyle bize büyüklerimiz, kulaklarımıza, hattâ fısıltı gibi gelen, ninni gibi gelen bir takım öğütler vermişlerdi.O zaman dahi çok anlayacaksınız. Ebediyete doğru akıp gidecek bir gaye var. Bir hakikat var. Siz küçükler, yarının büyüğüsünüz diyorlar, yalnız büyüğü değil, hem de parlak yıldızı gibi, güneşi gibi, daima yuvanıza ananıza ve babalarınıza mevzu boldunuz. Türk tarihine ecdadınız gibi, sizlerden evvel gelip geçenler gibi, gurur verecek varlıklarsınız. İşte siz onun için ümitsiniz. İşte sizler onun için yarınsınız. İşte sizler, onun için sevinçli günlere lâyıksınız. Bu arada, bundan kırk yıl evvel babalarınızın belki sizin gibi olduğu çağlarda, karanlık günler olmuş, güneş kararır gibi olmuş, Türk dünyası sanki bir musibetle kaplanmış, örtülmüş gibi idi. Fakat sizin ecdadınız onlar uyamadılar, onlar çok uyanıktılar. Onlar bütün dünyaya dedikleri "Biz kahraman bir milletin, Türk milletinin çocuklarıyız. Türk milletinin evlatlarıyız. Bulutlar ne kadar kesif olursa, ne kadar siyah olursa olsun, o bulutları yıkacak hakikat güneşini doğduracak Türk volkanını bir defa daha ebediyetin nurunda, ebediyete doğru götürmenin kuvvetini, kudretini bulacağız" dediler. O bulutlar yırtıldı, güneş doğdu, işte o hakikatlerin güneşi altında kırk yıldan beri her yıl daha çok ümit verici, daha kuvvetli ve daha çok istikbale giden bir yolun sevinçli yolun, saadet yolunun içindesiniz. Onun için Millî Hâkimiyet Bayramı da, sizin bayramınızla birleşmiştir. Millî Hâkimiyeti ebedileştirecek, Türk dünyasının yıldızı olarak parlayıp gideceksiniz. Allah bu güneşi karartmasın.

C. H. P.

"İnönü! Sevgili İnönü!."

Geçen haftanın son günü, Milli Hakimiyet bayramı Türkiyenin her tarafında hususi bir coşkunluk içinde milletce kutlanırken Ankarada Atatürkün yattığı Anıt Kabirde, seyredenlerin gözünü yaşartan bir hadise cereyan etti. Saat, öğleden sonra üçe yaklaşıyordu. Bir kafilenin merasim salonuna dahil olduğu görüldü. Önde, bir kara ve bir deniz eri tarafından taşınan bir çelenk vardı. Bahar çiçeklerinden yapılmış çelengin üzerine Atatürkün, bilinen şartlar altında elleriyle kurduğu partisinin, Cumhuriyet Halk Partisinin altıoku işlenmişti. Zemin kırmızı, altıok beyazdı.. Daha altta "C.H.P." ibaresi okunuyordu. Kabrin önüne gelindiğinde kalabalığın başında yürüyen siyah paltolu, beyaz saçlı, vakur tavırlı adam ilerleyerek erlerin taşın üzerine bıraktıkları çelenğin yerleştirilmesirie yardım etti, sonra geri geri gitti ve tazim duruşunda bulundu. İsmet İnönü büyük kumandanını ve mücadele arkadaşım partisinin ileri gelenleriyle birlikte 1920 23 Nisanının bu kırkıncı yıldönümünde ziyaret ediyor, beraberce gerçekleştirdikleri Millî Hakimiyet rejimindin bundan böyle de payidar kalacağı, her tasalluttan korunacağı hususunda ona söz veriyordu. Bu sözü verirken güvendiği kuvvet bütün Türk milletinin, başta gençlik, kendi etrafında şimdiye kadar misli görülmemiş bir heyecan içinde ve iman dolu halde kenetlenmiş bulunduğunu hissetmesiydi. Nitekim altıoklu çelenğin Atatürkün kabrine bırakıldığı saatlerde İstanbulda gençler en büyük Türkün kendilerine hitabesini taşıyan beyannameleri dağıtıyorlarlardı. Bu hitabe şöylş bitiyordu: "... Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet fakrü zaruret içinde harap ,ve bitap düşmüş olabilir.

İnönü Anıt -Kabre çelenk koyuyor..

İman tazelemesi

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen Türk istiklal ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur."

O gün İsmet İnönü, Anıt Kabirden ayrıldıktan sonra doğruca C.H.P. nin Kızılaydaki Genel Merkezine gitti. Orada kendisini gençliğin ve basının temsilcileri bekliyordu. Milli Mücadelenin halen hayattaki bu en büyük kahramanı o mücadelenin manasını bir defa daha anlattı ve "İstiklâl mücadelesinin ihtilâli bu bakımdan her millet için halde ve istikbalde ders verici bir mana taşımaktadır"' dedi. İnönü sözlerini şöyle tamamladı: "Millet olarak bugün de 1920 nin 23 Nisanında Milli Hakimiyetin kurulduğu günün bütün aşkı ve iradesiyle, heyecanıyla Milli Hakimiyetin en son safhası olan demokratik rejimin yerleşmesi ve tekamül etmesi için çalışıyoruz. Bu çalışmanın manası İnsan Haklarım tam olarak gerçekleştirme hedefinde hülâsa edilmiştir. Demokratik rejim, dürüst seçim ve İnsan Hakları davasında da İstiklâl Mücadelesinde olduğu gibi tam bir muvaffakiyete ermek milletçe iktidarımız dahilindedir. Bu yolda her fedakârlık yalnız vazifedir ve en yüksek şereftir."

Salonu dolduran gençler bu sözleri coşkun tezahüratla karşıladılar. Bina bir anda "Ya ya ya, şa şa şa, İsmet Paşa çok yaşa." avazesiyle çınladı. Zaten bütün bir hafta, boyunca, vatan sathı bu sesle çınlamış ve Türkiyenin her tarafından başkente gelen binlerce telgraf hep bu mesajı getirmişti. Haftanın başındaki salı günü Ankara sokaklarında başlayan heyecan dalgası şehirden kasabaya, kasabadan köye dört bir köşeye görülmemiş süratle yayılıvermişti.

Sevginin bedeli

Haftanın başındaki salı günü ilki büyük heyecan Ankarada, Kızılayda kendini açığa vurdu. O gün, saatin 17 yi biraz geçtiği sırada Bulvarın üzerindeki sarı tayyörlü bir genç kadın boğazını yırtarcasına bağırıyordu!

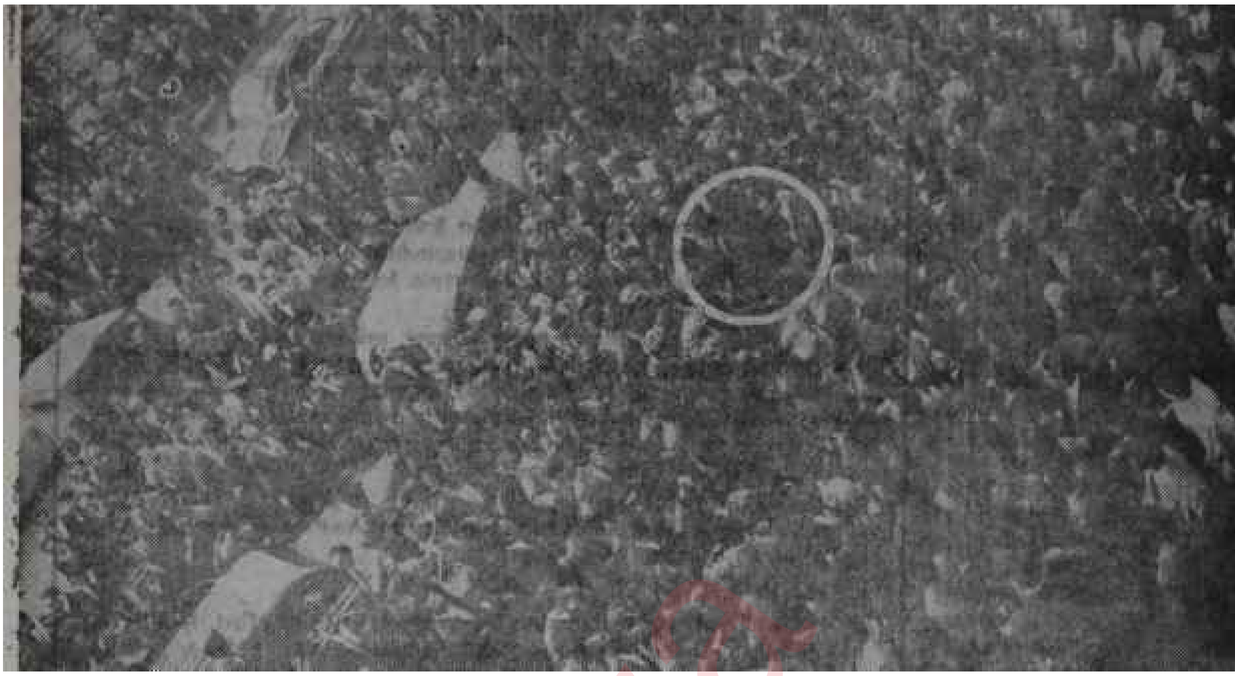
"___Vurmayın!. Vurmayın çocuklara!. Ne yapıyorlar size?. Ne yaptılar bu çocuklar size?. Neden vuruyorsunuz?. Acımak yok mu?."

Sonra, ellerini yüzüne kapıyarak hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladı. Yanında duran lâcivert pardesülü, hiç tanımadığı bir gencin omuzuna başını dayadı. Hıçkırıkları boğazına tıkanıyordu. Birden başını kaldırdı ve ellerindeki coplarla mutad faaliyetlerine devam eden polislere doğru haykırdı:

"— Ya ya ya!. Şa şa şa!. İsmet Paşa çok yaşa!. Hürriyet!. Hürriyeti istiyoruz!."

Aynı dakikalarda uzun boylu, pardesüsünün yakaları kalkık, sarı bıyıkları henüz terlemiş, gözleri kıvılcım kıvılcım bir delikanlı sayısı belirsiz polisin üzerine ağır ağır yürüyordu. Sağdan soldan inen cop darbeleri delikanlının ne yüzündeki acı tebessüme, ne de polislerin üzerine yürümesine mani oluyordu. Ellerini pardesüsünün cebine sokmuştu. Sağında solunda polisle mücadele eden kendisi gibi gençler vardı. Coplar durmamacasına işliyordu. Her ineni cop bir aksi seda yaratıyor ve "Hürriyet istiyoruz Paşa" sesleri Yenişehirin kalorifer dumanı kokan hava-

Dr. Namık Gedik'in Objektifiyle

İnönü nümayiş günü Kızılayda halkın arasında
1 C. H. P. li 20 Demokrata bedelse, hesap tamam

Dahiliye Vekâletinden tebliğ edilmiştir:

19.4.1960 Salı günü Ankarada Kızılay Meydanında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi binası önünde dairelerin boşaldığı ve Atatürk Bulvarının kalabalık olduğu Saat 17 sıralarında tertipli bir sokak nümayişi yapılacağı zabıtaca evvelden istihbar edilmiş ye mahallinde gerekli tertibat alınmıştı. Filhakika saat 17.10 da Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi binasında bu tertipli nümayişe intizar ettikleri anlaşılan bazı Cumhuriyet Halk Partisi mebusları ile bu mebuslara aynı saatte yaya olarak Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanının da iştirak etmiş bulunduğu, tahminen 150-200 kişilik bir topluluğun sokak nümayişine teşebbüs ettikleri görülmüş ve mahalline daha evvel gelmiş bulunan zabıta kuvvetlerinin müdahalesi ile bu tertipli kalabalık sür'atle dağıtılmıştır. Bu nümayişi tertip ve teşvik ettikleri tesbit edilen ve 6 sı Siyasal Bilgiler. Fakültesi talebesinden olduğu anlaşılan 22 kişi polis tarafından yakalanmış ve haklarında gerekli kanuni muamele yapılmak üzere adli makamlara teslim edilmişlerdir.

sına karışıyordu. Delikanlı bütün cop darbelerine rağmen, gelişi güzel yakalanarak içeri sokulmuş kendi gibi gençlerin doldurduğu polis otomobilinin yanma dimdik geldi. Coplu polisin nazik yardımım reddederek içeri irdi ve bir köşeye oturdu. Vücudu sızlıyordu. Başı, elleri, kollan sızlıyordu. Yüzündeki acı tebessüm kaybolmamıştı. Duru bakışı larla hâlâ inip kalkan copları seyretti. Göğsünde mavi renkte, mineli bir S.B.F. rozeti vardı.

Ilık Nisan güneşi Yenişehirin geniş bulvarını aydınlatıyordu. Uzun boylu, sarışın genç C.H.P. Genel Başkam İsmet İnönüye tezakürat yaptıkları iddiasıyla nezaret altına alınanlardan Ethem Özgüvenç adında bir S.B.F. talebesiydi. San tayyörlü genç kadına gelince o, Atatürk bulvarından geçen ve İnönüyü görünce herşeye rağmen alkışlamaktan kendisini alamayan İnönü ve Hürriyet sevgisiyle dolu Ankaralı bir vatandaştı.

O salı günü saatlerin 17.15 i gösterdiği sırada Yenişehirin Kızılay semti çok kimselerin çocuklarına, torunlarına ileride anlatacakları bizi gün yaşadı. Hava güzeldi. Atatürk bulvarında hergünkü normal kalabalık akşam turunu atıyordu. Üniversiteli gençler, alışverişe çıkmış ev kadınları, liseli talebeler biraz sonra olacaklardan habersiz dolaşıyorlardı,

Bir ara Anadolu klübünün bulunduğu sokağın başından ak saçlı, yaşından umulmıyacak kadar dinç ve sağlam bir adam göründü. Yanında Adana milletvekillerinden Suphi Baykamla Melih Kemal Küçüktepepınar vardı. Gelen İnönüydü. Siyah bir palto, gri bir fötr giymişti. Yanındakilerle konuşuyordu. Neşeliydi. Yüzündeki ifade mesut insanların ifadesiydi. Yapı ve Kredi Bankasının bulunduğu köşeye geldi. Karşıya geçecek, İş Bankasına uğrayacaktı. Küçük grup ağır ağır ilerledi. Caddenin başına varılmıştı. Trafik memuru düdüğünü iki defa keskince öttürdü ve İsmet Paşaya yol açmak için karşıdan gelen vasıtaları dur-'

durdu. Ancak trafik memurunun bu işaretine lüzum kalmamıştı. Otomobildekiler Paşayı ve yanındakileri görünce frenlerine bütün kuvvetleriyle basmışlar ve acı fren sesleri • Bulvarı kaplamıştı. İşte ne olduysa bu sırada oldu.. İnönü ve beraberindekilerin etrafını bir kaç saniye içinde binlerce *genç* sarıverdi. Gençler bağırıyorlardı:

"— Ya ya ya.. şa sa *şa*... İsmet Pa--a sok yaşa!.."

C.H P. Genel Başkam bir anda binlerce kişinin arasında kalmış, trafik tıkanmış, daha binlerce Ankaralı "Paşa geçiyor.. Paşa geçiyor" çığlıklarıyla Kızılayın ortasında beliren sevgi hâlesine katılmağa başlamışta Kalabalık her geçen dakika artıyordu. Her geçen dakika çember büyüyor. "Hürriyet isteriz.. Hürriyet, hürriyet.." avazeleri Kızılaydan genişliyen daireler halinde Sıhhiyeye, Bakanlıklara, Kavaklıdereye ve Çankayaya uzanıyordu.

Otuz metre genişliğindeki yol binbir güçlükle yirmi dakikada aşılabildi İnönü kalabalıktan görülmez hale gelmişti. Genç, ihtiyar, kadın, erkek, bocuk binlerce Ankaralı hançerelerini paralarcasına bağırıyorlardı:

" —Hürriyet, Hürriyet Hürriyet.."

İş Bankasının kapısına varabilen İnönü içeri girdi. Halk kapıdan ayrılmıyordu. Hep bir ağızdan "Dağ başını, duman almış" marşını söylemeğe başladılar.

Malûm düdük sesleri işte bu sırada duyuldu. Marşın ortalarına gelinmişti. Kızılay tarafından gri renkli bir kamyonet canavar düdüklerinin keskin, kulakları paralayıcı cayırtıları arasında yetişti. İş Bankasının önünde duran kalabalığın arasına kıyasıya girdi ve acı bir fren yaparak durdu. İçinden ellerinde siyasi hayatımıza son zamanlarda pek fazla sokulan bir âlet cop bulunan polisler boşandı. Coplar muntazam fasılalarla inip kalkmağa başladı. Kalabalığın dağıtılmasına çalışılıyordu. Polis ve İnönü Sevgisi bir kere daha karşı karsıya gelmişti. Cop, vazifesini kusursuz yapıyordu. Ne var ki kalabalığı dağıtmak mümkün değildi. İtilen, kakılan, başlarına cop yiyen Ankaralılar yerlerinden kımıldamıyordu.

Ruletin bilyası...

Daha sonra copların "rulet oyunu" başladı. Kendiliğinden bir döner daire teşekkül etmişti. Bu modern ruletin bilyası kimin önünde durursa o, yaka paça sevimli gri kamyonetin içine atılıyordu. Manzara doğrusu görülecek şeydi. Havada uçan delikanlılar bir kaç saniyede gri kamyonetin içinde kayboluyorlardı. Sevinilecek husus şuydu: Herşeye rağmen gri kamyonetin sahipleri istiap haddine azami dikkati gösterdiler. Kamyonet dolunca yoldan geçmeğe çalışan ve içinde müşteri olsun, olmasın taksiler durduruldu. Kendilerine kamyonette yer kalmayan rulet talihlileri bunların içine dolduruldu lar

İnönü, ruletin en hızlı döndüğü sırada bankadan çıktı. Artık coplar da vazife, görernez, hale gelmişte. İnönü Sevgisi copları bir kere daha mağlûp ediyordu. C H P. Genel Başkam ve beraberindekiler Kızılaya doğru yürümeğe başladılar. "Hürriyet.. Hürriyet.." diye bağıran Ankaralılar da peşinden gidiyorlardı. Sıhhiyeden Kızılaya kadar bütün yollar tıkanmış, kalabalık alelacele gönderilen Hazır Kuvvet Ekibini eritivermişti. O kadar ki polisler bellerinde asılı gözyaşartıcı bombalara ellerini uzatamadılar. İnönü ve beraberindekiler Kızılaya vasıl olabilmişlerdi. C. H.P. Genel Merkezine gidilecekti Ama ne mümkün?. Binlerce Ankaralı, Paşalarım bırakmıyordu. Biraz daha beraber bulunabilmek için didiniyor, didiniyorlardı. Copların sahipleri bu sevgi çemberinin içinde dansetmeğe başlamışlardı. Arada sırada yakalıyabildikleri bir kaç kişiyi otomobillere atıp bilinmeyen bir yere gönderiyorlardı. Nihayet İnönü bir otomobile binebildi. Bir saattir açılmayan trafik birkaç dakika içinde düzenlendi. Siyah otomobil İnönü ve beraberindekileri Hürriyet, Adalet sedalarının arasında aldı götürdü.

Fakat Kızılaydaki emniyet tertibatı daha uzun müddet orada kaldı. Bollerinde gaz bombası bulunan yaya ve süvari polisler . kaldırımların kenarında dolaşıyorlardı. O gün Venezuella Büyük Elçisinin Balin Otelinde bir daveti vardı. Davete icabet eden kordiplomatik evvela muazzam

Modern fıkralar

Adam, şehrin en pahalı lokantasına girer. Mükellef bir yemek ısmarlar Havyar, ıstakoz, beyaz şarap, ızgara et, Brüksel lahanası, kırmızı şarap, enginar, kaymaklı ekmek kadayıfı, meyva.. Arkadan sekeri az, kah vesi çok bir de kahve içer. Garson, arzu ederse Fransız likörü verebileceğini söyler. Adam onu da yuvarlar ve hesabı ister. Hesap geldiğinde faturayı eline alıp bakar: 184 lira 30 kuruş. Cebinden sükunetle Ulus gazetesinin 19 Nisan 1960 Salı tarihli sayısını çıkartır, tabağın üzerine bırakır ve hovarda bir tavırla "Üstü kalsın!" der.

Adamı garson yere kadar eğilerek selamlar, metrdotel koşarak kapıyı açar!

*

Vakit *ahşam. Yemek yenmiştir. Baba koltuğunda gazetesini okumaktadır Anne dikiş diker. Evin onaltı yaşındaki oğlu giyinmiş, süslenmiş püslenmiş arzı endam eder. Arkadaşlarıyla buluşup sinemaya gidecektir Acaba müsaade edilir mi?*

Baba hiddetle elini dizine vurur. Bayır, müsaade yoktur! Gece sinemaya gtmek de ne demektir?

Oğlu, dünyamın değişmiş bulunduğunu, artık onaltı yaşındaki erkek çocuklara delikanlı muamelesi yapıldığını, bütün arkadaşlarının cumartesi geceleri sinemaya gidebildiklerini hatırlatır. Baba haykırır: "Şu kapının eşiğinden bir adım öteye atamazsın!"

Oğul sakin cevap verir:

— Çok rica ederim baba, meseleyi Kayseri hadisesine çevirmeyelim!.. Ve kapıyı açıp, çıkar

İki Mülkiyeli satranç oynamaktadır. Vaziyet kritiktir. Biri. Şahma münasebetsiz bir hamle yaptırır. Rakibi müsamahakar, gülerek kendisini bakar:

"— Dikkat et! Böyle devam edersen, seni ben bile kurtaramam!"

*

Son günlerin meşhur zatlarından birinin hanımı berbere gider. O akşamki balo için cazip bir baş istemektedir. Koltuğa oturur, berbere sorar

"— Acaba nasıl bir baş yaptırsam? Diba mı, yoksa Caravelle mi?

Berber bir kahkaha atar:

"— Aman hanımefendi, onların modası geçti. Şimdi, herkese Abdülhamit başı yapıyoruz.."

kalabalığı sonra da Dr. Gedikin tedbirlerini hayretten bir karış açılmış gözlerle seyretiler. Davette bütün misafirler sadece bu mevzuu konuştular.

İkinci perde...

İnönü ve yanındakiler Kızılaydan uzaklaşırken siyah bir taksi Operanın yanından Etiler caddesine dönüyordu. Otomobilin içinde bıyıkları yeni terlemiş iki gençle bir polis.' bir de niçin durdurulduğunu ve bu İki gencin itile kakıla arabasına neden bindirildiğini bir türlü anlamıyan şoför vardı. Şoför gençlerden birine sordu:

''— Neden tuttular sizi?"

"— İnönüye tezahürat yapıyormu-

Kaytan bıyıklı şoför hayretle gözlerini açtı:

"— Allah, Allah.. Ne olacak yahu?. Paşa babaya elbette tezahürat yapılır" dedi.

Siyah otomobili o sırada görenler, hafif sağa ve sola kaydığını farkedebilirler, direksiyondaki adamın bir şeye sinirlendiğini kolaylıkla anlayabilirlerdi. Taksi stadyomun altındaki Hazır Kuvvet Merkezine geldi. Gençler elli kişilik bir koğuşa atıldılar. Beklemeleri tenbih edilerek kapı üzerlerine kapandı. Koğuşun misafirleri yavaş yavaş artıyordu, tik parti üç gençten İbaretti. Bunlardan birinin son derece şaşkın olduğunu anlamak için uzun boylu bakmağa lüzum yoktu. Etrafını korkarak seyrediyordu. Yüzünden şarklı olduğu derhal anlaşılmaktaydı. Mütemadiyen "Men İraniyen.. Men İraniyen.." diyordu. Türkçe bilmiyordu. Sonradan anlaşıldı ki genç, İranlı bir talebedir. Geleli ancak birkaç gün olmuştur. İnönünün bankaya girişi sırasında bankanın civarında bulunduğundan ruletin bilyası onun da önünde durmuş ve İranlı ne olduğunu anlamadan kendisini bu koğuşta bulmuştur.

İkinci partiden ilk içeri giren 16 yaşında, henüz bıyıkları terlemiş, koltuğunda lise kitapları olan bir delikanlıydı. Sert adımlarla yürüdü, koğuşta boş bulduğu bir yatağın üzerine oturdu. Etrafını şöyle bir süzdü ve kendinden evvelkileri selâmladı. Yüzünde korkuya benzer bir şey görülmüyordu. Adı Barbaros Çemenoğluydu. Lise talebesiydi. Mektepten çıkmış, evine gidiyordu. İnönüyü görünce kalabalığın arasına katılmıştı Bütün günahı, polislere biraz yakın düşmüş olmasıydı. Koğuşta bulunan yaşlı bir polis, torunu sayılabilecek Barborosun yanına sokuldu. Acır gibi bir hali vardı. Delikanlıya bu işi neden ' yaptığını sordu. Barbaros Ama amca, bu benim vazifem.. Paşayı sevmek ben. yaştaki her Türk evlâdının vazifesidir" dedi. Coplu ruletin talihlilerinin "Koç Nuri" adını verdikleri babacan polis içini çekti. Gözlerinde biriken iki damla yaşı koluyla kuruladı ve bir köşeye oturdu. Bu sırada İranlı talebenin suçsuz olduğu anlaşılmıştı. İçeridekilerin "güle., güle... Gene buyur.." sesleri arasında İranlı uğurlandı. Giderken bir genç:

"— İrana gittiğinde, sokaktan armut gibi nasıl toplandığım anlatırsın" diye seslendi. Gülüştüler; - .

Nümayiş yaptıkları iddiasıyla tevkif edilenler
Yemek içmek C. H. P. den

Fıstık alacaktı..

Üçüncü grup içeri girdiğinde daha evvel gelenler adeta ev sahibi olmuşlardı. Gelenleri tezahüratla karşıladılar. İçlerinde dublesiz pantalonlu şişman, güzel yüzlü bir delikanlı vardı. Ağlamaklı gibiydi. Ertesi gün Almanyaya gitmeğe hazırlanıyordu. Merakla sordu:

"— Bizi ne yapacaklar , acaba ?.. Ben fıstık alıyordum. Hay almaz olaydım. Yarın da Almanyaya hareket edecektim."

Gene gülüşüldü. Hava adamakıllı ısınmıştı. Yeni gelenlerle eskiler birbirleriyle İyice arkadaş oldular. Güneş batmış, 19 nisan salı günü sona ermişti. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü kanununa muhalefetten sanık 26 kişi Hazır Kuvvet merkezinin rutubetli koğuşunda, muhakeme edilmek üzere bekliyorlardı. Talihsiz topluluk gittikçe neşelenmeğe başlamıştı. Buraya nasıl geldiklerini birbirlerine anlatmağa koyuldular. Fikret Karamuk adında bir vatandaşın kanuna aykırı hareketi pek eğlenceliydi. Karamuk toplanan kalabalığı seyrediyordu. Sağdan, soldan gelen 'insan seli bulunduğu yerde durmasını imkânsızlaştırmıştı. O civarda bulunan gaz bombalı polislerden birinin yanına gitmiş ve:

"— Burada durabilir miyim polis amca?" diye sormuştu. Ondan sonrasını hatırlamıyordu. Zira -yaradılış itibariyle ufak tefekti. Kaldırılıp otomobile atılması pek kolay olmuştu. Karamuk, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanununda "Burada durabilir miyim?" kelimelerinin muhalefet etmek olduğunu böylece öğrendi. Fikret Karamukun hayıflandığı bir nokta daha vardı. Başına gelenlerin hep annesinin yüzünden geldiğini ifade ediyordu. Annesi sabahleyin illâ da Ninno adındaki Türk filmine bilet alması için tutturmuş, Karamuk o saatte sinema bileti almak için kuyruktaymış...

Yirmi altının içinde bir piyango bileti satıcısı vardı ki, onun buraya getirilmesi diğer yirmibeşini katıla katıla güldürdü. Kızılay ve civarında seyyar piyango bileti satıcılığı yapan adamcağız kalabalığı görünce son derece sevinmiş ve her zamankinden fazla bağırmağa başlamıştı. Üstelik çekilişe pek az kaldığından elindeki biletleri bitirmek için çabalamaktaydı. Ama hevesi kursa-

İzmirde Seçim!

Şişman, sevimli, saçları dökülmüş politikacı karşısındaki genç adamın sualini dikkatle dinledikten sonra neşeyle güldü ve kahkahasını kısa fasılalarla uzattıktan sonra cevap verdi:

"— Elbet C. H. P.

AKİS muhabiri C. H. P. İl Başkanı Dr. Lebit Fehmi Yurdoğluna önümüzdeki seçimlerde İzmirde hangi siyasi teşekkülün seçimleri kazanabileceğini sormuş ve sevimli İl Başkanını pek neşelendirmişti.

Yururdoğlu cevabı bu kadar kısa kesmedi. C. H. P. nin seçimleri neden kazanabileceğini, bunun muhtelif sebeplerini izah etti. Delilier ileri sürdü ve seçimlerin bir müddet geri kalmasından ötürü C. H. P. nin bu müddet zarfında elde edeceği kazançları anlattı.

Lebit Yurdoğlu ile AKİSin İzmir muhabirinin yaptığı aşağıda okuyacağınız mülakat, Türkiyenin her zaman uyanık ve hareketli bölgesi olan Eğede şartların D. P. aleyhine ne derece inkişaf ettiği hakkında bir fikir vermektedir.

İzmirin çalışkan ve sempatikti Başkanı, bu seçimlerde seçimi muhakkak kazanacaklarını rahatça söylemekte ve buna bütün İzmirlilerin inandığını ilâve etmektedir.

"İzmirde, ilk yapılacak genel seçimleri, C. H. P. kazanacaktır. Çünkü, D. P., davranışı, tutumu ve bütün imkânlarıyla adetâ halkı kendisinden uzaklaştırmak Üzere çırpınıp duruyor.

İzmirliler hergün, (İktisadî ve siyasî durum daha fena olamaz) diye düşünüyorlar. Fakat bir gün sonra bakıyorlar ki, daha fena olması mümkünmüş...

"Bütün Türkiyenin başka bölgelerinde belki önce kendisini hissettirmiyen iktisadi güçlükler, 1967 den sonra çeşitli mahsulleri olan Ege Bölgesi, üzerinde tahammül edilmez bir ağırlıkla daha ziyâde çökmeğe başlamıştır.

"Enflâsyonist politikanın mahzurlarını, başlangıçta para bolluğu çiftçiye, esnafa ve işçiye hissettirmiyordu. Piyasada aradıklarım bulamamanın üzüntüsünü, ceplerindeki kâğıt paranın, bolluğu ile avunarak gidermeğe çalışıyor görünüyorlardı. 4 Ağustos kararlarmdan sonra, bir parasızlık buhranı geldi çattı. Hayat pahlılığı, işsizlik ve kredi azlığı, istisnasız her sınıf halkı çenber içine aldı. Mütemadiyen daralmağa devam eden bir çenber, İktidarın 10 senelik hatalı iktisadi tutumunu vatandaşa daha iyi anlatıyor...

"1946-50 yıllarında İzmir, hürriyetin ve demokratik nizamın yerleşmesi uğrunda çok güzel, fevkalâde canlı kaynaşmalara öncülük yaptı. D. P. liderlerinin heyecanlı ve iddialı beyanlarıyla coşarak onları destekledi. Hürriyete gönülden bağlandı. Halbuki bugün tam bir hayal kırıklığı içindedir. Hıncını almayı, hırsını tahmin etmeyi, muhalefeti yepyeni bir coşkunlukla desteklemekte buluyor. Ancak, bugünkü kıpırdanılın daha şuurlu, daha tecrübe geçirmiş bir görünüşü ve*.

"674 köyümüzde C. H. P. ekseriyet İtibariyle kuvvetlidir. Köylerimizde cepheler teşekkül etmiştir. Biz 1950 ve 1954 genel seçimlerinde şehir merkez ve kasabalarında mühim açıklar verdik. 1954 te İzmirin içkiden D-. P. nin yarısı kadar bile rey alamadık. Bunun kusuru kimsede değildir. Hata, bizzat tek parti sisteminin bünyesindeydi. O zaman siyasi hayat; kenar mahalle halkına ulaşmayı icap ettirmiyordu. Sâdece şehrin ileri gelenleriyle siyaset yapılıyordu. Gazete okumayan, dertleri çok olan kenar mahallere meselelerimizi anlatacak yaygın bir teşkilât kuramamıştık. 2 ilçe nüfusuna sahip mahalleler halkı ille sâdece tek -ocakta çantan 3- 4 kişi vasıtalıyla teması kâfi görmüştük. D. P. kurulusunda hemen tamamen boş bıraktığımız böyle mıntıkalarda çok sür'atle yayıldı, teşkilâtlandı ve derhal rey, üstünlüğünü sağladı.

"1934 ten sonra D. P. den ümidini kaybeden kenar mahalleler, bize doğru gelmeğe başladı. 1957 i müteakip, akış dalıa fazla hızlandı. Meselâ geniş gecekondulara sahip Tepecik mıntıkasında 27 senede açtığımız ocaklardan daha fazlasını, halkın yardım ve desteği ile birkaç ay zarfında meydana getirmiş bulunuyoruz. Binbir menfî propaganda ve iftira ile bizden uzak bırakmağa çalıştıkları göçmen kardeşlerimizin ortaya koyduğu yepyeni bir teşkilâtımız var.

"Esasen 1937 de, İzmir şehrinde büyük bir değişme mevcuttu. Genel seçimlerde gerçek durumu tesbit edemedik. Kütüklerin perişanlığı yüzünden sâdece şehir merkezinde rey kullanamıyan vatandaş 80 bindir. Seçim Kanununun ruhu çiğnenerek ortada binlerce çift yazılmış kart dolaşırken, D. P. ekseriyetli Seçim

Kim Kazanacak?

Kurulu, hâkimin itirazına rağmen bir karar vermiş ve kütüklerde ismi olmayanlar kart göstererek ray kullanmışlardır.

"Bütün bunlar, gerçek durumu öğrenmemize İmkân vermedi. Fakat şunu söyleyelim ki, 1950 nin dürüst genel seçimini zevkle seyretmiş İzmirli için, bu tatbikat pek üzücü oldu ve D. P. yi sarstı, Hele bazı küçükler mahkemelerde hesap verirken, kütüklerin tanziminden kanunen mesul İzmir Valisine bu perişanlık hususunda hiçbir idari sual sorulmaması, hatta genel seçimleri müteakip adetâ mükâfatlandırılırcasına dış seyahatlere gönderilmesi dikkati çekti.

"Şunu ifade edeyim ki, eski Diyarbakır Valisi Kemal Hadımlı İzmirde C. H. P. nin gelişmesine sebep başlıca unsurlardan birisidir. Bölgemiz, merhum Kâzım Dirikin şahsında güler yüzlü, eşit ve âdil tatbikat yapan Valilere alışmıştır. Tecrübeler göstermiştir ki, bu itiyad içinde olan İzmir halkı ve köyleri karşısında hangi iktidar, partizan hüviyetli Valiler getirmişse, kaybetmiştir. C. H. P. devrinde de bunun misalleri vardır. Hadımlı, alabildiğine partizan gayretleriyle Muhalefetin işine yaramaktadır. En yalan yardımcıları bile, Valinin vatandaşlara tepeden bakan mizacından dert yanmaktadırlar. D. P. lilerin aksine, kendisinin İzmirden nakli için hiçbir teşebbüsümüz olmamıştır.

"D. P. nin İzmirdeki kadrosu da gittikçe bizi zafere ulaştıracak istikamette gelişmektedir. İktidarcılar 1946 - 50 nin idealistlerini bünyelerinden tasfiye ederken, C. H. P. nin kuvvetlerini kaybetmiş, mideci ve menfaatçilerinden imdat ummağa başlamışlardır.

"Siyasetle uğraşan herkes yıpranabilir. Mümkündür. Ancak böyle bir vaziyette yıprananların, mensup oldukları siyasi teşekkülü düşünerek nöbet değiştirmeğe razı olmaları ve partilerinin de gözden düşenleri kenara çekmeği bilmesi lâzımdır. Halbuki D. P. nin İzmirde apayrı bir tutumu var. Yıpranmışlar, D. P. nin aleyhine de olsa yerlerinde kalmakta israr etmekte ve iktidar da ne pahasına olursa olsun bu tara siyasetçileri mevkilerinde tutmakta inad göstermektedir.

"İdealistleri tasfiye ederek teşkilâtını Belediyeden, İktisadi Devlet Teşekküllerinden beslediği insanlara kaydıran D. P. nin istikbalini İzmirde herkes karanlık görüyor. Midecüerle inatçılar... Bu iki koltuk değneği, bir siyasi teşekkülü ayakta tutamaz. Nitekim tatmadığı da açıkça görülmektedir. Zaten bütün bu korkular, telâşlar, sağa sola yalpalamalar bundan doğmuyor mu? D. P. ileri gelenleri bunu iyi, hem de çok iyi anlamış olacaklar ki, bu tip destekleri son zamanlarda hem kaldırmaya çalışıyorlar, hem de güya zâten bu iki eğreti dayanağı kullanmadıklarını söylüyorlar. Ama ne var ki bütün herşey çırıl çıplak kendini göstermektedir. Onların bu işte geç kaldığını, İzmir halkı çoktan anlamış, kararım çoktan vermiştir. Vermiştir de alay edercesine bu baskılara katlanmakta, nasıl olsa günün birinde bu baskıları sırtımızdan atacağız demektedirler.

Dr. Lebit Yurdoğlu

C.H P. nin İzmirde daha kuvvetli bir hain gelebilmesi için D. P. nin halihazırdaki tutumunu devam ettirmesi lazımdır. Halk ya hürriyet istiyor, yahut da hiçbir şey... Ve hürriyetlerini de vatanı gibi adım adım müdafaaya kararlıdır.

"Karanlıkları görmesin diye Tanrı insana uyku gibi bir nimet ihsan eylemiştir. Haksızlıklara, adaletsizliklere ve zulümlere tahammül etsin diye de sabır... Ama sabrın da hududu vardır.

"Uykunun sonunda sabaha dinç ve kuvvetli kalkarsınız. D. P. idarecilerini kendilerinden korkmayacak kadar yakından tanıyan İzmir, sabrın ve karanlığın sonunda yarının güzel demokrasisine kavuşacağına inanıyor.

Kızılayda polis faaliyet halinde
Vur abalıya!

ğında kalmıştı. Daha ikinci defa:

'-'Çekilişe az kaldı.. Çekilişe az kaldı" diye bağırmıştı ki, ayakları yerden kesilmiş ve kendisini gri kamyönetin içinde bulmuştu. Üstelik bir müşterisinden 10 lira almıştı. Müşteriye bileti verememişti. Piyangocu, hikâyesinin sonunda:

"— Çekilişe az kaldı deyince kimbilir ne anladılar" dedi ve acı acı güldü.

Yirmlaltılarda sigara bitmişti. Ağızlarına bir lokma koymamışlardı. Bu sırada çilerinde sandviçler ve sigaralarla C.H.P. milletvekilleri geldiler 3u yakın alâka sanıkları pek fazla mütehassis etti.. Moralleri kuvvetlendi ve neşeleri arttı.

Ayni saatlerde gençlik teşekkülleri başkanları arkadaşlarının nezarete atılması dolayısıyla harekete geçmişlerdi. Bir taraftan Birinci Şube Müdürlüğüne, diğer taraftan Ankara Savcılığına baş vuruldu. Üniversiteli gençlerin durumuyla yakınan ilgilenildi. Hele S.B.F. kaynıyordu. Yatakhanelerde leyli ' talebelerden bir tekinin bile gözüne uyku girmedi; Kız talebeler arkadaşlarına pasta yapip yollamak için hazırlığa başladılar. Gençlik İnönü sevgisinin artık normal birşey olduğunu her hareketiyle anlatıyordu.

19 Nisan 1960 gecesi yirmialtı kişi için oldukça yorucu geçti. Saat 21 sırıklarında Adliyeye götürüldüler. Üç savcı muavini ayrı ayrı sorgularını yaptı. Adliyeye giderken yirmialtı kişinin de neşesi yerindeydi. Hele Adliyenin soğuk koridorlarına sıralanıp, polislerin kimlerin kanuna aykırı hareket ettiğini teşhisi; İşine geçildiğinde. eğlence pek art-tı. Sanıklar boy sırasına göre dizildiler. Polisler sıralardakiler! teker teker süzüyor, derin derin düşünüyor, sonra yanındakine atlıyorlardı. Tesbit yarım saat kadar sürdü. Beş İçişinin bu işi yaptığı polisler tarafından ifade edildi. Ancak hu şahısların neye istinaden suçlandınldıkları belli olmadı. Nümayiş mi yapmışlardıT Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanununa aykırı hareket etmişlerse Kızılayda toplanan binlerce Ankaralı da suçluydu. Toplantıyı ve nümayişi tertip ettikleri hiç iddia edilemezdi. Meselâ şu Barbaro3 adındaki delikanlı o gün. kimya dersinden aldığı kırık nottan başka, birşey düşünmüyordu. Garson Hasan Alıcıya gelince, tesadüfün o gün Kızılaya getirdiği bir vatandaştı.

tşin güzel tarafı, sanıklara verilen bir haber oldu. *C.H.P.* milletvekillerinden Turgut Göle hepsine geçmiş olsun demiş ve ikamete rapten serbest bırakılacaklarını müjdelemişti. Hakikaten durum böyleydi. Savcı» lar aynı fikirdeydiler. Ne var ki Çankaya' Karakoluna ikamet tesbiti için gönderilmek üzere arabaya biridirilen 26 -kişi otomobilden indikten son-. ra tekrar kendilerini Hazır Kuvvetin soğuk koğuşu önünde buldular, İçeri dolduruldular ve geceyi orada geçirecekleri kendilerine bildirildi. Ne olmuştu? Neden böyle yapılıyordu ? Bunu kimse, anlıyamadı. Bilinen, o gece orada kalınacağı ve ertesi sabah yargılanacaklarıydı.

Ah şu rakamlar..

Ertesi gün Ankara Adliye sarayının merdivenleri yaş vasatisi 24 ü geçmeyen kızlı erkekli bir kitle ile lebalep dolmuştu. Sabahın erken sabetlerinde toplanan kalabalık üniversiteli gençlerden müteşekkildi. Bu yüzden bazı fakültelerde dersler-le yapılamadı. "19 Nisan Sanıklar" muhakeme edilecekti.

Yirmialtı kişinin ifadeleri aşağı yükâri ayni oldu. Arada ufak, farklar' mevcuttu. Kimi fıstık, kimi sinema bileti alırken yakalanmıştı. Hat ta bu arada öyle eğlenceli maceralar olmuştu ki, anlatıa anlatıla bitirilemiyordu.

Münakaşanın büyüğü, İnönüye sevgi gösterisinde bulunanların sayısının kaç olduğu sorulduğunda Çıktı. O sabahki Zafer gazetesinin manşetinde bunların sayısının 150- 200 olduğu bildiriliyordu. Şahit olarak dinlenen polislerin dilleri aynı rakarar söylemeğe bir türlü varamadı. Biri 4 - 5 bin dedi. Bir tanesi birkaç bin kişi diye ifade verdi. Bir diğeri de uzak illerimizden birisine tatile gönderilme pahasına hakikata yaklaşan bir rakam söyledi: 8 bin kişi!..

Sorgular bittikten sonra Savcının ağır ağır ayağa kalktığı görüldü.Elinde yazılı bir kâğıt vardı. Kâğıttan beş kişinin adını okudu ve bunların tevkifini İstedi. Beş kişi bir akşam evvel tesbit edilenlerdi....

Tevkif edilenler cezaevine gönderilirken gözlerinde korku veya pişmanlığı arayanlar boşuna baktılar. Hele küçük Barbarosun kendisine nasihata kalkan babasına söylediği söz geçen haftanın içinde her evde, her toplulukta' anlatılıyordu. Barbaros Çemenoğlu babasına şöyle demişti:

"— Ne olacak baba.. Şerefimizle hapishaneye gidiyoruz.. Bununla iftihar etmen lâzım.. Anneme sövle, üzülmesin...."

Yorulmayan Adam

Kendisine karşı sevgi gösterenler bu azaplara katlanırlarken. İsın İnönü onların hislerine lâyık Kılmak için bütün hafta boyunca kesif bir mesai sarf etti; Haftanın başındaki o meşhur gün kalabalıktan C.H.P. Genel Merkezine giremeyince Meclise gelmiş ve Grup odasına çıkmıştı. Orada, arkadaşlarına gece Bulvar Palasta bir yemek vertneyi kararlaştirdi ve bu işle meşgul Olmaları için alâkalılara tembihatta bulundu. Böyle bir yemeğe karşım"merâklı zevat'ın nesil vaziyet alacağı doğrusu meraka değerdi. Vaziyet,. Bulvar Palasın Sahibine yapılan bazı "faydalı telkinlerden ibaret kaldı. ' Büyüklerimiz, başkentte İnönünün yemek verebileceği bir lokalin mevcudiyeti karsısında pek üzülecekler-di! Ama kendisine hu telkinler yapılan zat pek yufka yürekliye benzemiyordu ve büyüklerimizin böyle şeylerle kendilerini Üzecek yerdş daha ciddi işlerle uğraşmalarına ta-

farlardı Nitekim o *gece* *İn*önünün yemeği, meraklı bazı vatandaşlarımızın dikkatli nazarları altında yapıldı. Yemeğin şeref misafiri Fuad Köprülüydü. İnönü salonun ortasında hakim mevkie kurulmuş bir masada oturuyordu. Sağında İsmail Kuştu Aksal, solunda Prof. Köprülü yeralmıştı. Sırta Atalay, Mehmet Hazer, Nüvit Yetkin, Ali Yeniaras, Kemal Satır, Fevzi Lûtfi Karaösmanoğlu Genel Başkanın masasının misafirleriydi. Diğer milletvekilleri, partililer ve hasın mensupları başka masalarda ağırlanıyorlardı.

Yemeğin ortalarında Fuad Köprülü son derece heyecanlı içten bir konuşma yaptı., Her zamanki gibi babayani giyinmişti. Sağ elini yeleğinin cebine sokmuştu, sol elinin şehadet parmağını mütemadiyen sallıyordu. "Sizin aranızda bulunmakla ve, mücadelenize iştirak etmekle çok bahtiyarım'.' dedi. Sonra devam etti: Daima hürmet ettiğimiz, şükran . borcu taşıdığımız İnönü ile bu mücadolenin içinde bulunmak şereftir" Bir DP. kurucusunun ağzından bu »özleri işitmek garipsenebilirdi, ama siyasi vaziyet öylesine garip bir manzara almış ve her şahsın omuzuna öyle bir vazife yüklenmişti ki, Köprülü bir memleketsevere düşen tutumu almaktan başka şey yapmıyordu. Nitekim Köprülü, sözlerini şöyle bağladı: "Bu milletin iradesine karşı çıkmaya imkân yoktur". Heyecanlanmıştı. "Bu millet kat'i kararını vermiştir. Vatandaş artık tabii olan insanlık, haysiyet ve hürriyetini istiyor". Babayani tavırlı, babayani kılıklı fakat sevimli Kurucu yerine oturduğunda göz pınarlarından taşan iki damla yaş şakaklarından menter -tanelerine karıştı.

Yemek büyük bir. neşe içinde devam etti. Mönüde ordövr, kızarmış tavuk, pilâv ve meyva vardı. Azimli C.H.P li milletvekilleri yorucu geçen günün hakedilmiş yemeğini yiyorlardı. İçlerinden pek çoğu Ulus gazetesinin; o günkü meşhur sayısını sokak başlarında bizzat halka dağıtmışlardı. Kararları şuydu: Mücadelenin ön safında bulunmak ve vatandaşa numune olmak. Nitekim eski Hür: P. liBurdur milletvekili Alim Sipahi kendisine has şivesiyle o günün intibaını şöyle ifade etti: "Bir defa daha doğdum, bir defa daha gençlleştim". Bütün C.H.P. milletvekilleri liderleriyle bir ve beraber olmanın neşesi içindeydiler. Masalarda konuşulan tek mevzu İktidarın tutumu ve C.H.P. nin bu tutum karsısında alacağı vaziyetti. Elbette gerileme, sinme, tereddüt olmayacakti. Arzulanan neticeye emin, fakat sakin yürünecekti. Kuvvetlerini 76 yaşında dinç bir kumandan Atıyorlardı.

Ankaradaki faaliyet

partinin tutumu ertesi gün ve onu takip eden günler Genel Merkezde bizzat İnönünün başkanlık ettiği toplantılarda tesbit edildi. Toplantılar Merkez İdare Kurulunun Grup İdare Kuruluyla müşterek toplantılarıydı. Kararlar derhal tamim halinde parti teşkilâtına bildirildi. Hafta içinde, tamimler birbirini takip etti ve teşkilât kendisine verilen direktifleri harfi harfine yerine getirdi. İşin güzel tarafı şuydu ki, bu bir hafta içinde C.H.P. ye görülmemiş derecede fazla iltihak oldu. Halk, hemen her tarafta C.H.P. ocaklarına akın ediyor ve partiye kaydolmak suretiyle hem hissiyatım, hem azmini gösteriyordu. Haftanın sonunda ben ya Mecliste, ya partide çalışmaya daima devam ediyor, akşamlarını ailesi içinde, torunlarıyla oyalanarak geçiriyor, günün yorgunluğunu bu suretle üzerinden ve zihninden altıertesi sabah gene terütaze memleket meselelerine dönüyordu. Normal bir hayatın siyaset adamları için faydası böylece bir defa daha ortaya çıkıyor, İnönü ne cam kırıyor, ve gömleğini yırtıyor, büyük bir sükûnet, içinde vazifesini yapıyordu.

Çetin İmtihan

Fakat bu bir hafta CHP. teşkilatı için çetin imtihanlara vesile oldu. İstanbul'un., Kocaeli de, Çorumda, Eskisehirde cereyan eden bazı hadiseler teşkilâtın nasıl bir vazifeyle karsı karşıya bulunduğunu ortaya koydu.. forumdaki hadise Osmancık ilçesin*

İnönü'nün yemeğinde Köprülü konuşuyor

Eski düşman pekala dost olur

anlaşıldı ki, Türkiyede V.C. ye iltihak eden maruf ye mutena zevatın yanında, bambaşka hislerle hareket eden, en tehlikeli görünen anlamda böyle hareket edebüen muhteşem bir kütle vardır.

İnönü Meclise gitti. Gruba gitti. Genel Merkeze gitti. Çalıştı, çalıştı, çalıştı.. Gel3n binlerce telgrafa verilen' cevâpları gözden geçirdi. Yurdun her tarafından vatandaşlar Muhalefet liderine bağlılıklarını, hayranlıklarını, takdirlerim bildiriyorlar, onun izinde olduklarını haber veriyorlardı. Bu İnönünün şevkini görülmemiş derecede arttırdı. Sinirleri sapasağlam -bunun ne büyük nimet olduğunu erbabı bilir neşesi yerindeydi. Kendisini her zamankinden dinç canlı hissediyordu. Sabahları erken kalkıyor, öğleye doğru partiye gidiyor, öğle yemeğini evinde yiyor, öğde oldu. Çorum C.H.P. il başkanı Abdullah Ercan ile avukat Ahmet Başıbüyük beraberce Osmancık C.H.P. ilçe binasına partili arkadaşlarıyla görüşmek üzere gitmişlerdi..Onlar parti binasındayken D P. Osmancık ilçe başkanı Rıfat Simitçi Jandarma başçavuşu Mehmet Göke başvurdu ve C.H.P. lilerin siyasi toplantı, yaptıklarını itibar etti. Bunun, üzerine Jandarma komutanı C.H.P. binasına geldi ve orada bulunanların dağılmasını istedi, Orada bulunanların" "Biz siyasi fâaliyet yapmıyoruz, sohbet ediyoruz" demeleri üzerine de 19 kişiyi yakalayıp götürdü. Bunlar; derhal muhakeme edildiler ve Ercan ile Başıbüyük ve C H.P. ilçe başkanı Muhshı Çelik tevkif edildiler Ama hadisenin asil alâka uyandıran tarafı D.P. ilçe başkanının duruşma sırasında söylediği şu sözler oldu:; "Biz

Genel Merkezimizden resmen emir aldık, ihbarı bu emri yerine getirmek için yaptım".

İstanbuldaki hadise ise Zeytinburnunda cereyan etti ve Corumdaki İhbarla şayanı dikkat bir benzerlik gösterdi. Salı akşamı Zeytinbumu ilçe başkanı Vecdi Yarman ilçe idare kurulunu mutad şekilde toplamıştı. O akşam ocakların idare heyetleri de toplantı halindeydi. Vecdi Yarman ilçedeki toplantıdan sonra Yenidoğan semtindeki Kâzım Karabettir Ocağına gitti. Yanında İlçe İdare Kurulundan Avukat Kemal Demiroğlu, Dr. Mehmet Üngören, fabrikatör Nevzat Ergör vardı. Ocak lokalinde partili bir kaç kişi ile birlikte oturarak durumu konuşmaya başladılar. Zeytinburnu D.P. teşkilâtı bir gün önce toplanarak bütün CHP. binalarını üçer kişiden müteşekkil ekiplerle kontrol ettirmeyi kararlaştırmıştı. Salı gecesi İlçe İdare Korulunun toplantısından sonra bir ocağa gidilince Zeytinburnunun sayılı Demokratlarından Veli Duman ve Hasan Polat emniyet amirliğine İhbarda bulundular. İlçe Başkanı ve arkadaşları Kâzım Karabekir ocağında idiler ki Emniyet âmiri yanında polisler olduğu halde geldi. "Hepiniz karakola! Siz burada siyasi faaliyet yapıyorsunuz" diyen Emniyet amiri İlçe Başkanım ve diğer partilileri karakola götürmeye zorladı. İtirazın faydasız olduğunu gören partililer hemen yakındaki Yenidogan karakoluna gittiler. Burada saat 22 den itibaren zabıtlar tutulmaya başlandı. Karakol komiseri telâş içinde zabıtları hazırlıyor, fakat ifade almaya yanaşmıyordu. Zabıtlar hazırlanırken avukat olan partililer kendisine yardım dahi ettiler. Gece yarısından sonra saat İkiye doğru karakol komiseri ifadelerin Emniyet Birinci Şubede alınmasının doğru olacağını ileri sürdü. Birinci Şubenin gönderdiği hazır kuvvetlere mahsûs kamyona hem Kâzım Karabekir Ocağından alman Üçe Başkanı Vecdi Yarman ile İlçe İdare kurulu Üyeleri ve hem de İlçe Merkezinden başka bir ekibin getirdiği ceman 22 partili bindirildi. 22 partili doğruca, artık CHP. lilerin uğrağı haline gelen Birinci Şubeye götürüldüler. Burada partililer, muhtelif odalarda oturtuldular. Emniyet Birinci Şube Memurları çok iyi muamele ediyorlardı. Cay, kahve ısmarlandı ve sabaha kadar neticenin ne olacağı beklendi Sabah saat 9 da Birinci Şube Müdürü Muzaffer Yılmaz ve muavinleri geldiler. Gece misafir edilen 22 kişinin, durumunu tetkik eden Muzaffer Yılmaz ve muavinleri bunun karakolda halledilmesi gereken bir mesele olduğunu ileri sürdüler. Bunun üzerine 22 partili Emniyet Müdürlüğünün hazır kuvvet,.ekibine mahsus kamyonu ile ikinci bir yolculuk yaparak tekrar Yenldoğan Karakoluna geldiler. Burada hepsinin yanma bir polis verilerek nüfus suretleri ve ikametgâh tezkereleri çıkarıldı, karakolda komiser tarafından ifadeleri alındı. İfade alma işi çok uzuyordu. Bu sebeble partililer ikiye ayrılmayı teklif ettiler ve ifadesi alınan bir grubun gitmesini, arkasından işleri tamamlanınca diğerlerinin gönderilmesini istediler. Teklif kabul edildiğinden önce 11 kişilik bir grup Zeytinburnu Cumhuriyet Savcılığına sevkedildi. Cumhuriyet Savcısı zabıtları okuyup ifadeleri aldıktan sonra saat tam 15 de sanıkları Ceza Kanununun 526/1 inci maddesi -evamire muhalefet- delaletiyle Sulh Ceza Mahkemesine şevketti. Hakim Mustafa İlter idi. 11 C.H.P. liyi 8 avukat müdafaa ettiler, Önce gene ifadeler alındı. Burada avukat Vecdi Yarman kararın resmi gazetede yayınlanmadığını, binaenaleyh yürürlüğe girmemiş sayılacağını ileri sürdü.Üstelik toplantı yapmadıklarım, kararı teşkilâta bildirdiklerini de ilâve etti. Teker teker 11 kişinin ifadesi alındıktan sonra hakim şahit olan ve ihbarı yapan üç D.P. 1lyi çağırttı. Fakat gelmemişlerdi. Bunun üzerine hakim sanıkları serbest bırakarak duruşmayı 30 Ağustosa tehir etti. Bu duruşma yapıldığı sırada diğer 11 kişi da gelmişlerdi. Avukat Vecdi Yarman bu duruşmada, cübbesini giyerek avukat sıfatıyla hazır bulundu. Duruşma çok kısa sürdü ve iddianamaya itiraz edildiği için hakim tarafından sanıklar serbest bırakıldılar. Duruşma başka bir güne tehir edildi.

Bir S. B. F. li polislerle
Pençepenç mücadele

Kurtulamayan kitap

Fakat bütün hadiselerin en eğlencelisi İstanbuldaki CHP. il merkezinde cereyan etti. Haftanın sonlarındaki bir gün saat 16 ya doğru üç pikaba binmiş sivil polisler Ayasofa camiinin önünden geçerek Sultanahmet camiine doğru saptılar. Sultanahmet camiini biraz geçmişlerdi ki ilk araba durdu, arkadakiler de onu takip ettiler. Birinci arabadan Emniyet Birinci Şube Müdürü Muzaffer Yılmaz çıktı. Şöyle bir etrafına bakındı, sonra başından fötr şapkasını çıkardı. Muzaffer Yılmaz başından fötr şapkayı çıkarır çıkarmaz birinci, ikinci ve üçüncü arabalardan sivil polisler dışarı fırladılar, Muzaffer Yılmazın etrafında toplandılar. Yılmaz sivil polisleri üçer üçer ayırdi. İlk iç kişi caddenin tam köşesinde bulunan C.H.P. İl Merkezine yöneldi. Diğerleri de üçer kişilik gruplar halinde C.H.P. İl Merkezinin etrafına dağıldılar. C.H.P. İl Merkezine yönelen üç kişi C.H.P. İl Merkezinin kapısından içeri girerek karşılarına çıkan kapıcıya Şemsettin Günaltayı sordular. O sırada Şemsettin Günaltay İl Merkezinde değildi. İl İdare Kurulu Üyesi Abdurrahman Konuk sivil polislerin geldiğini duyunca hemen aşağıya indi ve polisleri birinci katın sol tarafında bulunan toplantı odasına aldı. Polisler Abdurrahman Konuka "Muhalefette İnönü" adlı bir kitabın burada satıldığını ve kendilerinin onu tesbit etmek üzere geldiklerini söylediler. "Muhalefette İnönü" adlı kitap C.H P. liler tarafından çok tanınan bir Üniversiteli genç kız, Sabahat Erdemir tarafından neşredilmişt.i Türlü cefaya katlanan bir idealist olan Sabahat Erdemir sağdan soldan temin ettiği borç para ile İsmet İnönünün 1950 de muhalefete düştüğünden bu yana yaptığı konuşmaları, verdiği demeçleri derleyerek bir kitap haline getirmişti. Sabahat Erdemir belirli bir yazıhanesi, deposu olmadığı İçin kitabı CH.P. il merkezinin bir köşesinde muhafaza ediyor ve lâzım oldukça buradan alarak satıyordu. İşte polisler bu kitabı Abdurrahman Konuka sorunca İl İdare Kurulu üyesi böyle bir kitabın neşredildiğini duyduğunu, fakat İl Merkezinde mevcut olup olmadığım bilmediğini söyledi. Bu sırada Abdurrahman Konuk kapıya arkası dönük vaziyette duruyordu ve "Muhalafette İnönü"

kitabı kapının hemen sağındaki" bir masanın üzerinde küme halinde yatıyordu. Konuk bu kitapların farkına varmamıştı. Zaten kitapların U merkezinde muhafaza edildiğinden de haberdar değildi. Polislerden biri kitapların masada durduğunu görerek "İste, biz bu kitapları arıyorduk saten!" diye bağırdı. Bunun .üzerini polislerin isteğiyle bir zabıt tarizini edildi. Polisler CHP. İl Merkezin den ayrıldılar. Polisler giderken Abdurrahman Konuk "Vali Beye haber verin, bundan böyle buraya polisleri sevkederek kanunların dışına çıkma sin" dedi. Aradan yarım saat geç memişti. Bu arada CHP. İl Merkezinin etrafını dolaşan polisler azaliniş. sadece Yüksek Ticaret Okulu nun önünde bir kaçı kalmıştı. CHP İl Merkezinden çıkan Suputay Ta rım, Erdem Kaşıkçıoğlu ve İlhan Şakrak adında üç Üniversiteli geneli yanına meşhur Bumin Yamanoğlu gelerek talebelere kendileri ile birlikte gelmelerini söyledi ve genelealarak Alemdar Polis Merkezine türdü. Burada her üç gencin de üzeri arandı ve müteakiben üçü de ser best bırakıldılar. Bu hadiseden kısa bir müddet sonra CHP. 11 Merkezi ne polisler tekrar geldiler ve zabitti bazı eksiklikler olduğunu söyleyerek bunu yeniden tanzim edeceklerini bildirdiler. Anlaşılan Vali Bey zapt beğenmemişti. Polislerle bu defa Abdurrahman Konuk ve hem de genel İl İdare Kurulundan Orhan Eyüboğlu ile Ekrem Amaç konuştular. Po lisler yeni zaptı hazırlamağa bapla mtşlardı ki birincisinde kullandıkla n ifadeden tamamen değişik bir İfa de kullandıkları görüldü. Bunun üzerine Abdurrahman Konuk zaptı polisin elinden alarak "Buna müsade edemeyiz, kanun dairesi içinde iş gö rünüz. Şimdi ne birinci saptı, ne de ikinci zaptı vermiyorum" dedi ve yukarıya çıktı. Polisler bu durum kar tısında şaşırmışlardı. Eski bir polis şefi olan Orhan Eyüboğluna dert ya nıyorlar ve zabıt verilmezse ekmek lleri ile oynanacağını söylüyorlardı İstânbulun perde arkasında kalması nı beceren ve CHP. merkezinde İnönüyle karşı karşıya gelmek felaketi ne uğradığından beri her çetrefili ise Polis Müdürü İle Şube Müdürle rini sürmesini pek iyi bilen Vali bu kitapların CHP. 11 Merkezi tara fından dağıtıldığını ve bu suretle siyasi faaliyet yapıldığını tesbit ettirmek istiyordu! Ancak bu tesbitiyapılmasına CHP. İl İdare kurulu imkân vermedi. Uzun münakaşalar dan sonra polislere birinci zabıtla de olundu. Memurlar sevinerek git tiler Tabii bütün hanlardan bir netice çıkmadı. Zaten haftanın sonlarında İçişleri Bakanlığı kendi teşkilâtına bir tamim yaparak siyasi partilerin idare heyetlerinin kendi aralarındaki toplantılannm" yasak olmadığım açıklamak zorunda kaldı.

Dimdik bir teşkilât

Bütün bu maceralardan sonra bu haftanın başında CHP. hem parti olarak, hem teşkilât olarak dimdik ayaktaydı ve işin eğlenceli tarafı» maceraların bağlamasından evvele nazaran bin misli kuvvetliydi. Hadiseler sadece azimleri bilemiş, başta İsmet İnönü, milletvekillerinin, Genel Merkezin kararlı, sabit ve devamlı tutumu herkese örnek olmuştu. Tarafsız vatandaşlara gelince, içlerinde hâlâ C.H.P. ye karşı şüphe besleyenler adeta ihtiyarlarının dışında sempatilerinin o istikamete tevcih olduğunu hissetmişlerdi. Ne İnönü 76 senelik hayatında bugün malik bulunduğu sevgi şahikasına erişmiş, ne de C.H.P. nln taraftarları bu derece artmıştı, İnönü de, C.H.P. de altın devirlerini' yaşıyorlardı ve elbette ki bundan dolayı Demokratların en büyüklerine medyunu şükran olmaları bir hakşinaslık icabıydı.

• Artık her şeyden şüphe edilebilirdi, bir tek şey müstesna: İlk seçimlerin -hangi şartlar altında yapılırsa yapılsın- C.H.P. tarafından kahredici bir farkla kazanılacağı!

Törenler

Açık Yollar..

Şahane Cadillac İstanbul - İzmit asfaltını bırakıp sert bir viraj alarak sağa kıvrıldı. İtinayla hazırlanmış takın altından süzülerek geçti. Gözleri takta yazılı vecizeye takıldığı zaman muhakkak ki Beyfendinin son derece cam sıkılmıştı. Takın üzerinde kırmızı iri harflerle yasılmış şu ibare yardı:

"Yolunuz açık olsun!.."

Tak ile deniz arasındaki mesafe ancak 300 metre kadardı. Şahane Câdillacı bir çok otomobil takip ediyordu. İstanbulun ünlü Demokratlarını, en muteber V.C. lilerini taşıyan Arabalar kırmızı iri harfli takın altından birer birer geçtiler ve mutlu azınlik ayni cümleyi okudu: "Yolunuz açık olsun!."

Başbakan Menderes ve beraberindekiler -bu sefer nedense kudretli İçişleri Bakanı yok Yarımca mevkiinde Amerikan şirketlerinden biriyle müştereken, kurulacak rafineri tesislerinin temel atma merasimine gidiyorlardı, Hava güzel, tertibat iyiydi. Üstelik takvimler 23 nisan 1960 ı gösteriyordu. Bütün İzmit Milli Hakimiyet ve Çocuk Bayrama münasebetiyle yollara dökülmüştü. Menderesin görmeği arzu ettiği kalabalık adetâ istenmeden toplanmıştı. Ancak güç olan bir şey vardı ve İzmitli Demokratları bu hal hakîkaten müşkül durumda birakmıştı. Rafineri tesislerinin kurulacağı yer şehre bir hayli uzaktı. Halk 17 kilometrelik bu yolu yaya yürümeğe pek istekil görünmüyordu.

O sabah, İzmit D.P İl Başkanı Süreyya Sofuoğlu bu yüzden pek erken kalktı. Daha gün ışımadan Belediye binasında kira ödemeden o

Menderes Kocaelinde konuşuyor

Tasvip ***edilmemenin azabı***

Bir Görüş
Yeniden Başlarken

Yusuf Ziya ADEMHAN

Günler ne kadar da çabuk geçiyor! Beni satırları yazdığını masanın başından apar topar alıp, hapishanenin demir kapılarının ardına bıraktıkları günden bu yana tara üç yıl geçmiş. Üç yıl! Dile kolay. Ne oldu sanki? Bir Yusuf Ziya Ademhan tutulup hapse atıldı. Üç (ayrı "suç" dan cezasını çekti ve gün ışığına kavuştu. Şimdi dayanma gücü daha da bilenmiş, inançları daha çok pekişmiş, üstelik hapishanenin ' kahrına alışmış bir insan olarak işimin başındayım. En küçük bezginlik, bıkkınlık veya korkuya benzer bir tluygu yok içimde. Bugüne kadar devam eden tutumumun doğruluğuna daha çok İnanıyorum. Görünen köy kdavuz İstemez. Üç yıl öncesine göre memleketimizin bugün içinde bulunduğu şartlar daha iyi değil. Hapse [giren bir Ademhan da değil. Amumlar, Cenkçiler, Balcıoğluları, Akpınarlar, Erdemler hapishane duvarb> rının ardında aynı çileyi dolduruyorlar. Memlekete (hizmet etmek, faydalı olmak ilk ve mutlak hedef olunca, hangi kahır (hangi çile insanı yolundan döndürebilir?

Ortada gözle görülen, elle tatulan bir gerçek var: Türk basınında, memleketin mutlu geleceği için bir nefer gibi çalışmağa, doğru gördüğü, hak bellediği yolda yılmadan savaşmağa andiçmiş kişilerin sayısı sanıldığı veya umulduğu kadar az değil. Birini susturursanız, konuşacak, yazacak bir barkası dalma çıkıyor. Birini hapse atarsanız, hapse girebilecek gönüllü sayısı çoğalıyor. Bütün bunların açıkça ifade ettiği mâna elbette şudur: Türkiyede tam ve kamil bir şekilde demokratik rejimin kurulmasınaa ve yerleşmesine engel olabilecek hiç bir kuvvet mevcud değildir.

Bütün bir mahkûmiyet müddetini, hapishanenin dar, sıkıcı şartlarına rağmen, bir çınar gölgesinde oturmanın rahatlığı içinde geçirdiğimi söylemekle mübalağa etmiş olmuyorum. Çünkü vicdan huzuru, yaptığından emin olmak bir davaya inanmış olmak, şartlar nasıl olursa olsun bir insana yetebilecek rahatlığı sağlıyor.Önemli olan, en geniş imkanlar, alabildiğine rahatlıklar içinde vicdan huzurunu kaybetmiş olmaktır! Tedavisi ve telâfisi güç olan budur.

Yüreğimde kimseye karşı en ufak bîr kin ve husumet duymadan, yepyeni umutlar ve taze bir kuvvetle demokrasi savaşında bir nefer olarak hizmete başlamanın mutluluğu içindeyim.

turduklan İl merkezine geldi. Akşamdan tembihlenmiş ve merasimin yapılacağı yere adam taşımakla Vazifeli bütün Demokratlar hazırdı. Lâcivert yağmurluğunu savura savura hemen işe koyulan İl Başkanı ilk olarak Petrol Ofisin otomobil ve kamyonetlerini civar köylere gönderdi. Ayrıca kiralanan 200 kadar kamyon da aynı vazife ile yola koyuldu. Saatler ilerledikçe İl Başkanının keyfi bozuluyordu. Bir şoför ancak 8 kişilik bir grup toplayabilmiş, bunlardan dört tanesi de yarı yolda işleri olduğunu ileri sürerek otomobilden inmişlerdi. Neyse ki diğerleri bu derece ümit kırıcı haberlerle gelmiyorlardı. İyi kötü civardan bazı vatandaşları alıp getirebilmişlerdi. Kocaeli vilâyeti yavaş yavaş Başbakan Menderesi karşılamağa hazırlanıyordu! Ufak tefek teferruat da unutulmamıştı. Bayram günü olmasına rağmen ta Kanununa göre işçiye çift yevmiye Vererek mesaisine devam eden bütün fabrikalara telefon edilerek tatil yapılması istenmiş ve işçilerin merasime iştirak ettirilmesi bildirilmişti. Olan işçiye olmuş, iki yevmiye birden kaybetmişti. Ayrıca İstanbuldan takviye edilen polis ekibi şehrin muhtelif yerlerinde vazifelendirilmişti. Garip bir tesadüf Kocaeli Demokratlarının pek işine yaramıştı. Rafineri tesislerinin kurulacağı yere pek yakın olan 3, Tümene iki gün önce manevra hazırlığı yapılması emredilmiş ve tümen tam teçhizat hazırlanmıştı. Merasimde bu hazırlıklı tümen de vazifelendirilmişti. Hiç bir şeyin eksik olmaması için üç gün önceden bir de prova yapılmıştı. Gerçi bu ilk prova değildi ve tesisler pek çokları gibi talihsiz tesislerdi!

Sağlam temel...

Talihsizdi, zira bundan onbeş gün önce temelleri bir kere daha atılmış ve inşaata hile başlanmıştı. Bu sadece Kocaeli Demokratlarıyla Beyfendinin gönlünü hoş etmek için yapılan bir törendi. Temel dediğin esasen böyle bir iki defa atılırdı! Yoksa tesislerin Ankara Spor ve Sergi Sarayının âkıbetine uğraması mümkün olabilirdi. Bu bakımdan ikinci defa temel atan Kocaeli Demokratları hayatlarından memnundular. Hazırlık; doğrusu istenilirse Beyfendiyi memnun edecek mükemmellikteydi. Şehirde Bayram münasebetiyle kurulan öyle taklar vardı ki bunları kim görse bayılır, memnun olur ve hazırlıyanların sırtını aksardı. Bunlardan birisi her Milli Hakimiyet bayramında kurulan ve üzerinde "Birimiz hepimiz için," ibaresi yazılı takın o güne adapte edileniydi. Takın üzerinde şöyle yazılıydı: "Atatürk memleketi düşmandan, Menderes memleketi sefaletten kurtardı".

İşlerin bu kadar iyi gitmesine rağmen Kocaeli Demokratlarının korktuğu bazı şeyler de yok değildi. Gerçi bunlar pek öyle fevkalâde şeyler değildi. Görülmemiş, duyulmamış şeyler de değildi. Ama ne de olsa canları sıkabilirdi. Kocaelili mutlu azınlığın çekindiği hâdiselerden birisi rafineri tesislerinin kurulacağı Yarımca mevkiindeki toprak sahibi köylülerin bir fırsatım bularak Başbakana sızlanmalarıydı. İki yıl önce bu tesislerin kurulacağı açıklanmış, köylüye topraklanma metre karesinin 4 ilâ 6 liradan satın alınacakları söylenmişti. Hakikaten köylüden tesislerin kurulacağı topraklar söylenen fiat üzerinden alınmıştı da... Ne var ki aradan zaman geçince köylünün kulağına hiç de hoş olmayan bazı sözler gelmişti» . »Toprakları yok yere elden çıkmıştı., Kendilerinin sattığı fiatın çok üstünde bir fiatla bu topraklar şirket tarafından satın alınacaktı. İş böyle olunca köylü en azından yüzde elli kaybediyordu. Yarımcalılar sızlanmağa başlamışlardı. Köylülerin çoğu İzmitli avukatlara vekâlet vererek haklarını aramaya, yok yere kaybolan milyonlarca liranın peşini bırakmamağa karar vermişlerdi. Hikaye bir hayli dallanıp budaklanmıştı. O kadar ki resmi makamların hadiseyle ilgili olarak temel atma töreninden önce gönderdikleri iki müfettiş Kocaelinin Başbakanı karşılamağa hazırlandığı sıralarda hararetle çalışmağa başlamışlardı bile.

O gün saat 13 sıralarında İzmit sokaklarında dolaşanlar her iki dakikada bir şu sözleri duyuyorlardı:

"Rafineri tesislerinin temeline ilk harcı uğurlu elleriyle atacak olan Başbakanımız Menderesin gelişi yaklaşmıştır. Biraz sonra kalkacak tren kendilerini karşılamak isteyenleri merasim mıntakasına götürecektir.

Ücret hususunda düşünülmemesi ücretin ödendiği sayın halkımıza bildirilir.-

Anlaşılıyordu ki tren bedavaydı. Anlaşılmıyan ücretin kimin tarafından ödendiğiydi., Hususi bir tren bir hayli para tutardı. Bunu bütçesi zayıf izmit Belediyesi karşılıyamazdı. D.P. İl teşkilâtının ise o kadar parası yoktu. Acaba vasıtalar Amerikan şirketi tarafından mi kiralanmıştı ? Bunu düşünmek bile gülünçtü. Zira şirket bundan 15 gün önce Başbakanın gelmiyeceğini öğrenmiş, fazla beklemeden temeli sessiz sedasız atarak inşaata geçmişti. İzmitliler için trene ödenen ücretin kaynağı herhalde meçhul kalacaktır.

Saat ilerledikçe Kocaelili Demokratların telâşıda artıyordu. Acaba kâfi sayıda kalabalık tören yerine taşınabilinmiş miydi? Acaba Beyfendi karşılamadan memnun kalacak mıydı ? Hakikati söylemek, lazım gelirse D.P. teşkilatı vazifesini iyi yapmıştı. Dağ taş adam doluydu. İki üç saattir Beyfendiyi bekleyenlerin tek sıkıntısı susuzluktu. Yakıcı güneş de inadına ortalığı kavuruyordu. Her törendeki gibi etrafta bol asker vardı. Tam teehizatli 3. Tümenin bir kısmı tören yerinde yan yana dizilmişler, ortadan geçen yolu koruyorlardı. Başbakan bu yoldan gelecekti. Saatler 15 i gösteriyorduki trafik arabasının keskin düdüğü Beyfendinin tören alanına girdiğini haber verdi. Zira harcın atılacağı mahalle kalabalığın bittiği yer arasında oldukça uzun bir mesafe vardı. Ağır ağır ilerleyen Cadillac'ın içinde Başbakan Amerikan Büyük elçisi meşhur Warren ile beraberdi. Beyfendinin hiç bir şeye değilse bile Büyük Elçinin kendisine yapılan "sevgi tezahüratını görmesine pek sevindiği, Başkan Eisenhower stili iki eliyle selâm verişinden belliydi. İki kolunu havaya kaldırmış, sağa sola tebessüm etmekte, aradabir hiç, kimseye farkettirmeden Amerikan Büyük Elçisine bakmaktaydı. Büyük Elçinin yüzünde hakikaten hayret ifadesi vardı. Hayret etmekte haklıydı. Zira D.P. nin hâlâ çok eski usullerle hareket ettiğini bilecek kadar iç politikayı bilmiyordu! Meşhur Jimenez'in eski dostu aynı eski gafil Warren idi.

Şahane Cadillac süzüle süzüle kalabalığın en fazla kesifleştiği yere geldi. Burada halk tüfekli askerleri dinlememiş, otomobilin etrafım sarmıştı. Cadillac ilerliyemiyordu. Kocaelili Demokratlar Başbakanlarına ellerinden geldiği kadar lâyık olmağa çalışıyor ve arabanın etrafında pervane gibi dönüyorlardı. Nihayet Menderes otomobilden alındı. Etrafını saranlarla birlikte, kurulan kürsünün bulunduğu yere gidebildi. Son derece şık siyah çizgili ve yeni yapıldığı belli elbisesi buruşmuştu. Siyah - beyaz - lâcivert renklerden meydana gelmiş pahalı bir kravat takmıştı. Ayaklarında ince altlı ayakkabılar ve kravatına son derece uyan lacivertli beyazlı çoraplar vardı.

İlk konuşmayı şirketin müdürü yapacak ve Menderesin memlekete neler ettiğini, daha da neler edeceğini anlatacak, rafineri tesislerinin önemini belirtecekti. İki gün önceden itinayla hazırladığı yazılı konuşmasını çıkardı ve okumaya başladı. Ancak bu pek- faydalı konuşmayı sadece kendisi anlıyabildi. Etrafın, hele mikrofonun etrafındakilerin gürültüleri ayyuka çıkıyordu. Nihayet Şirket Müdürünün konuşmasını bitirdiği anlaşıldı. Şimdi Başbakan konuşacaktı. Hay Allah!. Mikrofona ne olmuştu? Mikrofon bir tabut gibiydi. Çıt çıkarmıyordu. Bağına baktılar, soluna baktılar. Gözle görünen bir şey yoktu ama çalışmıyordu işte Halbuki Başbakan gelirken kesilen kurbanların hiç biri topal filânda değildi. İtinayla seçilmiş sağlam hayvanlardı. Öyleyse bu aksiliğin sebebi neydir Kocaelili Demokratlar kadar şirketin mensupları, hale Petrol Ofisi mesulleri ne kadar üzüldüler bilinemez. Ama birkaç Umum Müdürün yüzünün kül gibi olduğu, bazı Umum Müdür namzetlerinin ise için için güldüğü bir hakikatti.

Neyse ki Beyfendi fazla sinirlenmedi. Gerçi ona benzer bir hareket yaptı. Mikrofonun kordonunu eliyle itercesine şöyle bir attı. Ama yanında uzun boyuyla hemen herkes tarafından kolaylıkla farkedilen Amerikan Büyük Elçisi Ekselans Warren'i görünce eline tutuşturulan malayı sükûnetle almağa çalıştı. Gülerek neredeyse bitmek üzere bulunan temelin yanına yaklaştı. Bir miktar harç alarak temele attı. Gülümsüyor ve etrafa iltifatlar dağıtıyordu. Arkasında bulunan Bakanlar, Beyfendinin son günlerde hiç bu kadar nereli olmadığım düşündüler.

Tören böylece pek kısa ve oldukça sessiz geçti. Şahane Cadillac Tütün Çiftliği mevkiinden ayrıldığında geride kalanlar Başbakanın konuşmamasını türlü şekillerde yorumluyorlardı. İzmit ve civarından getirilen halkın dönüşü otobüste yer bulabilenler için pek eğlenceli oldu. Ancak ücreti ödenmiş trenin tekrar geri dönmemesi törene gelenlerden bir kısmını yaya bırakmıştı. Ağır ağır şehre dönmeğe hazırlananlara otobüslerden el sallayan Kocaelili Demokratların tak tesellisi şuydu: Bunların içinde her halde pek çok C.H.P. li vardır! Böylece yüreklerine biraz su serpildi. Başbakan ise süratle ikinci bir tesisin temelini daha atmağa koştu. Bu, petrolü ayırmağa ve tasnife yarayan bir küçük tesisti. 500 bin dolar sarfıyla kurulmaktaydı. Ama Beyfendiye göre, senede bir milyon dolar döviz tasarrufu Bağlıyacaktı! Bu tesisin temel atma töreninden hemen hemen kimsenin haberi olmadı. Başbakan ve beraberindekiler samimi bir aile toplantısı gibi törene, konuşmalara, karşılıklı nutuklara lüzum görmeden ilk harcı temele atıverdiler. Sonra da süratle Boru Fabrikasının yeni kısmının temelini atmağa gittiler.

Başbakanı karşılamak için bekleyen askerler

Emniyet tertibatı

Ferahlama...

Başbakanı Boru Fabrikasının tevsii için yapılacak temel atma töreni bayağı ferahlattı. Aksam olmak üzereydi. Fabrikanın bahçesinde kurul-

muş tahta tribünlerle kürsünün etrafına toplanan ve bir öncekinden biraz daha kalabalık bir aileyi andıran topluluk fabrika müdürünün türkçeye tercüme edilen nutkunu dinledikten sonra Başbakanı dinlemeğe hazırlandı. Hazırlanmakta iyi etmişlerdi. Zira hazırlıksız olunsaydı 15 dakikayı aşan nutuktan bir şey anlamaları oldukça güç olacaktı.

Beyfendi, konuşmasına, iktisadi kalkınmamızda yatırımların önemiyle başladı. Ağır ağır bunları saydı döktü. Sonra Muhalefetin nasıl her temel atılışta buru seçim temeli olarak adlandırdığını, halbuki simdi yükselen âbidelerin hu lafları nasıl tekzip ettiğini anlattı. Bu Muhalefetta 1950 den bu yana aynı şekilde hareket etmekteydi. D.P. iktidarına atmadıkları çelme kalmamıştı. Bütün memlekette yaratılan seçim havası çalışma imkânlarını ortadan kaldırıyordu. Başbakan, bu arada Batı Almanyanın Türkiyeye verdiği 50 milyon dolarlık krediden de bahsetti. Bunulada pek çok işler yapılacağını anlattı. Açıldıkça konuşuyordu. Konuştukça da açıldı.

Bu arada cesur bir Demokrat Başbakanın elinden mikrofonu almak gibi bir teşebbüste bulundu.. Üstelik aldı da.. Genç Demokrat Beyfendiye. söylemek istediklerini herkesin duymasını istiyordu. Talebi İzmitli hemşehrilerinin arzusuydu. İzmit limanının, ne zaman -yapılacağını soruyordu. Başbakan en ufak tereddüd göstermeden limana ait programların ellerinde olduğu, bunların plân ve program dikkat ediniz plân ve program işi olduğunu, ha deyince liman yapılamıyacağını, işlerin düzenlenmesi lâzım geldiğini, ellerinde bulundurdukları plâna dikkat ediniz plâna- göre hareket edileceğini izah etti.

Vaâd Kocaelilileri pek memnun etti sayılamaz. O kadar ki Başbakan konuşmasına devam . ederken söylenenleri düşündükleri, bu yüzden alkışlamağı unuttukları farkedildi. Allah tan kürsünün yanında bulunan birkaç kişi diğer Kocaelili vatandaşlar gibi gafil değildi. Vazifelerini -bir kaç kişide olsa- muntazaman yerine getiriyorlardı.

Asab bozan döviz

Boru fabrikasındaki tören Beyfendiyi oldukça memnun etmişti. İzmitte temeli atılacak başka yer kalmadığından kafile İstanbula dönecekti. Ancak D. P. nin hareketli milletvekillerinden Sadettin Yalim Başbakana şehrin içinde bir dolaşmasını ve kendisini bekliyenleri hiç değilse selâmlamasını tavsiye etti. Menderes bir hayli yorgun düşmüştü. Üstelik tehirde konuşma taraftan da değildi. Ama ısrarlara dayanamadı ve şöyle bir gezinti yapmayı kabul etti. Bunun için hazırlanan açık bir otomobile bindirildi. Fabrikanın kapısından çıkarken etrafını saran işçi ve fabrika müstahdemini candan selâmladı. Bu gibi törenlerde kargaşalığın bir. faydası oluyordu: Az. kalabalıklar . muazzam kalabalık hissi uyandırıyordu! Hem Beyfendide, hem yabancı misafirlerinde, hem seyircilerde... Açık. otomobil ağır ağır. şehrin yolunu tuttu. Yollarda Başbakanı rafineri tesislerinin açılış töreninden yaya dönenler karşıladılar. Şehre ayaklarım sürüyerek dönmeğe çalışan halk kollarında kalan son güçle Beyfendiyi selâmladı. El sallayanların azlığı Demokratları keyiflendirecek kadar vardı. Demek ki yayan dönenlerin pek çoğu hakikaten pencereden atlayarak çıkılıyordu. Belediye binasının içi D. P. lilerle doluydu. Pencerenin önü kapanmıştı. Yalım bir buldozer gibi kalabalığı yardı ve Beyfendiye yol açtı. Başbakan kollarına girenlerin yardımıyla eski bir sporcu olduğunu belli etti ve «pencereden küçük balkona hop diye atlayıverdi. Bu sıçrama Beyfendiinin pek hoşuna gitmişti. İki kolunu kaldırarak toplanan kalabalığı selâmladı. Evlerin balkonuna ve pencerelere çıkan İzmitliler merakla Başbakanın ne söyleyeceğini beklemekteydiler. Bu şırada Saadettin Yalımın büyük bir telâşa düştüğü görüldü. Yalım, mütemadiyen Beyfendiyi sol tarafa döndürmeğe gayretsarfediyor, sağa bakmamasını temine çalışıyordu. Allah,' Allah bu Yalıma birdenbire ne olmuştu? Neden bu kadar telâşlanıyordu ? Acaba Başbakana hoşuna gitmiyecek bir şeyler mi olacaktı? Yalım altıncı hissiyle bunu evvelden sezmiş de, Başbakanın üzülmesini önlemek için hârekete mi geçmişti? Yoksa, yoksa C. H. P. lilerin bir tertibi ile mi karşı karşıyaydılar ? Öyle ya şu toplanan kalabalığın İçinden binlerce C. H . P . li, rozetleriyle ortaya çıkabilirdi. Zaten bir gece evvelinden bu korkuyla uykular kaçmış hattâ C. H . P. il idare kuruluna böyle bir gövde gösterisi yapmamaları rica bile edilmişti.

Menderesi kızdıran döviz

Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir".

Şu kadar ki ilk anda akla gelen bütün ihtimallerden hiç biri ortada mevcut değildi. Sadece yan taraftaki balkonda C.H. P. il İdare kurulundan birkaç kişiyle bazı Halk Partililer Başbakanı sükûnetle seyrediC H. P. liydi!

Yalım ve diğer Kocaeli milletvekilleri Başbakandan," toplanan halka Belediye binasından birkaç kelime, söylemesini rica ettiler. Güçlükle kabul ettirilen bu istek üzerine açık otomobil Belediye ve D. P. İl binasının önünde durdu. Toplanan kalabalık doğrusu istenirse Beyfendiyi memnun edecek gibi değildi. Güneş batmak üzereydi. Milletvekilleri Menderesi alelacele balkona çıkarmak için birbiriyle yarışa girdiler. Ama Beyfendiye yardım şampiyonu bir zamanlar D.P. den ihrac edilen Saadettin Yalımdı. Yalım Menderesin adetâ "Kocaeli mütehassısı" olmuştu. tu. Diğer milletvekillerinin haset dolu bakışları arasında Menderes ve Yalım merdivenleri tırmandılar. Başbakanın konuşacağı balkona bir.

yorlardı.

Yalımın bütün gayretleri boşa gitti. Beyfendi mütebessim, iki kolu havada selamlar dağıtarak sağ tarafa döndü. Bir kaç saniye öyle kaldı. Tekrar sola döndü ve hemen, birseyin farkına yarmış gibi şiddetle sağ taraftaki küçük balkona baktı. Balkondakiler tebessüm dahi etmeden, ulu bir çınar gibi hareketsizdiler. Beyfendinin haşlan çatıldı. Ellerim aşağı indirdi. Yalıma dönerek bir şeyler sordu. Yalımın sözleri gürültüden anlaşılmamış olacak ki Menderes sağ taraftaki balkona tekrar selâm verdi. Balkondakiler gene hareketsizdiler. Menderes bayağı sinirlenmişti. Yalımın telaşı ise Beyfendinin öfkesiyle birlikte ve öfkenin misliyle artmaktaydı. D. P li milletvekili Başbakanı geri çevirmeksin bir hamle daha yaptı. Ok yaydan çıkmış, olanlar olmuştu. Menderes sordu:

"— Neden alkışlamıyorsunuz sız?.."

Balkondakilerin önünde bulunan uzun boylu, gri elbiseli, saçları seyrek olanı konuşmadan eliyle bir işaret yaptı. İşaret "bizden alkış beklemeyin" mânasına geliyordu. Beyfendi tekrar sordu: .

"— Kimsiniz siz? Neden alkışlamıyorsuınuz ? "

Cevabı balkondakiler yerine Saadettin Yalım verdi. Sesi ağlamaklıydı.

"— Onlar Halk partililer Beyrendi!.."

Tam o sırada gri elbiseli adam, Nazmi Oğuz, Başbakanın duyabileceği bir sesle :

"— Size güceniğiz efendim! Kırgınız size.." dedi.

Başbakan belki de kırgınlığın sebebini soracaktı. Belki de *C.H.* P. lilerle birkaç kelime daha konuşacakla Ama Yalımın kendisini kolundan tutarak sola çevirmesiyle araya giren birkaç saniye buna mani oldu. Beyfendi bu manevrayla bir şeyi da-" a görmekten kurtulmuştu: C. H. P. ilerin büyük caddeyi kaplayan dövizlerini.. Dövizde iri harflerle "Hâkimiyet kayıtsız şartsız Milletindir - Atatürk'' yazılıydı.

Menderes, Kocaelililere yirmi ümlelik hitabına başladığında Yanı tehlikeyi savuşturmuş bir adam ıhatlıgıyla alnındaki terleri siliyoru. Yalım derin bir nefes aldıktan Sonra vazifesine devam etti. Münaaşa sırasında Beyfendiyi merakla seyreden ve alkış tutmağı unutan D. P.lilere işaretle alkışlamalarını bildirdi. Toplanan kalabalığın her tarafınaa aynı işareti gönderip meleyi Hallettikten sonra Başbakanın sik ondan içeri girmesini temin etti otomobile kadar yanından ayrıldı.

G E N Ç L İ K

Fakülteler

Bozulan Hesap

Geçen haftanın salı gününe kadar herşey yolunda gidiyordu. Siyasal Bilgiler Fakültesinin her yıl tekrarladığı "İnek Bayramı"nın bütün hazırlıkları tamamlanmıştı. İdari şube ile amansız rakibi mali şube hafta başına kadar "ferman"larını yasmakla meşgul olmuşlar, aralarından "minder savaşı"nın ''muharip"lerini seçmişlerdi.

Bütün hazırlıklar iyiydi hoştu ama geçen haftanın salı günü, hemen hemen bütün düzeni bozdu. O gün saat 17 sıralarında İnönünün Anadolu Klübünden çıkıp Yenişehir İş Bankasına kadar yürümesi, İçişleri Bakanlığının bildirişine göre 150-200, polislerin mahkemedeki ifadelerine göre 7-8 bin kişilik kalabalık bir gösteriye sebep olmuştu. Polislerin alelacele devşirdikleri 22 gençten önemli bir kısmı Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrencisi sıkmıştı. Bu fakültenin öğrencileri de, öğretim üyeleri de öyle "rahat durup, uslu oturan" takımından değildi. Kaç yıl var ki. başlı başına bir "derd" hâline gelmişlerdi. Şöyle "etliye sütlüye" karışmadan bir kıyıda otursalar, derslerine çalışsalar olmaz mıydı sanki? Bu durumda fakülteyi "yola getirmek'' için bir takım Çâreler düşünülmesi de artık "zarurî" oluyordu. Şimdilik düşünülen çâreler arasında fakültenin "mektep" hâline getirilmesi vardı ama bunun da kâfi gelip gelmiyeceği şüpheliydi.İşin aslı aranırsa, bütün bu davranışlar, tutumlar hep o Turhan Feyzioğlunun başının altından çıkmıştı. Dekanlığı zamanında gençlere "nabza göre şerbet veren" kişiler olmamalarını tavsiye eden Turhan Feyzioğlu değil miydi? Sorumluluğunu bilen medeni cesaret sahibi aydın kişi olmalarını isteyen ° değil miydi? İşte şimdi nerde "zemine ve zamana uymayan", D.P. başlarını rahatsız ve huzursuz edecek bir hareket varsa, orada "mülkiye" liler de mutlaka vardı. Doğrusu, fakültenin "mektep" hâline getirilmesi değil de, doğrudan doğruya "lâgvı" bile düşünülse yeriydi!

Davetsiz misafirler

Hafta başında "İnek Bayramı" için verilmiş olan izin, Salı günü cereyan eden olaylardan sonra bütün bütün geri alınmamıştı ama fakültenin bahçe duvarları ile sınırlandırılmıştı. Tabiî, yalnız bahçe duvarları güvenilir bir tedbir sınırı olamaz-. di. Yeteri kadar sivil ve resmî polis, bu sınırın aşılmamasına memur edildi. Bayramın kutlanması sırasında, hiç belli olmaz, yeni bir gösteri yapılabilirdi. Bu çeşit gösterileri de, elbette önlemek gerekiyordu. "Suyu baştan kesmek" için, yakalarına "S.B.F." rozeti takılmış, ilk sınıftan son sınıfa kadar hiç bir öğrencinin tanımadığı, öğretim üyelerinin de bilmedikleri bir takım yeni öğrenciler, fakülte içinde mantar gibi bitivermiş, koridorlarda kol geziyorlardı. Bu yıl, "İnek Bayramı" işte böyle bir hava içinde kutlanmağa başlandı.

"İnek Bayramı"

Bayram, idari şubenin "ferrman" asmasıyla başladı. Eller üstünde taşınan, "ferman" konferans salonunda okunduktan sonra kantine asıldı. Fakülte içinde, taraflar ellerinde çeşitli dövizlerle dolaşıyorlardı. Bayramın ikinci günü sabahı mali şubenin, öğleden sonra siyasî şubenin "ferman" asma törenleri yapıldı. Siyasi şubenin fermanı Çinceden İngilizceye kadar çeşitli dillerde hazırlanmıştı. İkinci günün akşamı büyük bir fener alayı yapmak âdetti. Ama bu yılki yasak tedbirleri, fener alayının "davetsiz misafirler" in de iştirakiyle fakülte bahçesinin içinde yapılmasını gerektirmişti. Üçüncü gün inek dolaştırma günüydü. Semiz bir inek özenle süslenmişti. Bu inek, çalışkanlığın sembolüydü. İneği, son sınıf öğrencilerinin en çalışkanı tutar, arkadan bütün fakülte öğrencileri gelirdi. Bayramın en çetin sayan İdarî şubeyle mali şube arasındaki "minder savaşı" oldu. Fakültenin üçüncü kat koridoru, bir başta idari şubenin "savaşçı" ları, öbür başta mali şubenin "savaşçı''ları olmak üzere ikiye ayrılıyor, ortaya bir sınır çizgisi çiziliyordu. Kitap dolaplarının üstü seyircilerle doluydu. Siyasî şube öğrencileri aracılık ve . hakemlikle görevliydiler. İdarî ve malî şube "savaşçı "ları önde en iri, uzun boylu ve güçlüler olmak üzere saf tutuyorlardı. Ellerinde, daha önceden ıslatılmış torbalara sıkı sıkıya konmuş yastıklar bulunuyordu. Kıyasıya başlıyan savaş esir almak ve karşı tarafın sınıflarım işgal etmekle sona eriyordu.

Gerçi fakülteliler bayramlarını hissedilir bir huzursuzluk içinde kutlamışlar, neşeleri kaçmıştı ama asıl neşesi kaçanlar "tedbircilerdi ve onlar bir türlü kendilerini huzura kavuşturacak "tedbir"i keşfedememenin sıkıntısı İçindeydiler.

ÇALIŞMA

Grev

Hani ihtiyaç vardı?

Geçen haftanın sonlarına doğru Çalışma Bakanı Halûk Şaman İzmir Ticaret Odasında işçi sendikalârı temsilcilerini kabul etmişti. Doğrusu istenirse, işverenler için kurulmuş bir Odanın binasında bir Çalışma Bakanının işçi sendikaları temsilcilerini kabul etmesine diyecek yoktu. Bakanın hakiki zihniyetini ve işçilere neler söyleyebileceğini tahmin etmek için sadece bu kabuk şekli yeter de artardı bile. Gerçekten, Bay Şaman o günkü konuşmasıyla grev konusunda olduğu kadar siyasî partilerin yaptıkları vaadlerin değeri konuşunda da ne kadar esaslı fikirlere sahip olduğunu bir kere daha göstermiş, oldu. Bay Şamana göre DP. grev hakkını hala kabul ediyordu! Nitekim, grev hakkının tanınacağı bu partinin programında hâlâ yazılıydı. Ama bir partinin programında bir vaadin yer alması, o vaadin hemen gerçekleştirileceği mânâsına da gelmezdi. Bay Şaman burada ufacık bir noktayı unutmuştu: O da grev hallkın tanınması vaadinin sadece D.P. nin rafa konan programında değil, aynı zamanda Bay Adnan Menderes tarafından 14 Mayıs 1950 seçimlerinden hemen sonra kurulan ilk Hükümetin programında da yer aldığıydı. Bay Adnan Menderes, 29 Mayıs 1950 günü ilk Hükümetinin programını B.M.M nde okurken aynen şöyle diyordu: "Demokrasi prensiplerine göre tabiî bir hak olarak tanıdığımız grev hakkını, sair demokrat memleketlerde olduğu gibi, içtimaî nizamı ve iktisadî ahengi bozmayacak surette kanunileştireceğiz." Bir Hükümet, elbette mümkün olan en kısa zaman zarfında gerçekleştirebileceği işleri programına alacaktır. Demek ki. D.P. daha 1950 yılında grev hakkım sırf parti programında yer alan akademik ve uzak istikbâle ait bir vaad olarak görmemişti. O kadar görmemişti ki, derhal bir kanun tasarısı hazırlatılmıştı. Sonra ne olmuşsa olmuş işe neler karışmış, bu tasarı Meclise bile verilmemişti! On yıldır aynı durum devam ediyordu.

Temelsiz gerekçe

Bay Şaman hem Başbakan mm grev hakkım on yıl önce gerçekleştirilebilecek bir vaad olarak gördüğünü unutuyor hem de sosyal iktisat ve siyaset konusunda artık herkesçe malûm olan beylik bilgileri inkar ediyordu. Çalışma Bakanına bakılırsa, yakında kollektif iş akdi tasarısı kanunlaşacaktı. O zaman işçi ile işveren arasındaki münasebetler greve ihtiyaç kalmaksızın düzenlenecekti. Çünkü, işveren eğer kollektif pazarlığı reddederse. Devlet onu bu pazarlığa zorlayacaktı. Öyleyse mesele yoktu. Çalışma Bakam, bu sözleriyle D.P. programında hâlâ mevcut olan grev hakkının çok mu çok uzak bir istikbalde dahi gerçekleşmesini lüzumsuz gördüğünü açıklıyordu. Madem ki Devlet, işvereni kollektif pazarlığa zorlayacaktı öyleyse greve ne -lüzum vardı.

Çabalama kaptan...

Bu sözleriyle Bay Şaman, aslında Çalışma Bakanlığından istifa etmek için en mükemmel sebebleri kendi eliyle veriyordu. Bay Şaman, sosyal mücadelelerin tarihinde, grevin sendikadan önce meydana çıktığından bile habersizdi. İşçi ilk önce grev yapmağa başlamış, ondan sonra grevi teşkilâtlandırmak için sendikacılık inkişaf etmişti. Bakan, kuvvetli sendikadan bahsediyordu. Ama unutuyordu ki, grev hakkına sahip olmayan sendika mefluç bir haldedir. Beklenen vazifesini yapamaz. Hiçbir işe yaramayan bir sendikaya da işçi itibar etmez. Böylece sendika da kuvvetlenemez. Şu halde, sendikaların kuvvetlenmesinin ilk şarttı onlara grev hakkını tanımaktır. Bay Şamanın yeni Kollektif İş Mukavelesi Tasarısı hakkındaki izahatı da doğrusu fevkaladeydi. İşveren yeni tasarıya *göre* işyerindeki işçilerin çoğunluğunu temsil eden sendikanın kollektif müzakere teklifini kabul etneğe ceza müeyyidesi altında mecbur tutuluyordu. Ama kollektif pazarlık esnasında işçi sendikası tarafından ileri sürülecek teklifleri kabule pek tabiî olarak- mecbur değildi. Normal olanı, demokratik olanı, iktisadî ve sosyal icablara uygun olanı, işveren tarafından teklifleri reddedilen, sendikanın bir uzlaştırma teşebbüsünden sonra greve gitme hakkına sahip olmasıydı. Ama hayır, tasarıda böyle bir şey yoktu.

Kollektif müzakerede işçi sendikası ile işveren anlaşamazsa, Çalışma . Müdürlüğü iki tarafı uzlaştırmak için bir memur gönderecekti. 3u memur da iki tarafı uzlaştaramazsa is, Vilayet Hakem Kuruluna gidecekti. Vilâyet Hakem Kurulunun kararma karşı da Yüksek Hakem Kuruluna itiraz etmek kaabildl. Vilâyet Hakem Kurulunda da Yüksek Hakem Kurulunda da çoğunluk Devlet memurlarıydı: Böylece, demokratik esaslar yerine bürokratların -daha doğrusu o bile değil iktidardaki partinin kendi görüşünü hakim kılacağı, mecburi hakem kurulları usulü kabul edilmiş oluyordu. Bunun ise, bugünkü İş Kanununun esas sisteminden en ufak bir farkı yoktu Bu durumda, yeni tasarının da öteden beri Borçlar Kanununda mevcut iki madde gibi- kollektif mukavelelerin gelişmesini sağlayamayacağı iki kere ikinin dört ettiği gerçeği kadar belliydi.

Halûk Şaman
Önce grev sonra sendika

Mutlu tesadüf

Aynı gün, Türk - İş -Başkanı D.P. li Nuri Beşerdir- İş Kanunundaki grev yasağının kaldırılmasını isteyen bir raporu Bakanlığa ve milletvekillerine gönderiyordu. Yine aynı gün, C.H.P. Genel Merkezinin en üst ' katındaki Araştırma Bürosunda hummalı bir faaliyet- vardı. Büronun. C.H.P. Merkez Sosyal Meseleler ve İşçi Davaları Komisyonu ile birlikte hazırladığı Kollektif İş Mukavelesi İşçi ve İşveren Uyuşmazlıklanın Çözülmesi İle Grev ve Lokavt Hakkındaki Kanun Teklifi bazı Üniversite mensuplarına gönderilmiş ve tam o gün onlardan istenen 'mütâlâa gelmişti. Mütalâa Teklifin anâhatlarını benimsiyor, sadece bazı teferruatta değişiklikler yapılmasını istiyordu. Bu suretle Araştırma Bürosu mensupları ve işçi meseleleriyle meşgul C.H.P. milletvekilleri, bir yıldan bert üzerinde çalıştıkları kanun teklifini bir hafta sonra C.H.P. Meclis Grubuna sunabileceklerdi. Teklif Meclise geldiği zaman hâlâ D.P. li olarak kalıp kalmaması gerektiğini artık iyice düşünmesi gereken birisi vardı: O da Türk - İş Başkanı Nuri Beşerdi.

K İ T A P L A R

Fikir bahçesi

(Celâl Yardımcının radyo konuşmaları, Birinci kitap, 1960, 92 sayfa 500 kuruş).

5680 sayılı Basın Kanununun *ceza.* hükümlerini havi altına bölümünün 20 numaralı maddesinin birinci fıkrası şu hükmü vaz etmiştir : "Dördüncü maddenin (birinci ve ikinci fıkralarında ' yazılı hususları göstermeyen tabi 25 liradan 100 liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılır."

Basın kanununun 20 maddesinin atıf yaptığı dördüncü maddenin birinci ve ikinci fıkralarında ise şu hükümler yer alır: "Her basılmış eserde o eserin neşir yeri ve yılı ve tabiin' varsa naşirin adları ve iş yerleri gösterilir. İlan, tarife, sirküler ve emsali hakkında bu hüküm, tatbik olunmaz."

Şimdi, Basın Kanununun nu sarih hükümlerinden sonra karton kuşe bir kapak içinde son derece zevkli bir şekilde basılmış olan "Fikir Bahçesi" adlı kitabın kapağındaki ve iç sayfalarındaki yazıları gözden geçirmek iyi olacaktır. Kitabın adı "Fikir Bahçesi" dir. Bu yazının tam altında dikdörtgen biçiminde gri bir zemin üzerine ustalıkla çizilmiş biti kavuniçi, üçü pembe dört olgun gül resmi vardır. Güllerin içinde yer aldığı dikdörtgenin üst kenarındaki Fikir Bahçesi yazısına nazire olarak diğer üç kenarına şu sözler yazılmıştır: "İnsan ne büyük şaheser. İstikbali germek güç, bugünü görmek kolay. Hayatın sırrını halletmeğe uğraşırken hayat bitiyor. Bilgi ebedidir. Cesur bir insan, imanı çok olandır. Bütün faziletlerin başı çalışkanlıktır."

Gül resimlerinin altına gelen yerde ise. "Birinci kitap, 1960" yazıları okunmaktadır. Demek ki Fikir Bahçesi 1960 yılında Ankarada basılmıştır. Kitabın arka kapağındaki tek cümlecikte de fiatının beş lira olduğu kaydedilmektedir. Bunlann dışında kitabın hangi matbaada basıldığına dair tek kelime bulmak mümkün değildir. Kitap, kitapçı dükkânlarında satışa çıkarıldığına göre, basın kanunu maddelerindeki "neşir" tâbirine kelimenin tam mânasiyle uymuştur. Peki neşir vuku bulmuş da, basılı eserlerle ilgili basın kanununun madde-i mahsusası neden tatbik edilmemiştir? Bu kitabın basım yeri ve basanının adı neden kaydedilmemiştir? Demek ki, vazifesini hakkıyla yapan bir savcı, hu kitabın bastıranını huzuruna çağırıp kitabını nerede bastırdığım sorabilecek, 5680 sayılı kanunun 30. maddesi gereğince de basanı ve bastıranı, basın kanununa muhalefet ettikleri için cezalandırılmaları talebiyle mahkeme huzuruna çıkaracaktır. Son derece sarih kanun maddeleri karşısında -keşke Basın Kanununun diğer maddeleri de bu kadar sarih olsaydı- bu işin herhangi bir vatandaş tarafından dahi görülmemesine imkân yoktur.

Fikir Bahçesi, Demokrat Parti Ağrı Milletvekili ve Menderes V. Kabinesinin Adalet Bakanı Celal Yardımcı tarafından kaleme alınmıştır. Yâni, Basın Kanununun 20. maddesi gereğince savcı huzuruna çıkarılacak olan zat bizzat günümüzün Adalet Bakamdır. Bu biraz garip bir tecellidir ama ne yazık ki bir vakıadır.

Devlet Radyosu olan Ankara Radyosunda, her onbeş günde bir geceleri saat 21 de, daha önceden defalarca anons edilen bir konuşma yapılır. Saat 21 den 21.15 e kadar devam eden bu konuşmanın adı "Fikir Bahçesi" dir. Konuşmanın yapılacağı gün, Saat 21 e gelinceye kadar bu konuşmanın adı defalarca anons edilir de, konuşmayı hazırlayan ve yapanın adı söylenmez. Saat tam 21 de de Devlet Radyosu olan Ankara Radyosundan, "değerli dinliyenlerim" diyen bir ses duyulur. Bu bir erkek sesidir. Yanık, davudi, insanı hemen saran bir ses. Bu ses onbeş dakika müddetle bir sohbet konuşması yapan Hayattan, aşktan, edebiyattan, sanattan, hukuktan, felsefeden bahseder. Samimiyetle söylemek lâzımdır ki, Fikir Bahçesi Devlet Radyosunun dinlenmeye tamammül edilebilir bir programıdır. Fikir Bahçesi programını anons eden spikerler sohbeti yapanın adını söylemezler ama bu adı herkes bilir. Fikir Bahçesi programındaki sohbet konuşmasını Adalet Bakanı Celâl Yardımcı hazırlar ve yapar.

Fikir Bahçesi programının geniş bir dinleyici kitlesi vardır. Teşvikkâr olan bu dinleyici kitlesinin de Israrı ile Celâl Yardımcı, radyoda yaptığı konuşmaları bir kitap halinde toplamağa karar vermiş. Tabii İş, buz üzerine yâzı yazmak kabilinden olan radyo konuşmalarını yazılı ve yârına kalacak bir eser haline getirmeye gelince de a d ı n ı açıklamakta bir mahzur görmemiş. 1 Mayıs 1959 danberi Ankara Radyosunda yaptığı konuşmalardan 12 sini toplamış ve Fikir Bahçesi adı altında yayınlamış. Kitabının birinci cildinde -ki devamının çıkacağı kitabının kapağına "birinci kitap" kaydının konmasından anlaşılıyor. yazdığı önsözde Celâl Yardımcı büyük bir mahviyetkarlık içinde bu konuşmalarla hiç bir şey iddia etmiyorum. Üstelik kusurlarımı da peşinen kabul ettiğim için bunllları yüzüme vurmayın olmaz mı ?" diyor. Bu önsöz radyodaki konuşmaların başlangıç cümlesi olan "değerli dinleyenlerim ibaresinin yerine, "değerli, okuyucularım" ibaresi ile başlıyor. Kusurlarının niçin yüzüne vurulmaması gerektiğini de Celâl Yardımcı bu önsözde şu cümlelerle anlatıyor: 'Hepiniz bilirsiniz; heves, hele hizmet hevesi çabuk kırılabilen fağfur bir kâsedir. Onu kıymetli ellerinizle korumayı esirgemeyin bizdan".

Yardımcının hizmet hevesini bir fağfur kaseye benzetmesi ve çabuk kırılacağını söylemesi sâdece bir süslü cümle olsa gerek., Zira on yıldır, politikacı olarak onun bu hevesini kırmaya muvaffak olan bir türlü çıkmadı., Her gerileyişinden sonra ileri doğru yaptığı hamleler de bu hevesinin geçmesi mümkün olmayan bir hastalık halini aldığını gösteriyor. Onun için. şayet Fikir Bahçesinde tenkit edilecek bir husus olsaydı, bunu söylemekte olsa olsa fayda mülahaza, etmek, lâzımdı. Aksine Fikir Bahçesi. Celâl Yardımcının belki de hayatındaki en mükemmel eseridir. Öylesine noksansız, öylesine takdire şayandır. Fikir, Bahçesindeki konuşmalar bugün de, yarın her sınıftan okuyucunun zevkle okuyacakları mevzuları İhtiva etmektedir. Celâl Yardımcının Fikir Bahçesi adlı eserinde akıcı canlı bir dili, sürükleyici bir üslûbu vardır. Daldan dala konan bir kuş gibi mevzudan mevzua büyük bir ustalıkla geçmektedir. Kitaptaki oniki konuşmadan ilkinde Yardımcı öğretmenlerden söz etmektedir. Onları yücelten bir dille, anlatmaktadır. Tagordan, Hafızdan, Nizamiden, Havyamdan, Sadiden, Burnodan, Sokrattan, Zoladan alınmış cümlelerle süslenmiş olan bu konuşmayı aynı minval üzere dostluktan, aşktan, arkadaşlıktan bahseden bir başka konuşma takip etmektedir. Sark mütefekkiri Halil Cibrenin cümlelerinin büyük bir yer tuttuğu bu konuşmadan sonra yanık tablo isimli ormanlardan ve bozkırlardan bahseden bir başka konuşma vardır. Sonra Yardımcı sırasiyle dağdaki sisten, verenlerden ve erenlerden. Yahya, Kemalden, Sokratın müdafaasından, Fuzuliden, Dağlardan, körlerden, Ahmet Haşimden, adli hatalardan. bahsetmektedir.

Kısaca söylemek gerekirse, Celâl Yardımcı, Fikir Bahçesi adlı kitabı ile geniş bir okuyucu kitlesine hoşça vakit geçirebileceği ve hattâ bu arada birşeyler de öğrenebileceği bir eser vermiştir.

K A D I N

Giyim

Boncuk Modası

Moda bu yıl boncuklarla geldi. Vitrinler renk renk, biçim biçim boncukla doldu. İnsan hangisine bakacağını şaşırıyor. Hepsi çok cici bici, çok zarif. Yalnız bir mahzurları var: Ateş pahası oluşları. Yanlarına yaklaşılacak gibi değil.. En ucuzu, yetmiş seksen liradan başlıyor. Vakıa hanımlarımızın çoğu onları alabiliyor, satışlar çok hararetli ama ya bütçesinde boncuğu seksen liradan başlıyan bir giyim tarzına yer ayırmasına imkan olmayan hanımlarımız ne yapsınlar? Çok kolay, Meselâ Ankaradaki İsmet Paşa Kız Enstitüsünün giriş kapısındaki vitrinlere bir göz atanlar orada mor eflatun, çimen yeşili, siklamen boncuklar görecekler. Biraz dikkat edince de şaşıracaklar. Çünkü bu güzel boncuklar fasulyeden yapılmışlardır. Fasulyelerin bir kısmı, suda bırakılarak, buruşuk bir hâl alması temin edilmiş. Sonra da boyanmış. Dizilirken, buruşuk olanlarla, düz olarak boyananlar, ahenkli bir kompozisyonla birleştirilmiş, cidden çok zevkli ve enteresan diziler meydana getirilmiş." Ayrıca, bu işi mükemmelen görebilecek teşbihlerimiz var. İşportalarda satılan bu teşbihler, hem çok ucuzdur, hem içlerinde insanı şaşırtacak kadar güzel, değişik renkte olanları vardır. Eğer bir hanım aklına orijinal bir boncuk sahibi olmayı koyarsa biraz gayretle ucuz ve değişik bir şeyler bulmamasına imkân yoktur. Yalnız biraz gayret etmek lâzım.

Süslü bir genç kız
Kadını gösteren: Giyim

Boncuklu kızlarımız

Eskiler çok süslenmiş bir genç kız görünce hemen yakınırlar: "Bizim zamanımızda, gelinle kızı ayırmak kolaydı. Gelin zülfünden, topuzundan, sürmesinden, hotozundan belli olurdu." derler. Düşünülecek olursa, bu sözlerden, ehemmiyetli neticeler alınabilir. Demek ki eskidenberi, memleketimizde bir giyinme âdabı varmış. Yaşlıların giyecekleri renkler, biçimler hatta kumaşlar, hiç bir zaman, Orta yaşlı bir kadının giyeceğine uymamaktadır. Bir gelinin giyeceği şeyler de, aynı şekilde, bir kızın giyeceklerinden ayrıdır. Çocuklar için gene eskiler, "yediği helâl, giydiği haram" derler. Bu söz de gene iğiyim meselesiyle ilgilidir. Yani çocuklar çabucak büyüyorlar, yeni yapılan esvaplar çabucak küçülüyor demektir. Onlara daima, büyüklerin modası geçen veya herhangi bir sebeple artık giyilemiyecek hâle gelmiş elbiseleri bozularak yeni elbiseler yapılabilir demektir.

Ninelerimizin pek dikkat ettikleri bu usule, biz torunlar. uymuyoruz. Kızlarımız aşırı bir şıklık içindeler. Moda. olan herşey onların üzerinde. Renkli çorapların çeşidi, yakası kürklü mantoların âlâsı, kıyafetleriyle asorti naylon eldivenlerin hergün bir rengi. Saçları, son moda biçim hangisiyse ondan. Avrupanın meşhur moda yaratıcıları ne lanse ediyorlarsa, genç kızlarımızın sırtında derhal görmek mümkün. Kıyafetler böyle olunca yürüyüşler, oturup kalkmalar, konuşmalar, jestler, mimikler de değişiyor. Böylece etrafımızda genç kız diye bir tip bulmak mümkün olmuyor.

Bir genç kız için, iki temiz etek, bir iki süeter, bir iki bluz, bir pantolon bir de iyi dikilmiş yabanlık bir elbise her zaman için yeter de artar bile. Genç kızlar küçük bebe yakalar kullanırlar. Ayakkabıları ya tamamen topuksuzdur, veya küçücük bir topuğu vardır. Genç kızların oturup, kalkmaları, yürümeleri, konuşmaları büyüklerinkinden ayrıdır. Bizde tamamen tersi oluyor. Özene bezene yeni bir elbise yaptıran bir hanım, uç gün sonra aynı biçimi, komşusunun yeni yetişen kızında

Boncuklu bir kadın
Bir dizi fasulye

görebiliyor. Yeni tip bir eldiven moda olmuşsa, bir hanım bütçesini denkleştirip de onu alıncaya kadar, oturduğu sokağın genç kızları donanıveriyorlar. Onsekiz yaşındaki bir genç kızla kırk yaşındaki bir hanımı bir örnek görmek her zaman için mümkün. Böyle olunca kadınlarımız haklı olarak yakınıyorlar. Sık sık bu yakınmalarına şahit olmak mümkün. Meselâ şöyle: "İnsan bizim memlekette bir şey yapmaya tövbe ediyor vallahi. Hemen herkese yayılıyor. Cıcığı çıkıyor." Yahut şöyle: "Falanca renk, aman nasıl da yayıldı. Sokağa her çıkışta en azından yüz kişinin sırtında görülüyor. Aman illallah vallahi." Misalleri çoğaltabiliriz. Şimdi de bu boncuk meselesi var. Genç kızlarımız için sâdece bir altın zincirin ucunda sallanan minicik zarif kolyeler, tek sıralık bir boncuk düşünülebilir. Ama, bu pahalı, şangul, şungul boncuklar hiçbir zaman onların boyunlarını bozmamalı. İşin kötüsü, akılları henüz iyiyi kötüyü ayırmaya ermediği için, bazı anneler ne kadar bunun onlara uygun olmadığını anlatmaya çalışsalar da, onların gönlü gene de, arkadaşının boynundaki boncuklarda kalıyor. Annenin İsrarı, kızlarının hırçınlaşmasına, aşağılık duygusuna kapılmalarına, gözyaşlarına maloluyor. İnci gibi kızlarımızı boncukların şerrinden korumak gene de annelere düşüyor.

CEMİYET

Kolleksiyon meraklın olduğu eskiden beri bilinen ünlü film yıldızı Heddy Lamar bu haftanın başında yaptığı basın toplantısında besine) kocasından da ayrıldığını açıkladı. Lamar kocasını, evlenmeden önceki vaatlerini yerine getirmemekle suçlandırıyor.

Lamar'ın sabık kocası, politikacı olmayıp Teksaslı bir petrol kralıdır.

Türkiye Millî Talebe Federasyonunda vazife görmüş gençlerin kurduğu "Federasyoncular Klübü"nun lokali geçen Çarşamba günü bir kokteyl partiyle açıldı. Beyoğlu Mis Sokağında bir apartman dairesindeki bu yeni klübün İkbal Öz ve Sevgi Babaoğlu tarafından hazırlanan dekoru gerçekten çok şıktı. Cemal Tollu. Halil Dikmen, Ali Çelebi, Ercüment Kalmık, Nurullah Berk, Zeki Faik, Namık İsmail ve Cevat Derelinin tablolarından müteşekkil bir resim sergisi de lokale ayrı bir özellik' veriyordu. Açılış kokteylinde eski Federasyoncuların hemen hepsi ve şair Behçet Kemal Çağlar, Necla Erat, Doç. Dr. İsmet Giritli, Vedat Eczacıbaşı, Alp Kuran ile sanatçılar ve gazeteciler topluluğu hazır bulunuyordu. Günün esprisi Beyoğlu Devrim Ocakları Başkanı Ali Kurandan geldi. Ali Karan, Lokalin bodrumdaki minyatür pavyonunda toplanan gençlere şöyle hitap ediyordu.

"Ne o, hücre faaliyeti mi var?"

*

Ankara Gazeteciler Cemiyeti tarafından düzenlenen 100. yıl Basın Balosu yeniden tehir edildi. Tehir ilânım Zafer Gazetesinde okuyan Ankaralı baloseverler bugünlerde gazetelere sık sık telefon ederek sebeb soruyorlar.

Bu arada Gazeteciler Cemiyetine telefon eden bir balosever: "Acaba, diye sordu, balonun tehiri bir kısım basının bugünlerde fazla meşgul oluşundan mı?"

*

Almanyada 16 sarayı bulunan Prens Von Johanhes İstanbula geldi. Kruppdan sonra Almariyanın en zengini olan bu saraylar kralı Prens kendisiyle konuşan gazetecilere, ilk defa gelmiş olmasına rağmen İstanbulu çok sevdiğini söylemiş.

İngiltere Kraliyet ailesinin Buckhingham sarayından daha büyük saraylara sahip olan Almanyanın yakışıklı jönprömiye prensi boğazın yeşil sularına baka baka bir zamanlar peşinden çok koştuğu Kraliçe Süreyyanın yeşil gözlerini hatırlamış olacak ki "Bu şehir bana dünyada başka hiç bir şehrin tesir edemiyeceği kadar tesir etti demiştir." Ah bu yeşiller...

*

Geçen haftanın içinde, ufak tefek sevimli, sevimli olduğu kadar da kıvrak bir kadın İstanbul Emniyet müdürlüğünün kapılarını aşındırdı. Bu kıvrak kadının adı Özcan Tek güldü. Tekgülün Emniyet Müdürlüğüne bu derece sık girip çıkmasının sebebi, sahnede anadan üryan dans etmek için müsaade istemesiydi. Ne varki kıvrak dansöz Özcan Tekgül soluğu, dans ettiği pavyonun sahnesinde değil, Zührevi Hastalıklar Hastahanesinde alıverdi. Her ne hikmetse Emniyet Müdürlüğü, çılgın dansözün, talebini yerin getirmemişti.

Özcan Tekgül
Eğlenceli macera

Şimdi Özcan Tekgül, gazeteci dostlarına, Zührevi Hastalıklar hastahanesindeki maceralarım nakletmekte ve her şeye rağmen soyunma mücadelesine devam edeceğini iddia etmektedir. Merak edilen, maruf dansözün muayeneye sevk sebebidir, Tekgül hakkım arayacaktır.

TİYATRO

İstanbul

Telif eser ayı

Ankarada Devlet Tiyatrosunun, telif esere lüzumu kadar önem vermediğindin şikâyetler edilirken İstanbul Şehir Tiyatrosu mevsim sonunda iki sahnesini, birden telif esere ayırdı. Bunlardan biri Necati Cumalının "Mine"si, öbürü de Haldun Tanerin "Fazilet Eczahanesi"dir. Şehir Tiyatrosu bundan önce iki telif eser daha çıkarmıştı: Çetin Altanın "Tahtaravalli"siyle Cevat Fehmi Başkutun "Öbür Gelişte"si., Böylece bu mevsim dört telif esere repertuvarında yer vermiş oluyor.

Buna Şehir Tiyatrosu hesabına sevinmek lâzımdır, çünkü ilk tiyatro yazarlarımızı yetiştirmiş olan bu sanat ocağı, son yıllarda telif esere fazla yer vermiyor, sahnesine çıkardığı yerli eser sayısı her mevsim ikiyi üçü geçmiyordu. 1953-54 mevsiminden bu yana sahnelerine bir defa üç, dört defa iki, bir defa da sadece bir telif piyes koyabilmişti ve işin garibi, o zamanlar buna isyan değil, itiraz da değil hayret eden bile olmamıştı. Bu mevsim yedi yıldanberi telif eser sayısı dörde çıkmış oluyor. Bu Şehir Tiyatrosunda telif eser tutumunun değişmiş olduğunu göstermesi bakımından üzerinde durulmaya değer bir gelişmedir. Demek ki Şehir Tiyatrosu da artık Tiyatromuzun ancak yerli eserle şahsiyetini bulabileceğini bunun için yerli eseri teşvik etmek gerektiğini anlamış, tahsisattı bir tiyatro olarak bunun biraz da vazifesi olduğunu kavramıştır.

Üzerinde durulmaya değer bir başka noktada, Muhsin Ertuğrul tekrar iş başına getirildiğindenberl kendini hissettiren bu zihniyet değişikliğinin şekil bakımından arzettiği manzaradır. Söylenenlere bakılırsa Şehir Tiyatrosunun bu mevsim oynadığı telif eserlerin hemen hepsi Devlet Tiyatrosuna verilip de repertuvara alınmamış piyesler, yahut bir başka ifadeyle, Devlet Tiyatrosunun bu mevsim repertuvarına kabul etmediği telif eserlerin hemen, hepsi Şehir Tiyatrosunun sahneye koyup oynadığı piyeslerdir. Bu söylentiler doğru ise ye bu davranışta, halkın parasıyla işleyen iki tahsisatlı tiyatrodan birinin oynadığı yerli eseri öbürünün oynamaması, yahut birbirinin oynamadığını öbürünün oynaması gibi, sağduyuyu inciten kir takım mülahazalar rol oynuyorsa üzün-

tü duymamaya imkan yoktur. Çünkü değer ölçüleri altüst eden bu davranıştan, tiyatro yazarını kliklerin oyuncağı haline getirmesi mümkün olan bu küçük hesaplardan sarar görecek olan, topyekûn, tiyatromuzdur.

''Mine''nin dramı

Necati Cumalının "Boş Beşlk"den sonra ikinci ve profesyonel bir sahnede oynanan ilk piyesi "Mine", Şehir Tiyatrosunun dram bölümünde Danimarka prensi Hamletin dramından sonra, küçük bir istasyon şefinin genç ve talihsiz karısının dramını canlandırıyor. Fakat Minenin talihsizliği, emektar Tepebaşı sahnesine, 150 akşam alkışlanan Shakespeare'in ünlü kahramanından sonra çıkmış olmaktan ibaret değildir.-

Necati Cumalı 1949 yılında, Kırıkkalede iftiraya uğrayan bir kadının işlediği cinayetin hikayesini gazetede okumuş, buna kasaba hayatına, insanlarına ve telakkilerine dair gördüklerini, bildiklerini ekliyerek bir piyes yazmiş. Ortaya koymak istediği gerçek şu : "Kadını erkeğe eşit görmeyen, herkesin özel, hayatına, yaşayışına karışmakta kendini hakli sanan bir anlayışın çekinilmez sonuçlan"...

Yazarın bir Türk Madam Bovary'si olarak tasarladığı kahramanı Mine, Anadoluda bir istasyon lojmanının dört duvarı arasında ve bütün kasaba erkeklerinin göz hapsi altında çile dolduran, ince duygulu güzel bir kadındır. Babası ölünce kendinden genç kocaya varan anasının yanında rahat edememiş, yaşlı istasyon şefiyle evlenmek zorunda kalmıştır. Aslında kötü bir adam olmıyan bu istasyon şefi onu anlıyacak ruhta bir adam değildir. Kızı olabilecek genç karısına bir eşya gözüyle bakmakta, onu anlamaya, ruhen olsun tatmin etmiye çalışacağı yerde lüzumsuz kıskançlıklarla, kabalıklarla, büsbütün kendisinden uzaklaştırmaktadır. Bütün kasaba erkeklerinin gözü onun üzerindedir. Kaymakamından Ofisçisine kadar hepsinin arzusu onu elde etmek, ona sahip olmaktır. Ama Mine namuslu kadındır, hiçbirisine yüz vermez. Perihan öğretmenin gazeteci ağabeysi tatilini geçirmek üzere kasabaya gelinceye kadar.

Mine, penceresinin önünden ayrılmayan, hayatı kendisine zindan eden o arsız yüzsüz kasaba delikanlılarına benzemeyen bu kibar, duygulu çocuğa derin bir yakınlık duyar. ona içini döker. Onunla herkesin gözü önünde gezer, konuşur dertleşir. Ama içinde bir kötülük yoktur. Bu dostluk karşılıklı bir sevgiye dönüverip de delikanlı onu alıp götürmek isteyince, bu teklifi de hemen kabul etmez. Bir acıma duygusunun tesiriyle verilmiş olması pek mümkün olan böyle bir karardan faydalanacak kadınlardan değildir. Delikanlı İstanbula dönecek iyice düşünüp taşındıktan sonra kararını verecektir. O zaman gene kendisini arar ve isterse, Mine de bu cehennem hayatından kurtulmaya can atacak, ona koşmakta tereddüt etmiyecektir. Fakat delikanlının cevabı gecikir. Bu arada dedikodu alıp yürümüş, yaşlı kocanın kıskançlık damarları kabarmış, ümitleri suya düşen sulu zamparalar işi azıttıkça acıtmışlardır. Bunların elebaşısı Ofisçi. Mineye başaçık orospu muamelesi etmeğe, penceresinin dibine adam toplayıp imalı şarkılar tutturmaya başlar, bir akşam da Minenin camım taşlamaya kadar işi vardırır. İşte o zaman beyni atan ve gözü kararan zavallı kadıncağız da kocasının çiftesini kaptığı gibi pencereden Ofis çinin üzerine boşaltır ve onu yere serer. Mine jandarmalar arasında götürülürken Perihan öğretmen ağabeysinden gelen ve günlerdir beklenen mektubu getirmiştir, ama artık neye yarar?

Hikâye kokusu

Eser bir tez piyesinin bütün özelliklerini taşıyor. Kusurları: hareketsizllği, üç perdeyi besliyecek ayakta tutacak kuvvetli bir soluktan mahrum oluşu, Mineyi cinayete kadar sürükleyen feveran anının inandırıcı tahrik sebeplerine bağlanarak hazırlanmamış olması. Başarılı tarafları: bir Anadolu kasabasının havasını kaymakamından gazete satıcısına kadar, canlı ve renkli tipleriyle vermesi, küçük toplumları daha kolay kemiren geri bir zihniyete, iptidai duygulara parmak basması, sonra zevkle dinlenen temiz ve akıcı dili. "Mine" yi kitap halinde okuyanlar, sahnede görenlerden daha çok zevk almış olacaklardır. Çünkü sahne, dram yapısının zayıf taraflarını açığa vuruyor, "hikaye" kokusu kendini duyurmakta gecikmiyor. Bununla beraber yıllaryılı köhne Fransız vodvillerine sahnesinde yer vermiş olan Şehir Tiyatrosu günahlarının kefaretini "Mine" ayarında bir düzine telif eser oynamakla ancak ödeyebilir.

"Fazilet Eczanesi'
Kalabalık bir piyes

Sahnedeki Oyun

''Mine"yi Ulvi Uraz sahneye koymuş. Şehir Tiyatrosunun ıslaha çok muhtaç sahne tesisatı ve ışık imkanları gözönünde tutulur, böyle çok mekânlı, "simultane" dekor esasına göre yazılmış piyesleri cazip hale getirmenin zorluklan düşünülürse Urazın mizansenini, Turgut Atalayın iki katlı gar binasını, lojmanı, yolcu salonu ve meydanıyla beraber gösteren dekorunu beğenmemek haksızlık olur. Yalnız Minenin oturma odasını gösteren ikinci katı, burada geçen önemli sahneleri, hatta kişilerin yüzlerini maskeleyen o tüle ne lüzum vardı? Sonra bu odanın birinci, meydanın ikinci plâna, arkaya alınması daha doğru olmaz mıydı? Bütün bunlar Minenin, Ofisçiyi vurduğu son perdenin son sahnesi içinse, aynı tesir halka doğru değil de fona doğru ateş ettirmekle gene elde edilebilir, o zaman tüle de hiç lüzum kalmazdı. Sonra öğretmenin evini gösteren sahnenin, seyyar bir vagon üzerinde kulisten meydana sürülüp çekilmesi, tek ve sabit dekor esasına dayanan reji bütünlüğünü bozuyor. Ana fikrin realizmine de uymuyor. Lokal ışık sağlanamadığına göre bu sahneyi, iki kardeş arasında, sokakta meydanda geçirmek belki daha isabetli olurdu.

"Mine" iyi oynanıyor. Gülistan Güzey eserin kahramanım duygulu, sıcak ve tatlı bir oyunla ifadelendiriyor. Bellibaşlı rollerden Kocada Şakir Arseven, Kaymakamda Kemal Ergüvenç, kızı Nurtende Muallâ Fırat, Doktorda Toron Karacaöğlu, Ofisçi de Kemal Bekir İnandırıcı tip-

"Mine" den bir sahne

Hikâye kokuyor

ler çiziyorlar. Yalnız Minenin sevgilisi İlhanda E. Gemicioğlu o çilekeş, zaaflarını yenmesini bilen Mineye herşeyi unutturabilecek tüy tip değildi. Oyunu kupkuru ve duygusuzdu, onun için de tesirsiz ve sönük kaldı.

"Fazilet Eczahanesi"

Şehir Tiyatrosunun Yeni Tiyatroda sahneye koyduğu ikinci telif eser Haldun Tanerin ''Fazilet Eczahanesi"dir. Evvelce Ankarada oynanan "Dışarıdakiler" ve "Değirmen Dönerdi.." den sonra üçüncü eseriyle şimdi İstanbul seyircisinin karşısına çıkan Taner, hikâye tekniğinden henüz tamamiyle ayrılmamış olmakla beraber, tiyatronun ana kurallarını daha iyi kavramış görünüyor. Eski eserlerinde göze çarpan uzun konuşmaların yerini kısa özlü, vakayı dağıtmayan, esprit dozu da daha kuvvetli bir diyalog almış. Eserin mihveri olan kahramanına vermeğe muvaffak olduğu karakter bütünlüğü, *o* panoramik çerçeve içinde konu birliğini bozmadan renk renk tiplere kazandırmayı bildiği gerçeklik bunu gösteriyor. "Fazilet Eczanesi" nin tek kusuru Ahmet Kutsi Tecerin "Köşebaşı' sından ve Cevat Fehmi Başkutun "Paydos" undan sonra yazılmış olması... Yerli renkleri "Tasvir" de kalan tablo tarafıyla birincisini, kahramanı ve yapmağa çalıştığı sosyal hiciv tarafıyla da ikincisini kuvvetle hatırlatıyor. Bir de piyesin başında ve sonunda yakayı takdim etmek ve bağlamak için kişilerinden birini, eczacı Sadettin beyin çırağı Yusufu kullanması ister istemez Thornton Wileder'in "Bizim Şehri" ni akla getiriyor.

"Fazilet Eczahanesi" Boğaziçinde İstinyede, büyük bir semtin çeşitli insanlarını ve dertlerini dile getiriyor. Sadettin Bey bu eczahanenin idealist sahibi, bütün o sahilin dert ortağı, hazır ilâç satmayı zillet sayan klâsik eczacı tipinin son örneklerinden biri. Para pul düşünmeyen, onun için de yakasını borçtan kurtaramıyan tok gözlü, tok sözlü, altın kalbli bir insandır. Vaka, para canlısı malsahibinin Sadettin beyi otuz beş yıldır işlettiği bu eczahaneden çıkarmaya kalkmasından ibarettir. denilebilir. Malsahibine karşı bütün köy Sadettin beyin etrafında kale kesilmiştir. Ama malsahibi de boş durmamıştır, Sadettin beyin bütün borç senetlerini toplamış, onu bunlarla tazyik ederek Her çareye başvurarak çıkmaya zorlamaktadır: eczahaneye kadın alınıyor iddiasıyla laboratuvar kısmında aramalar taramalar bu sırada malsahibi ile Sadettin beyin oğlu Ünal arasında çıkan kavgada eczaların parlaması ve ve güçlükle söndürülen yangın. Eczahanede Ünalla sevişen malsahibinin züppe kızı Meldadan başkası değildir. Bunu babasının yüzüne karşı söyler, Ünalla evlenmeğe karar verdiğini açıklar.

Sadettin beyin derdi bu kadarla bitse iyi... Elinde kalan mallar yanımı, eczacı olmasını, yerini almasını istediği oğlu heykeltraş olmayı, İtalyaya gitmeyi aklına koymuş, ikinci ve genç karısı Naciye Abla eski diktatör sevgilisi karşısına çıkınca kasiyerlik etmekten ve roman okumaktan bıktığı bu yeknesak hayattan kurtulmak için, kaçmıya karar vermiştir. Ama Sadettinbeyin etrafı öylesine sıcak bir sevgiyle çevrilidir ki korkulan felâketlerden hiçbiri olmaz; köyün yaşlı ve varlikli hanımlarından Leman Teyze ona sermaye, ihtiyar kadayıfçı Pehlivan da kendi dükkânını verecek, Naciye Abla onun farkında bile olmadığı kararından cayarak evine dönecek ve "Fazilet Eczahanesi" yaşamıya devam edecektir.

Sahnedeki oyun

Avukatlara taş çıkaran Arzuhalcisi - Rauf Ulukut-, romatizmalı ve hayırsever Leman Teyzesi - Şaziye Moral-, eski hatıralarıyla yaşıyan emekli albayı -Ertuğrul Bilda-, babacan köy doktoru -Atıf Avcı-, züppe ve hoppa zamane kızı -Nil Yalter-, iyi kalbli kadayıfçı Pehlivanı -Turhan Göker-, delişmen sadık ve vefalı kalfası -Gazanfer Özcan-, Sadettin beyi çıkarıp dükkânı banka yapmayı aklına koymuş para canlısı malsahibi -Rıza Tüzün-, romantik Naciye Ablası -Nezihe Becerikli-. uyuşturucu zehir müptalâsı -Melâhat İçli-, Delisi -Sadettin Moğol-, emireri, bir Türkle evli Alman kadını, polisi, ermenisi, gözlüklü adamı, rum balıkçı kızları ve mahalle çocuklarıyla "Fazilet Eczahanesi''nin otuza yakın eşhası var. Bu derece kalabalık bir piyesi derlitoplu bir mizansenle, karışıklığa meydan vermeyen canlı bir tempo ile, her tipe kendi özelliklerini verdirmeğe muvaffak olarak oynattığı için Ulvi Urazı övmek, eczacı Sadettin beye aşırılıklardan, hislilikten uzak ölçülü bir kompozisyonla unutulmaz bir çehre kazandırdığı için de hayranlık duymak gerekiyor.

Şehir Tiyatrosunun komedi bölümünde büyük şöhretleri içine almıyan bir kadro ile, bu kadar kalabalık eşhaslı bir piyesin bu kadar iyi oynandığına ilk defa şahit olan İstanbul seyircisi, iyi bir rejisörün ahenkli, bir bütün kurduğu zaman en üstün başarıya ulaşmakta güçlük çekmiyeceğine bir kere daha inanmış oluyor.

S İ N E M A

Filmcilik

Bir mevsim daha geçti

Beyoğlu sinemalarının bir iki film daha gösterdikten sonra, Mayıs başında mevsimi kapatacakları sırada yılın son filmi olan "Kanlı Firar" da seyircilere sunuldu. Acı bir gerçektir ki, geçen mevsim belirli bir seviyeyi tutturabilen bütün iyi yerli filmler malî bakımdan tam bir fiyasko ile sonuçlandı. (AKİS, sayı:' 299) Atıf Yılmazın "Kârâcaoğlanın Kara Sevdası", Osman F. Sedenin "Düşman Yolları Kesti" si, Memduh Ünün "Ateşten Damla" sı, Lütfü Akadın "Yangın Var" ile "Yakutlar Rıhtımı" aylar süren çalışmalar sonunda, her birine iki yüz bin lirayı aşkın masraf yapılarak meydana getirilmiş olmalarına rağmen umulan ilgiyi görmedi. Halbuki geçen mevsim Türk sinemasının belki de en verimli, yılıydı. 1959 Türk Film Festivali sinemacılar arasında bir rekabet havası yaratmış, en fazla "tüccar" tanınan prodüktörler bile "bu yıl bir de sanat filmi çevireceğim" demeğe başlamışlardı. Ayrıca sinema tenkitçilerinin gün geçtikçe yerli filmler üzerine daha çok eğilerek, sinemamızın teknik, estetik ve ticari yönleriyle ilgili hususlari birer birer gün ışığına çıkarmaları yerli filmciliğimiz için önemli ye dikkate alınması gereken bir çalışma olmuştur. Bir kaç yıl öncesine kadar dünya sinemasından habersiz bir şekilde kendi bildiği yolda yürüyegelen sinemamızın hali iktisat ilmini Adam Smith'in teorilerinden başlıyarak iki yüz yıllık bir gelişmeyi bir o kadar yıllık tecrübeden sonra öğrenmeğe kalkanlardan farksızdı. Modası çoktan geçmiş veya çok daha ileri şekilleri bulunmuş olan teknikler, estetik ve artistik teoriler Türk sinemasında birer birer deneniyor; meselâ "zeytinyalgının sudan hafif olduğu" gerçeğinden farksız unsurlar yerli' sinemamızda yeniden keşfedilince, bu işi becermiş olanlar ötekilere göre önemli bir iş yapmış sayılıyorlardı. Bilgi, anlayış ve kültür bakımından kimselere üstünlük tanımıyan yerli filmcilerimiz, kendi fasit daireleri içinde ilk çağlara vergi bir klan hayatı sürüyorlardı. Halbuki bu ilkel hayatın dışında bir dünya' daha vardı ve sinemacılar sanki bu dünyayı görmemeğe doğuştan kararlıydılar. Lütfü Akad, Osman F. Seden, Atıf Yılmaz, Metin Erksan gibi bir kaç rejisör, Muharrem Gürsesli, Nişan Hançerli, Faruk Kençli bir yerli filmcilik klasının dışında, değişik yollardan' bir Türk sineması yaratmağa çalışıyorlardı. İlkel bir yerli filmcilik Anlayışı alabildiğine ortalığı kaplamıştı. Çizginin dışındaki üç dört rejisör ise adetâ birbirlerine sırtlarını çevir» miş durumdaydılar. Türk sinemasının dünya sinemasına doğru yaptığı ilk şuurlu çıkışın temsilcisi Lütfü Akad ile bu yolun izleyicileri olan Osman F. Seden, Atıf Yılmaz, Metin Erksan ve Şakir Sırmalı karşılarında bulundukları ilkel zihniyete karşı durmak için birleşecekleri yerde, bilerek veya bilmeyerek birbirlerinin aleyhine olabilecek durumlar yaratıyorlardı.

Kıpırdanış

Türk Film Dostları Derneğinin düzenlediği festivallerin sinemamızı, büyük çapta olmasa da, etkilediğini kabul etmek gerekir. Ama asıl etki, şüphesiz ki gündelik gazetelerin sinema tenkitlerine geniş yer vermeğe başladıkları son birkaç yıl içinde kendini göstermiştir. Gazetelerdeki tenkit yazıları sinema sanatının gerçek yönüyle, bilgileri yıldızların yatak hayâtından ibaret olan, geniş kütlelere anlatılıyordu. Tenkitleri halkla birlikte, sinemacılar da okuyor, onlar da yararlanıyorlardı. Sinemacılar bu yazılardan yabancısı oldukları bazı terimleri öğreniyorlar, yeni görüşler kazanıyorlardı.

Son iki yıl içinde bu çalışmaların faydası açıkça görüldü. Türk sineması bir hamle yapmak ihtiyacım hissetti. Geçen mevsimde "Karacaoğlanın kara sevdası", "Düşman Yolları Kesti", Yalnızlar Rıhtımı", "Ateşten Damla" gibi filmlerin çevrilmesi de, doğrudan doğruya "tenkitçileri memnun edecek" filmler yapmak arzusuna bağlanabilir. Bu filmleri yapan prodüktörlerde de, rejisörlerde de hem halktan, bilhassa Türk filmlerine pek gitmiyen büyük şehirlerdeki aydınlardan; hem de sinema tenkitçilerinden iyi bir not almak arzusu aşın derecede vardı.

Neden olmadı?

Şu sıralarda mevsimin bir bilançosu yapılabilir. Bu bilançoda, "iyi not almak arzusu" ile yapılmış filmler zarar hanesinde yer almaktadır. Çünkü, ne halktan umulan ilgiyi görebilmişlerdir, ne de tenkitçiler tarafından beğenilmişlerdir.

Filmler teker teker ele alınıp incelendiği zaman görülen şudur: Sinema bilgisi az, yaratıcılık eksiktir. Hâlâ bazı alışkanlıklardan vaz geçilmemiştir. İyi haşlanmış, İşin yarısına kadar bu çaba devam ettirilmiş, sonra bu yarım iyiniyet gösterisi ile yetinilmiştir. Hemen her film yarımdır, parça parça güzellikler taşımaktadır ve bir türlü bütüne varılamamaktadır. Bir filmde meselâ oyuncular, rejisör, teknik kadro iyi seçilmiştir de, en önemli şey, senaryo unutulmuştur. Bir başkasında senaryo bile güzeldir de, meselâ fotoğraf kötüdür, oyuncular yerli yerinde değildir. Her unsur için avuç dolusu para harcayıp da, bu cömertliği nasılsa bir noktada göstermekten alabildiğine kaçınan prodüktörler, film çevrilip bitirildiği zaman o ihmal ettikleri unsurun bir yama gibi sırıttığını, filmin pek çok şeyi kaybettiğini görmüşlerdir.

"Yangın Var" dan bir sahne
Dışı *kendini,* içi *Akadı yaktı*

Bu durumun en acı misallerinden birisi, Lütfü Ö. Akadın "Yangın Var" ıdır. Prodüktör yıllardır çekmecesinde duran Necip Fâzılın senaryosunu bir gün nasılsa hatırlamış, konunun orijinalliğini göz önünde tutarak derhal hazırlıklara başlamıştır. Ama rejisör Akad işi ele aldıktan sonra gariplikler de birbirini' kovalamağa başlamıştır. Prodüktör meselâ bir Türk filminde karagöz oyununun da yer almasının gayet ticari bir şey olacağını düşünerek bir gün rejisörden füme böyle bir sahne eklemesini istemiştir. Gerçi "Yangın var'ın en güzel bölümlerinden birisi bu karagöz sahnesidir ama aslında filmle bir ilgisi yoktur. Bu sah-

nenin yadırganmadan seyredilebilmesi, rejisörün, filmdeki hikâye ile karagözdeki fakir delikanlı zengin kız sembolleri arasında bir allegori kurabilmesiyle mümkün olmuştur. Eğer filmi çeviren Akad gibi bir rejisör olmayıp da piyasanın alelade rejisörlerinden birisi olsaydı prodüktör zoruyla filme katılacak bir karagöz sahnesinin nasıl yama gibi sırıtacağını kestirmek hiç de zor değildir.

Akadın filmdeki asıl şanssızlığı ise, anlatılan olayların sağlam bir dramatik yapıdan yoksun bulunmasıdır. Rejisör işin başında bunu belirttiği zaman, derdini anlatacak kimse bulamamıştır. Hele filmin trajik sonunun değişmesi gerektiğini kabul ettirmek imkânsız - bir hal almıştır. Bu şartlar altında piyasaya çıkarılan "Yangın Var", dökülen paranın büyüklüğü nisbetinde bir ilgi göremeyince, prodüktörün tutumu çok daha enteresandır. Prodüktör geçen sezonda bütün filmleri başarısızlığa uğrayan emektar Gürsesi çağırır ve Akadın filmini düzeltmesini ister! Sanki "Yangın Var" ın başarısızlığına yol açan yanlışlıklar Akaddan gelmiştir ve sanki Gürses ticarî bakımdan mutlak bir garantidir. Gürsesin Akadın filmini düzeltebileceğini düşünmek, sinemadan az buçuk anlıyanları gülmekten çatlatacak kadar garip ve bir o kadar da acı bir haldir. Nitekim son söylentiye göre, prodüktör de hatasını anladığından filmin düzeltilmesi işini tekrar Akada vermeği düşünmeğe başlamıştır. Başlangıçta gösterilen hataları görmezden gelip de, netice muvaffakiyetsizliğe yol açınca kabahati halkın' anlayışsızlığına veya rejisöre yüklemek, "Türkiyede iyi film, sanat değeri olan film çevrilemez" hükmünün arkasına sığınmak kimsenin haddi değildir.

Madalyonun öteki yüzü

Hakikaten geçen mevsimde piyasanın ünlü "iş" rejisörlerinin çevirdiği kordelâlar da umumiyetle iyice olanlar gibi fiyasko vermişti. Anadolu, yerli filmciler için artık o eski "altın yumurtlayan tavuk" değildi. İlk defa olarak bu mevsimde göbekli, mezarlı, meyhaneli melodramların iş imkânlarını kaybetmiş oldukları görüldü. Yıllardır Muhsin Ertuğruldan beri süregelen ağdalı bir teatral oyun tarzıyla, Mısır filmlerinin melodramatik mevzularını anlatmaktan vaz geçmiyen yerli film ciler neye uğradıklarım şaşırmış gibiydiler. Anlaşılıyordu ki, Anadolu denilen garip kuş kendisine zorla yutturulmağa çalışılan bu filmleri artık "kusmağa" başlamıştı.

Bu bakımdan, Türk Sinemasının 60 a girerken uğradığı en büyük değişiklik, Beyoğlunun izbe sokaklarındaki ikinci üçüncü sınıf yazıhanelerde yıllardan beri anlatılan gülünç film konularının unutulmağa başlamasıdır. İrili ufaklı prodüktörler, rejisörler artık daha "yeni", daha "değişik" konuların ardına düşmüşlerdir. Ama, meydanda özünü ve biçimini Türk ulusundan alan bir sinemamızın bulunmayışı burada da kendisini gösteriyor. Sinemacılar bir süre nasıl Mısır filmlerine özenmişlerse bu defa da Amerikan, Fransız filmlerine veya romanlarına dönüyorlar. Kimi John Steinbeck'in romanlarına el atıp, Amerikan hayatından Türk hayatına uydurmağa kalktığı bir senaryoyu filme alıyor veya işin daha ilerisine gidenler meselâ Saltıkov Çedrinin masallarından yurdumuza pay biçmeğe çalışıyorlar. Arada da, çeşitli yabancı filmler halktan ilgi görünce, aynı konuyu hemen işlemeğe girişenler çıkıyor. "Göbek, mezar, meyhane" edebiyatı yerini daha korkunç bir "talan" a bırakıyor. Yerli filmcilerin örnek diye kabul ettikleri şeyler hep yabancı, hep "itha" malı ve sahte olmaktan öteye gidemiyor.

A.B.D

Kabul edilen mağlûbiyet

Amerikan sinema endüstrisinin başkentindeki grev otuz dört gün sürdükten sonra, Aktörler ve Yazarlar Birliklerinin tam bir muzafferiyeti ile sona ermiş bulunmaktadır. Esasen, daha işin başlangıcında Universal International ,ile bağımsız şirketler talepleri kabul etmişlerdi ve "büyük'' şirketlerin de aynı yolu tutacakları mutlak gibiydi. (AKİS, Sayı: 297) Nitekim grevi sona erdirmek maksadıyla varılan anlaşma, prodüktörlerin yüzünü kurtarmak maksadıyla üstü kapalı bir hal tarzının bulunmasına rağmen; durum incelenildiğinde prodüktörlerin artistler ve yazarlar karşısında artık, yelkeni tamamen indirmiş oldukları görülecektir. Bilindiği gibi, artistler, yazarlar ve teknisyenler emeklilere ayrılmak üzere 1948 sonrası filmlerinin televizyona satışından elde edilecek gelirin ceman yüzde 15 inin kendilerine verilmesini istiyorlardı. Yapılan anlaşmaya göre, gerçi prodüktörler 30 milyon dolar değerinde olduğu sanılan bu filmler üzerinden yüzde 15 ödemiyeceklerdi ama, bunun yerine şirketler 2 milyon 225 bin dolarlık bir tazminatı emekliler fonu için vereceklerdi ve ayrıca satılan filmlerden ötürü ikinci bir fonu da yine emeklilere ayıracaklardı. Bunun dışında olarak da anlaşmanın yapıldığı 1960 yılından sonra televizyona satılacak filmler dolayısıyla arüstlerle öteki sanatçılar adı geçen kordelâları yaptıkları sırada Kendilerine verilen ücretin yüzde 5 i kadar tazminat elde edebileceklerdi. 1948 den bu yana televizyona satılmış filmler için figüranlar, o filmin çevrilişi sırasında aldıkları ücretin yüzde 10 u kadar bir tazminat da alacaklardı.

Kolçak ve N, Nur "Düşman Yolları Kesti" de

Asıl kesilen prodüktörün , senaristin yolu

SPOR

Transfer

Fiat : 60 bin

Orta boylu şakaklarındaki saçları kırlaşmış hayli yakışıklı görünen, sportmen vücutlu genç bir Adam 68 numaralı Güzelhisar vapurunun orta birinci mevki salonunda bir köşeye çekilmiş dalgın dalgın düşünüyordu. Günlerden pazartesi id., Güzelhisar vapuru ile Üsküdardan Köprüye gelmekte olan bu yakışıklı adama dikkatle bakanlar onun milli takım ve Fenerbahçenin şöhretli futbolcularından Müzdat Yetkiner olduğunu hemen tanıyabilmişlerdi.

Dünün şöhretli futbolcusu, bugünün genç idarecisi Müzdatı bu derin derin düşündüren sebeb acaba ne idi? Yüzünde büyük bir kaygının izleri açıkça okunuyordu. Derdini söyleyecek, içini boşaltacak bir tanıdık bulmak için bir müddet çevresine bakındı ama hiçbir tanıdığa rastlamadı. Tekrar dalgın gözlerle pencereden dışarısını, Dolmabahçe sahillerini seyre koyuldu. Düşünüyordu, biraz önce idarecilik hayatında ilk defa olarak bir transferişini başarmak için ziyarete gitmişti. Bir tanıdık vasitasiyle Üsküdarda Ahmediyede büyükçe bir terzi dükkanında transfer etmek istedikleri genç futbolcunun' babası ile görüşmüştü. Çevresinde sevilen ve' Fenerbahçeli olarak tanınan Bay Müslim Uygur, "Biliyorsunuz oğlum ne kadar formda. Yaşı henüz yirmi bile değil, daha 10 yıl rahat rahat futbol oynayacak. Feriköy forvetine kazandırdığı hücum gücünü herkes görüyor." diyordu. Feriköyün ve amatör milli takımın sağaçığı Samimin babası olan Bay Müslim Uygur oğlunun futboldaki büyük kabiliyetini sezmiş, bundan azami şekilde faydalanmak yollarını aramağa başlamıştı. Kararım da vermişti, Samimi bu yıl profesyonel yapacaktı. Oğluna değerini biçmişti bile, 60.000 lirayı kim verirse Samim gelecek yıl o takımın formasını taşıyacaktı.

Müzdatı şaşırtan da işte bu idi Sahalarda henüz yarım sezoncuk görünen genç bir kabiliyet profesyonelliğe geçmek için astronomik bir fiyat istiyordu: 60.000 lira! Yıllarca yalnız renk aşkı için feragatle futbol oynayışını, kendisi gibi klûbüne hizmet eden öbür arkadaşlarım düşünüyordu. Doğrusu ne kadar hayıflansa yeri idi! Şimdi de bir klüp idarecisi olarak böyle astronomik transfer isteklerini nasıl karşılayabileceklerini düşünerek daha çok üzülüyordu. Türk futbolünde bu çığırı açanlar belki de yaptıkları kötülüklerden habersiz "Bütün futbolcular beni baba gilbi sever, onlara her nimeti kucak kucak verdim" diyerek övünüyordu.. Hakikaten -büyük Fenerbahçe'nin büyük reisi- Agâh Erozanın geçen transferde dağıttığı on binler Türk futbolunun, klüplerinin ve hatta profesyonelliğin altından kalkamayacağı külfetli bir devrin anahtarı olmuştu.

Alış veriş hızlanacak...

Feriköylü futbolcu Samimin babası Bay Müslim Uygur, transfer pazarının açıldığını rahatça söylüyor "Müzdat bey, siz üçüncü klüp olarak müracaat ediyorsunuz. Daha önce Galatasaraylılar 45.000 lira. Beşiktaşlılar 50.000 lira teklif ettiler. Bizim kararımız ise 60 bindir. Bu ücreti siz verirseniz şimdiden konrat imzalayabiliz." diyordu.

Hâdiselerin pek erken gelişmeye başlamış olması, önümüzdeki transfer ayında alış-verişin hayli hızlanacağına bir delildi. Hakikaten Fenerbahçeliler yeni bir takım kurmak arzusunda idiler. Yedek futbolcularından başka Naci, Basri ve Avni gibi as futbolcularından birini de satışa çıkarmaları kuvvetle muhtemeldi. Ayrıca, mukavelesi yenilenecek olan Lefter, Özcan, Osman, Niyazi, Mustafa gibi futbolcularına azami 30 bin lira transfer ücreti verilecekti. Zira bu bir prensip kararı olduğu kadar içinde bulunulan mali sıkıntının da tabii bir neticesi idi. Tabiatiyle de genç bir futbolcuya bir hamlede 60 bini sayamazlardı ve Samim işi kendileri için başlamadan kapanmış oluyordu..,

Galatasaraylılar 7 futbolcusunu, Ertan, Zühtü. Cengiz, K. Ahmet Yüksel. Mete ve İsmaili satışa çıkaracak. İsfendiyar da futbolu yeniden bırakacaktı. Ergun ve Metinin yeniden mukaveleye bağlanmaları ise kendilerine asgari 100.000 liraya mal olacaktı. Bunlardan başka takımda geniş ölçüde ıslahat yapmak zaruri hale gelmişti. Genç ve şampiyon Beşiktaş takımının da birçok önemli gedikleri vardı. Meselâ bir santrahafa bir.beke ve hattâ bir açık ile santrafora büyük ihtiyaç hissediliyordu. İşte bu sebeplerdendir ki klüp idarecilerinin gözleri Anadolu ya, Ankara ve İzmire çevrilmişti. Bilindiği gibi bölge dahilinde amatör transferi durdurulmuştu. Amatör bir futbolcu ancak kendi kulübünde profesyonel olabilirdi. Gerçi son günlerde amatörlere bölgesi içinde profesyonel olma hakkının bu yıl için tanınacağından bahsedilmekte ise de buna pek fazla güvenilemezdi. Zira, ilk itiraz sesi Futbol Federasyonundan yükselecekti. Böyle bir iznin, verilmesi Ağustos ayında Romada yapılacak olan Olimpiyatlara hazırlanmakta olan amatör millî futbol takımımızın dağılması demekti. Çünkü profesyonel klüpler birçok amatör oyuncuya şimdiden göz koymuşlardı. Bekledikleri, transfer ayının gelmesiydi. Şimdiden önümüzdeki transfer mevsiminin her bakımdan hareketli geçeceğini tahmin etmek güç değildi

45 Yıllık şöhret ve tecrübenin yarattığı kalite ve temiz servis
PENDİK
İSKELE GAZİNOSU
İSKELE GAZİNOSU
Her gün
nadide balık ve ıstakoz
ziyafet, toplantılar için
Telefon: 53 48 00/51
1960 sezonunda da
tam kadrosu ve
yeni tesisleriyle
emrinizdedir